

në bashkëpunim me:
in collaboration with

ZGJEDHJET PËR KUVENDIN E SHQIPËRISË

25 PRILL 2021

RAPORT I NDËRMJETËM MONITORIMI - I

6 Shtator 2020 – 25 Mars 2021

Tiranë, më 29 Mars 2021!

KOALICIONI PËR REFORMA, INTEGRIM DHE INSTITUCIONE TË KONSOLIDUARA
(KRIIK ALBANIA)
në bashkëpunim me
33 organizata partnere

ZGJEDHJET PËR KUVENDIN E SHQIPËRISË

25 PRILL 2021

RAPORT I NDËRMJETËM

MONITORIMI - I

6 Shtator 2020 – 25 Mars 2021

Përgatiti: © **KRIIK** KOALICIONI PËR REFORMA, INTEGRIM DHE INSTITUCIONE TË KONSOLIDUARA

Të drejtat e botimit të këtij Dokumenti janë të rezervuara.

Pjesë të këtij materiali **mund të përdoren lirisht**. Në një rast të tillë lutemi citoni burimin.

A: Rr. "Ymer Kurti", Nd.4, H.2, Ap.3, Nj.Adm.5, Tirana, 1019 | Mailing Address: P.O.Box. 2396 Tirana, 1001, Albania;

Aksioni i Vëzhgimit të Zgjedhjeve prej KRIIK për Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të 25 Prillit 2021 mbështetet financiarisht nga:

- Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar;
- Ministria e Punëve të Jashtme e Republikës Federale të Gjermanisë dhe
- Ministria e Punëve të Jashtme e Dukatës së Madhe të Luksemburgut.

Opinionet dhe këndvështrimet e shprehura në këtë Raport dhe në çdo publikim tjetër në kuadër të këtij aksioni vëzhgimi, janë përgjegjësi e KRIIK dhe nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht pozicionin zyrtar apo opinionin e donatorëve.

PËRMBAJTJA

I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	5
II. HYRJE	9
III. KONTEKSTI POLITIK DHE INSTITUCIONAL	12
IV. KUADRI LIGJOR DHE SISTEMI ZGJEDHOR.....	15
IV.1. KUADRI LIGJOR	15
IV.2. SISTEMI ZGJEDHOR	19
V. ADMINISTRIMI I ZGJEDHJEVE	21
V.1. KOMISIONI QENDROR I ZGJEDHJEVE.....	21
V.1.1. Funksionet e Organeve Drejtuese të KQZ-së dhe përzgjedhja e anëtarësisë së tyre.....	22
V.1.2. Vendimmarrja e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve	24
V.1.2.1. Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve (Komisioneri)	24
V.1.2.2. Komisioni Rregullator (Rregullatori).....	24
V.1.2.3. Komisioni i Ankimimeve dhe Sanksioneve (KAS).....	25
V.1.3. PËRDORIMI I TEKNOLOGJISË NË ZGJEDHJE	27
V.1.3.1. Sistemi Elektronik i Identifikimit të Votuesve (SEIV).....	27
V.1.3.2. Votimi dhe numërimi elektronik.....	28
V.2. KOMISIONET ZONALE TË ADMINISTRIMIT ZGJEDHOR	29
V.3. QENDRAT E VOTIMIT	33
V.4. VENDET E NUMËRIMIT TË VOTAVE	35
VI. REGJISTRIMI I ZGJEDHËSVE	36
VI.1. NJOFTIMI I ZGJEDHËSVE PËR PËRFSHIRJEN NË LISTË	36
VI.1.1. Publikimi ciklik i listave të zgjedhësve	37
VI.1.2. Njoftimi me shkrim i zgjedhësve	37
VI.1.3. Kontrolli i listës së zgjedhësve online	40
VI.2. VOTUESIT ME DOKUMENT IDENTIFIKIMI TË CILIT I KA KALUAR AFATI I VLEFSHMËRISË	40
VI.3. AUDITËT TEKNIENË.....	41
VI.4. REGJISTRIMI I VOTUESVE ME BANIM JASHTË VENDIT	41
VI.6. E DREJTA E VOTËS PËR PERSONAT NË VETË-IZOLIM (TË INFETUAR ME VIRUSIN SARS-COV-2 DHE FAMILJARËT E TYRE)	44
VII. REGJISTRIMI I SUBJEKTEVE ZGJEDHORE DHE KANDIDATËVE	46
VII.1. REGJISTRIMI I PARTIVE POLITIKE.....	47
VII.1.1. Mandati i kryetarit të partisë sipas statutit të partisë	48
VII.2. REGJISTRIMI I KOALICIONEVE ZGJEDHORE	50
VII.3. REGJISTRIMI I KANDIDATËVE	51
VII.3.1. Numri i kandidatëve në listën e PD-AN	53
VII.4. PROCESI I DEKRIMINALIZIMIT	54
VIII. FUSHATA E PARAKOHSHME ZGJEDHORE	57
VIII.1. MJEDISI I FUSHATËS	57
VIII.2. PËRDORIMI I BURIMEVE PUBLIKE PËR PËRFITIM ELEKTORAL	61

VIII.2.1. Raportimi i aktiviteteve në KQZ	62
VIII.2.2. Denoncimet në portalin e KQZ.....	63
VIII.2.3. Publikimi i kontakteve.....	65
VIII.2.4. Akte normative që lidhen me përdorimin e burimeve shtetërore	66
VIII.2.5. Aktiviteti i institucioneve publike në faqet e internetit dhe në llogaritë zyrtare në rrjetin social Facebook.....	66
VIII.3. ZYRAT ZGJEDHORE DHE MATERIALET PROPAGANDISTIKE	67
VIII.3.1. Zyrat zgjedhore	67
VIII.3.2. Materialet propagandistike	68
IX. FINANCIMI I FUSHATËS ZGJEDHORE	70
X. MEDIA	74
X.1. SULMET NDAJ MEDIAVE	74
X.2. MEDIAT AUDIOVIZIVE	76
X.3. MEDIA E SHKRUAR	77
X.4. MEDIA ONLINE	79
X.4.1. Portalet	79
X.4.2. Media sociale	81
XI. ANKESAT DHE APELIMET	83
XI.1. ANKIMIMET E SHQYRTUARA NGA KAS	83
XI.2. ANKIMIME NË KOLEGJIN ZGJEDHOR	84
XI.3. ANKIMIMI I PARTISË REPUBLIKANE NË GJYKATËN KUSHTETUESE MBI URDHRIN E MINISTRES SË SHËNDETËSISË	84
XII. VËZHGESIT	86
XIII. PJESËMARJA E GRAVE.....	87
XIV. PERSONAT ME AFTËSI TË KUFIZUARA.....	88
XV. PAKICAT KOMBËTARE	89
XVI. REKOMANDIME.....	90
XVII. MBI KRIIK	92
XVII.1. MBI ORGANIZATËN	92
XVII.2. ANGAZHIMI NË LIDHJE ME INTEGRITETIN ZGJEDHOR	92
AKRONIME	94

I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

- Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të 25 prillit 2021 janë duke u mbajtur në një klimë politike të polarizuar dhe konfliktuale, e cila po reflektohet në një komunikim politik të ngarkuar me akuza e përdorim të gjuhës denigruese e sulme personale.
- Në kontekstin politik dhe institucional gati parashtetëror, të shoqëruar edhe me handikape dhe problematika të hasura edhe nga vështirësitë e ecursisë së Reformës në Drejtësi, procesi zgjedhor i 25 Prillit 2021, merr një rëndësi jetike për sheshimin e konfliktit politik dhe ekuilibrimin e pushteteve duke i ri-legjitimuar ato, jetën institucionale dhe forcën ligjzbatuese bazuar në vullnetin e shprehur të sovranit në këtë proces, një vullnet i lirë dhe i pacënuar i tij.
- Aspirata e Marrëveshjes Politike të 5 Qershorit 2020 ka si test të parë të fortë të tij zhvillimin me standarde të këtij procesi zgjedhor, duke u bazuar thelbësisht në sjelljen dhe vullnetin e forcave politike kryesore që kanë edhe rol administrues në proces, dhe që janë sërish tre forcat më të mëdha politike Partia Socialiste, Partia Demokratike dhe Lëvizja Socialiste për Integritim.
- Zgjedhjet e 25 prillit do të mbahen me një kuadër ligjor të ndryshuar në shumë elementë të tij, e para reformë e realizuar që prej vitit 2012, por që nuk përmbushi pritshmëritë dhe zotimet në vite të aktorëve politikë për një amendim të thellë dhe gjithëpërfshirës. Amendimi i njëanshëm i Kushtetutës së Republikës dhe ndryshimet e mëpasshme të Kodit Zgjedhor, cënuan parimet e konsultimit publik dhe të transparencës, si dhe besimin e vendosur të palëve në Marrëveshjen e 5 qershorit.
- Megjithatë kuadri ligjor përbën dhe jep garanci për të zhvilluar proces zgjedhor me standarde, gjithmonë nëse vullneti politik kryesor dhe administrues do të jetë konstruktiv e ligjzbatues.
- Institucioni i ridimensionuar i KQZ-së, si hapi i parë në zbatim të frymës dhe së marrëveshjes politike të 5 Qershorit 2020, për ndërtimin e institucioneve të pavarura dhe me integritet, ka evidentuar në tërësi përgjegjshmëri, transparencë në organizim, funksionim dhe vendimmarrje, si dhe një qasje pozitive bashkëpunimi me aktorët politikë, ata të shoqërisë civile dhe median.
- Vendimmarrja e Komisionit Rregullator vlerësohet pozitivisht për marrjen e saj në unanimitet dhe me konsensus prej të gjithë anëtarëve të Rregullatorit, megjithëse në disa raste në diskutimet e tyre janë evidentuar edhe qasje të njëanshme politike. KRIIK nxit me forcë anëtarët e tij të vazhdojnë të kenë të njëjtën qasje, duke iu referuar vetëm ligjit dhe në interes të publikut.
- Vendimmarrja e KAS konsiderohet si e marrë në një lexim të ngushtë të ligjit, dhe në një qasje të larguar prej së qeni pjesë e organeve drejtuese të KQZ-së, të cilit Kodi Zgjedhor i jep kompetencën për vendosjen e sanksioneve për shkelje të ligjit zgjedhor. Vendimmarrja e tij, zbehu dhe zhbëri tërë ndryshimet dhe efikasitetin e instrumentit të ngritur për të parandaluar dhe sanksionuar përdorimin abuziv të burimeve shtetërore.

- Në zbatim të detyrimeve ligjore, vlerësohet pozitivisht përpjekja e KQZ-së për konkretizimin e përdorimit të teknologjisë në zgjedhjet e datës 25 prill 2021, referuar këtu realizimin e identifikimit elektronik të zgjedhësve në të gjithë vendin, monitorimin me kamera të tërë qendrave të votimit si dhe projektin pilot të votimit dhe numërimit elektronik në Tiranë.
- Në nivel zone zgjedhore, veprimtaria e 92 Komisioneve Zonale të Administrimit Zgjedhor vlerësohet se në këtë periudhë fillestare ka patur ecuri përgjithësisht pozitive, pavarësisht vështirësive të ardhura nga mungesa e infrastrukturës apo materialeve të nevojshme në një pjesë të tyre. Si shqetësim ngrihet mosrespektimi i orarit në një pjesë të tyre dhe në raste sporadike mosnjohja e kuadrit ligjor lidhur me transparencën që duhet të ofrohet.
- Edhe në këtë proces zgjedhor, megjithëse në fazën fillestare, vazhdon problematika e ndërrimit të anëtarëve të KZAZ-ve. Që prej emërimit të tyre deri në datën e këtij raporti, janë ndërruar 44 anëtarë dhe sekretarë të KZAZ-ve.
- Procesi i hartimit të listës së zgjedhësve nuk u shoqërua me transparencën e duhur, ndërkohë që edhe në këto zgjedhje procesi i njoftimit me shkrim të zgjedhësve vuajti nga moszbatimi sipas kritereve dhe parashikimeve ligjore.
- Vëzhguesit afatgjatë të KRIIK kanë vënë në vërejtur disa problematika në lidhje me publikimin e listave të zgjedhësve dhe informimin e qytetarëve duke evidentuar se listat paraprake, me ekstraktet të përbërësve zgjedhorë nuk janë afishuar rregullisht, ose janë afishuar por jo në mjedise që mundësojnë aksesin e lirë të zgjedhësve.
- Lidhur me të drejtën e zgjedhësve shqiptarë që kanë vendbanimin e përhershëm jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë duket tashmë se votimi i tyre nuk do të jetë e mundur të realizohet në këto zgjedhje, çka është një rast i humbur si dhe një shkelje e angazhimeve politike të palëve, sipas marrëveshjes së 5 qershorit 2020.
- Pavarësisht se ishte lehtësisht e parashikueshme që zgjedhjet e 25 prillit do të zhvilloheshin në situatë pandemie, partitë politike nuk e bënë këtë çështje në asnjë moment pjesë të diskutimit në Këshillin Politik, për aq sa dihet dhe është bërë publike. Shteti shqiptar dështoi të plotësonte detyrimin që t'u garantojë të gjithë shtetasve të vet të drejtën e votës, një e drejtë e pamohueshme dhe e pacenueshme që Konventat Ndërkombëtare të ratifikuara nga shteti shqiptar dhe Kushtetuta e vendit ia njohin shtetasve.
- Numri i firmave mbështetëse që duhet të paraqiten nga partitë jo parlamentare dhe kandidatët e pavarur është në përputhje me praktikën e mira për zgjedhjet. Pavarësisht kësaj, mbledhja e firmave mbështetëse u tregua të ishte një barrierë për kandidimin e kandidatëve të pavarur. Nga tetë komisione nismëtare të regjistruara në KQZ, vetëm pesë arritën të mblidhnin firmat e kërkuara, tre prej të cilëve patën mundësinë të përdornin burimet e një strukture organizative ekzistuese.
- Në total KQZ regjistroi si kandidatë për deputetë në Kuvendin e Shqipërisë, 1.910 individë, 1.905 të përfshirë në listat shumëmemërore të 12 subjekteve zgjedhore dhe 5 kandidatë të

pavarur. Nxitet administrata e KQZ-së të bëjë një verifikim të plotë dhe të thelluar të formularëve të vetëdeklarimit sipas ligjit të dekriminalizimit.

- Kuadri ligjor parashikon se fushata zgjedhore fillon 30 ditë përpara ditës së votimit ku partitë politike janë të detyruara të veprojnë sipas rregullave të përcaktuara nga Kodi Zgjedhor. Megjithatë kjo nuk i pengoi subjektet zgjedhore të nisin fushatën shumë më herët sesa parashikimi i ligjit. Vakumi që krijon ligji në mos përkufizimin e fushatës zgjedhore i lë hapësirë subjekteve zgjedhore që të fillojnë fushatën e tyre *de facto*, me të gjithë karakteristikat që ajo përmban.
- Situata e krijuar nga pandemia dhe Vendimi i Komitetit Teknik i nëntorit 2020, i cili u pasua nga Urdhri i Ministres së Shëndetësisë për moslejimin e grumbullimeve të më shumë se 10 personave dhe ndalimin e tubimeve apo takimeve partiake kufizojnë të drejtën e tubimit dhe afektojnë mënyrën se si do të zhvillohet fushata. Në mbledhjen e tij të datës 24 mars Komiteti Teknik vendosi që masat kufizuese të mbeten në fuqi edhe për dy javë të tjera (deri në datë 7 prill 2021).
- Me afrimin e datës së zgjedhjeve partitë politike e ashpërsuan retorikën politike, me akuza dhe kundër akuza të cilat krijuan një mjedis aspak të përshtatshëm për një fushatë elektorale të qetë. Rritja e këtyre tensioneve do të konkretizohet në përplasjen fizike mes simpatizantëve të Partisë Socialiste dhe Partisë Demokratike, në festimet zyrtare të Ditës së Verës në qytetin e Elbasanit. Të dyja partitë akuzuan njëra-tjetrën për provokime dhe nxitje të dhunës të shkaktuar dhe asnjë nga palët nuk u distancua drejtpërdrejtë nga dhuna dhe dhunuesit, apo të bënin thirrje për qetësim të situatës.
- Dy partitë kryesore e hapën fushatën e tyre zyrtarisht në datë 25 mars, sërish në shkelje të dispozitave ligjore, të cilat përcaktojnë se fushata nis 30 ditë përpara ditës së zgjedhjeve (26 mars). Organizimet e tyre kishin karaktere krejtësisht të ndryshme, ndërsa u evidentua fakti se në të dy tubimet, por veçanërisht në atë të Partisë Demokratike, nuk u respektua urdhri i Ministrisë së Shëndetësisë, për mos lejimin e tubimeve dhe grumbullimeve të më shumë se 10 personave.
- Ajo që vihet re nga monitorimi i raportimeve në faqen e KQZ, është se mekanizmi për raportimin e aktiviteteve të institucioneve ka humbur kuptimin dhe i mungon efektiviteti në arritjen e qëllimit të tij, duke u kthyer në një procedurë burokratike formaliste. Problematikat e vërejtura në lidhje me raportimin nisin nga mungesa e raportimit, raportimi me vonesë, apo raportimi jo mjaftueshëm i detajuar; në shumë raste pa asnjë detaj.
- Në total, deri në datë 25 mars kanë raportuar 48 institucione. Nga 61 bashkitë e vendit, vetëm nëntë kanë raportuar të kenë kryer aktivitete gjatë gjithë kësaj periudhe, disa prej të cilave kanë raportuar një numër shumë të ulët. Mungesa në raportime vërehen edhe tek Ministrinë, ku dy nga Ministrat e Shtetit, Zv. Kryeministri dhe dy ministri, përfshi një nga ministrinë me aktivitet më të dendur në këtë periudhë (Ministria e Shëndetësisë) nuk ka raportuar asnjë aktivitet të kryer.
- Një numër bashkish, dy ministri dhe dy prefektura janë vërejtur të përdorin faqet zyrtare në rrjetin social Facebook të institucionit si platformë elektorale, përfshi rishpërndarje të

postimeve të aktiviteteve të partisë që ka kandiduar kryetarin/en e bashkisë apo prani të sloganeve të përdorura nga partitë politike gjatë fushatës elektorale në postimet rreth aktiviteteve të bashkisë, në faqet përkatëse në Facebook.

- Vetëm tre subjekte zgjedhore rezultojnë të kenë njoftuar në vetëm nëntë bashki për hapjen e këtyre zyrave. Ndërkohë, vëzhguesit e KRIIK kanë evidentuar deri në datën 28 mars 392 zyra zgjedhore në 45 bashki, të hapura nga 10 subjekte zgjedhore.
- Ndryshimet e ndërmarra në kuadrin ligjor për financimin e subjekteve zgjedhore, pavarësisht ndërhyrjes në një sërë elementësh, nuk kanë sjellë një ndryshim cilësor të mekanizmit. Mekanizmi do të vazhdojë të mbartë problematikat kryesore dhe KQZ do vuajë një numër i kufizuar instrumentesh ligjorë. Megjithatë vullneti dhe vendimmarrja e institucionit mbetet një mundësi për të hedhur hapa para në kontrollin e veprimtarisë financiare të subjekteve zgjedhore.
- Me shfuqizimin e trupës *ad hoc* të Bordit të Monitorimit të Medias, që ngrihej nga KQZ-ja, për monitorimin e hapësirës që zënë aktorët dhe subjektet zgjedhore, si dhe reklamat politike në media përgjatë fushatës zgjedhore, kjo kompetencë tashmë i ka kaluar AMA-s. Grupi i punës i ngritur nga AMA, do të monitorojë 23 televizione, ndër to atë publik, kombëtarë dhe televizionet më të mëdha të qarqeve kryesore, në kohë reale, dhe pjesa tjetër e subjekteve audiovizive do të monitorohet, me përmbajtje të regjistruar. Raportet e AMA-s dhe do t'i dërgohen KQZ-së dhe është kjo e fundit që merr vendimet për raste potenciale të shkeljeve.
- Në fushatën e parakohshme zgjedhore, u vu re një mbulim i dendur nga mediat me materiale të karakterit elektorale. Partitë politike, duke nisur shumë herët fushatën e tyre zgjedhore ishin prezentë në media, sidomos në mediat me karakter informativ, pothuaj në një pjesë të mirë të ditës. Tradita e transmetimeve *live* u theksua edhe më shumë, për shkak të kufizimeve të pandemisë, në pamundësi të gazetarëve për të qene të pranishëm, duke e bërë edhe më të vështirë filtrimin e përmbajtjes. Mbetet shqetësues fakti se mediat audiovizive, duket se do të mbeten sërish thjesht ritransmetuese të materialeve të përgatitura nga shtabet zgjedhore, duke mos i servirur votuesit një këndvështrim kritik mbi to.
- Një amendim pozitiv i kuadrit ligjor zgjedhor konsiderohet sanksionimi i subjekteve zgjedhore në rast të mospërmbushje të kuotës gjinore, me refuzim të listës shumëmemërore të subjektit përkatës, cedim ky që më parë është ndëshkuar vetëm me sanksion administrativ, gjobë.
- KQZ në kuadër të informimit të pakicave që jetojnë në territorin e Republikës së Shqipërisë dhe që gëzojnë të drejtën e votimit, ka përgatitur informacione edukuese në gjuhën e këtyre pakicave. Asnjë prej subjekteve zgjedhore të regjistruara për këto zgjedhje nuk është parti përfaqësuese e ndonjë prej pakicave.

II. HYRJE

Koalicioni për Reforma, Integrim dhe Institucione të Konsoliduara (KRIIK Albania) ka ndjekur në vazhdimësi, që prej përmbylljes së aksionit të vëzhgimit të Zgjedhjeve Parlamentare 2017 thuajse gjithë proceset institucionale, ligjore e politike që kanë lidhje të drejtpërdrejtë ose indirekt me integritetin e zgjedhjeve në Shqipëri, përfshirë këtu procesin e reformës zgjedhore, krizën politike të nisur në Janar 2019, ecurinë e përgatitore të Zgjedhjeve për Organet e Qeverisjes Vendore të vitit 2019, zhvillimin e tyre si dhe tërë proceset dhe ngërçet institucionale që i shoqëruan dhe pasuan i ato, procesin e reformës zgjedhore që në nisje e më pas si dakordësi e dalë prej Këshillit Politik, ndryshimet e njëanshme ligjore e kushtetuese e të tjera procese institucionale e politike me rëndësi deri më sot.

Opinionet dhe qëndrimet e KRIIK mbi këto zhvillime janë bërë në vazhdimësi publike nëpërmjet Deklaratave apo Qëndrimeve Publike, Letrave të Hapura,¹ publike, si dhe nëpërmjet opinionëve dhe sugjerimeve të dërguara ligjvënësve lidhur me reformën zgjedhore, Komisionit Qendror të Zgjedhjeve lidhur me aktet nënligjore në rregullim të procesit zgjedhor, apo edhe takimeve me aktorë politikë e institucionale, përfshirë Komisionin e Posaçëm Parlamentar të Reformës Zgjedhore, Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, aktorët politikë, aktorët ndërkombëtarë, etj. Përgjatë gjithë këtij aktiviteti të ngjeshur me synim përmirësimin e integritetit të zgjedhjeve në Shqipëri, synimi parësor i KRIIK mbetet fryma kritike dhe konstruktive, evidentimi i pikave të forta dhe i problematikave që kërkojnë përmirësim, si dhe ofrimi i rekomandimeve për përmirësim.

Procesin e Zgjedhjeve për Kuvendin e Shqipërisë të 25 Prillit 2021, KRIIK ka nisur ta monitorojë në tërësi që prej momentit të shpalljes së datës së zgjedhjeve nga Presidenti i Republikës, më 6 Shtator të vitit 2020.

Një vëmendje të veçantë KRIIK i kushtoi përzgjedhjes së anëtarëve të tri organeve drejtuese të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve, në përputhje me ndryshimet ligjore të Korrikut 2020, që erdhën si rrjedhojë e marrëveshjes politike të 5 Qershorit 2020. Kjo, në veçanti, pas Qëndrimit Publik “[30 qershori si dështim i klasës politike dhe kërcënim ndaj demokracisë](#)”, të publikuar më 23 Gusht 2019 nga KRIIK, pas Zgjedhjeve Lokale të vitit 2019, në të cilin u bë thirrje, mes të tjerash, për shkrirjen e trupës së KQZ-së, pasi procesi i 30 qershorit kishte vendosur një sërë precedentësh absurdë dhe antiligjorë, që mund të eliminoheshin vetëm me një riorganizim drastik të institucionit. Marrëveshja e 5 Qershorit 2020 solli një ndryshim ligjor i cili, de facto, realizoi ristrukturimin e trupës drejtuese të KQZ-së duke parashikuar tre organe drejtuese bazuar në natyrën tredimensionale të funksionalitetit të KQZ-së, formulë e cila mbetet të shihet dhe vlerësohet në vazhdim se sa do ta rrisë efikasitetin dhe shëndoshë institucionalisht institucionin e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

Ky Raport Monitorimi përmbledh vëzhgimin e këtij procesi zgjedhor, nga data e shpalljes së zgjedhjeve deri në 25 Mars 2021. Disa seksione të tij (të tilla si konteksti politik apo procesi reformues i kuadrit ligjor zgjedhor), sidoqoftë iu referohen edhe periudhave kohore që i paraprijnë kësaj periudhe, me nevojën për të qartësuar kontekstin në të cilin këto zgjedhje janë duke u mbajtur.

¹ Përmendet realizimi së fundi i Konferencës Kombëtare “*Kostot e Demokracisë II – Paratë në Politikë dhe Integriteti Zgjedhor*”, gjatë së cilës u bë publik edhe nisja e Aksionit për Vëzhgimin e Zgjedhjeve për Kuvendin e Shqipërisë të 25 Prillit 2021.

Ky raport është paraprirë nga një [Konferencë për Shtyp](#), e mbajtur në datën 11 Mars 2021, në të cilën KRIIK bëri publike shqetësimet e tij lidhur me katër çështje të rëndësishme të procesit zgjedhor:

(1) ndikimin që Covid-19 do të ketë mbi organizmin e procesit zgjedhor, veçanërisht në lidhje me të drejtën e grumbullimit dhe të drejtën e votës; (2) integritetin e kandidatëve të propozuar nga subjektet zgjedhore; (3) mundësitë që shqiptarët që jetojnë jashtë vendit të kenë të drejtë të ushtrojnë të drejtën e votës, si dhe (4) përdorimin e burimeve shtetërore gjatë fushatës zgjedhore.

Përpos ndjekjes në vazhdimësi të elementëve kontekstualë politikë e institucionale, vëzhgimi i elementëve teknikë të procesit është fokusuar në sjelljen dhe vendimarrjen e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve, si dhe sjelljen dhe ligjzbatueshmërinë e administratës së KQZ-së; përmbushjen e detyrimeve ligjore prej Komisioneve Zonale të Administrimit Zgjedhor, institucioneve dhe aktorëve të tjerë të përfshirë në procesin zgjedhor apo që luajnë një rol në të; fushatën parazgjedhore të zhvilluar; sjelljen e subjekteve zgjedhore dhe institucioneve, si dhe përdorimin e burimeve shtetërore për përfitim elektorale; etj.

KRIIK ka angazhuar 22 vëzhgues afatgjatë në të gjithë vendin, të cilat janë duke vëzhguar elementë kyç të procesit prej një muaji dhe do të vazhdojnë ta ndjekin procesin deri në përfundimin e tij. Në vazhdim, KRIIK do të angazhojë rreth 700 vëzhgues afatshkurtër për të vëzhguar aktivitetin e komisioneve zonale të administrimit zgjedhor në të gjitha KZAZ-të e vendit përpara dhe gjatë ditës së zgjedhjeve, si dhe gjatë numërimit të votave; procesin e hapjes, votimit dhe mbylljes së qendrave të votimit në 360 qendra votimi të përzgjedhura në mënyrë rastësore në të gjithë vendin² si dhe situatën përreth qendrave të votimit dhe procesin e votimit në rreth 800 qendra votimi, me vëzhgues të lëvizshëm gjatë ditës së zgjedhjeve.

Ky Raport i Parë i Ndërmjetëm i Vëzhgimit, përveçse përshkruan procesin e zhvilluar deri në fillimin zyrtar të fushatës zgjedhore, e analizon dhe e vlerëson atë, si dhe ofron edhe rekomandime në lidhje me përmirësimin e integritetit të procesit zgjedhor në vazhdimësi, duke filluar më së pari me periudhën zyrtare të zhvillimit të fushatës zgjedhore, e më pas me fazat e tjera të procesit zgjedhor.

KRIIK e vlerëson procesin zgjedhor duke përdorur si kritere standardet e njohura ndërkombëtarisht për zgjedhje demokratike, si dhe kuadrin ligjor shqiptar.

Aksioni i Vëzhgimit për Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të 25 Prillit 2021 është duke u realizuar në bashkëpunim me 33 organizata partnere, të cilat operojnë në të gjithë vendin: Agjencia Joniane e Mjedisit, Medias, Informacionit – Sarandë; E Shkuara për të Ardhmen - Korçë; Epoka e Re – Fier; Forumi Civil Selenicë – Selenicë; Forumi i Gruas Elbasan - Elbasan; Gruaja Naftëtare në Fokusin e Zhvillimit – Kuçovë; Gruaja në Zhvillim – Korçë; Grupi Lokal i Veprimit Integrimi - Dibër; Lëvizja Rinore për Demokraci Puke – Pukë; Lëvizja për Zhvillimin e Turizmit - Ksamil; Shoqata Mbrojtja e Mjedisit dhe Zhvillimi i Turizmit – Has; Mbrojtja e të Drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuara (MEDPAK) – Librazhd; Nisma e Luleve - Sarandë; Platforma Kombëtare për Gratë – Fier; Porta Rome për Integrim - Krujë; Shoqata Qëndistaret – Korçë; Unë Gruaja - Pogradec; Qendra e Këshillimit të Grave dhe Shërbimeve Sociale – Kukës; Qendra Këshillimore për Njerëzit me Aftësi të Kufizuara - Shkodër; Qendra Sociale në Ndihmë të Njerëzve në Nevojë -

² Vëzhgimi i 360 qendrave të votimit të përzgjedhura në mënyrë rastësore garanton përgjithësimin e gjetjeve me një marzh gabimi prej ±5%, me një interval besueshmërie prej 95%.

Fushë Arrëz; Qendra e Zhvillimit të Shoqërisë Civile - Durrës; Hand to Hand Against Nation Apathy – Lezhë; Qendra Rinore e Vlorës – Vlorë; Shoqata Mbrojtja e të Drejtave të Gruas Fshatare dhe Qytetare – Berat; Shoqata Alpin – Tropojë; Shoqata Ekspertët e Rinj Mjedisor – Bulqizë; Shoqata për Gratë dhe Fëmijët – Tiranë; Shoqata Rreze Shprese - Vau Dejës; Sindikata e Pavarur e Tipografëve – Tiranë; The Youth of Ura Vajguore - Ura Vajguore; Together for Roma Integration – Fier; Youth for Social Changes – Vorë; si dhe Consulting and Development Partners – Shkodër.

KRIIK falënderon të gjithë institucionet, lokale e qendrore, me të cilat ka bashkëpunuar dhe marrë informacion deri në këtë moment; administratën zgjedhore, duke filluar me Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, si dhe të tjerë organizma e bashkëbisedues që kanë asistuar në mbledhjen e informacionit.

KRIIK gjithashtu falënderon mbështetësit financiarë të këtij Aksioni Vëzhgimi, pa mbështetjen e të cilëve nuk do të kishte qenë i mundur një aksion vëzhgimi në një shkallë të tillë.

Aksioni i Vëzhgimit të Zgjedhjeve prej KRIIK për Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të 25 Prillit 2021 mbështetet financiarisht nga:

- Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar;
- Ministria e Punëve të Jashtme e Republikës Federale të Gjermanisë dhe
- Ministria e Punëve të Jashtme e Dukatës së Madhe të Luksemburgut.

Opinionet dhe këndvështrimet e shprehura në këtë Raport janë përgjegjësi e KRIIK dhe nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht pozicionin zyrtar apo opinionin e donatorëve.

III. KONTEKSTI POLITIK DHE INSTITUCIONAL

Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të 25 prillit 2021 janë duke u mbajtur në një klimë politike të polarizuar dhe konfliktuale, e cila po reflektohet jo vetëm në komunikimin politik, të ngarkuar me akuza e përdorim të gjuhës denigruese dhe sulmeve personale, përkundër komunikimit racional, por edhe në marrëdhëniet institucionale, duke e vendosur Presidentin e Republikës qartas përballë maxhorancës qeverisëse, gati si një palë në garën zgjedhore.

Klima politike konfliktuale u shfaq fillimisht disa muaj përpara zgjedhjeve të vitit 2017. Marrëveshja Politike e 18 Majit 2017 midis dy liderëve politikë z. Rama dhe z. Basha, solli një sërë amendimesh ligjore dhe ofroi disa garanci institucionale për opozitën, siç ishte marrja e disa posteve të përkohshme ministrore përgjatë periudhës së zgjedhjeve apo ngritja e një task-force të drejtuar nga opozita, etj., duke mundësuar kështu futjen e partive opozitare në Zgjedhjet Parlamentare të vitit 2017. Por pak muaj pas këtyre Zgjedhjeve filloi të evidentohet sërish kriza politike, e cila kulmoi në fillim të vitit 2019, kur, nëpërmjet një veprimi të paprecedentë në gati 30 vite të demokracisë shqiptare, më 21 shkurt 2019 shumica e deputetëve të zgjedhur nga listat e Partisë Demokratike (PD) dhe Lëvizjes Socialiste për Integrim (LSI) dorëzuan mandatet e deputetëve në Kuvendin e Shqipërisë.

Këto dy forca politike së bashku me parti të tjera jashtëparlamentare organizuan një numër protestash kombëtare dhe lokale, në disa prej të cilave u vërejtën edhe episode dhune, tentativa për të hyrë me forcë në institucione e akte vandalizmi ndaj tyre, si dhe përplasje fizike mes policisë dhe protestuesve. Në vazhdim të këtij qëndrimi radikal, opozita e bashkuar refuzoi të merrte pjesë në Zgjedhjet Lokale të vitit 2019, duke kërkuar në mënyrë të përsëritur shtyrjen e tyre, kryerjen e zgjedhjeve parlamentare të parakohshme, dorëheqjen e Kryeministrit Rama si dhe krijimin e një qeverie tranzitore, si garanci për kryerjen e një procesi zgjedhor të lirë e të ndershëm.

Në këtë klimë tensioni, refuzimi i partive të opozitës për t'u regjistruar si subjekte zgjedhore në garë dhe më pas edhe braktisja fare e procesit, solli për rrjedhojë administrimin tërësisht të njëanshëm të procesit për Zgjedhjet Lokale të vitit 2019, pasi tërë piramida e administrimit zgjedhor është parashikuar të ketë për bazë balancimin politik pozitë-opozitë, ose më saktësisht Parti Socialiste – Parti Demokratike.

Vetëm tre javë përpara datës së zgjedhjeve të 30 Qershorit, u shënua një ngërç tjetër i paprecedentë institucional dhe kushtetues, pasi Presidenti i Republikës, Meta, nxori dy dekrete që ndryshonin datën e zgjedhjeve, të cilët u injoruan nga maxhoranca qeverisëse dhe nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve. Kjo përplasje institucionale mes Presidentit nga njëra anë dhe shumicës qeverisëse / ekzekutivit dhe vetë parlamentit më pas, u shtri në kohë dhe është aktualisht në kulmin e vet.

Ndërkohë, përgjatë gjysmës së parë të 2019-ës, tabloidi gjerman Bild publikoi një sërë audiopërgjimesh të kryera nga Prokuroria, në të cilat një numër zyrtarësh vendorë e qendrorë, përfshi ministra, deputetë, dhe vetë Kryeministrin Rama ishin regjistruar në komunikime telefonike ku diskutoheshin strategjitë elektorale për Zgjedhjet e Pjesëshe për Kryetar të Bashkisë Dibrë të shtatorit 2016, apo biseda të ish-kryetarit të Bashkisë Durrës dhe të personazheve të njohur të botës së krimit në lidhje me zgjedhjet e vitit 2017. Audiopërgjimet e radikalizuan akoma më tej polarizimin politik, ndërsa institucionalisht dosja hetimore u kalua disa herë nga Prokuroria e Tiranës, në atë të Dibrës dhe përfundoi me procedimin e vetëm një pjese të personave të përgjuar,

ndërkohë që një pjesë tjetër, pavarësisht se Prokuroria konkludoi se kishin konsumuar vepër penale, nuk u morën si të pandehur pasi krimi tashmë ishte parashkruar, për shkak të konsumimit të afateve të parashikuara.

Zgjedhjet Lokale të vitit 2019 u zhvilluan, me një pjesëmarrje shumë të ulët të zgjedhësve, të cilët u bënë objekt i intimidimit si nga ana e m axhorancës (për pjesëmarrje në zgjedhje) dhe nga ana e opozitës (për mospjesëmarrje). Në përfundim të procesit të njëanshëm dhe pa konkurrencë reale, kandidatët e Partisë Socialiste morën detyrën në 59 nga 61 bashkitë e vendit³.

Përpos krizës politike në vazhdim, vendi kaloi një situatë shumë të vështirë si pasojë e tërmetit të 26 nëntorit të vitit 2019, ku 51 persona humbën jetën, mijëra mbetën të pastrehë, dhe u regjistruan dëme të shumta materiale.

Në fillim të vitit 2020, opozita jashtëparlamentare dhe maxhoranca u dakordësuan që të kryenin reformën zgjedhore, dhe gjetën për këtë një formulë ekstraligjore, por që garantonte që opozita e cila tashmë ndodhej jashtë parlamentit të merrte pjesë në proces. Për këtë qëllim u ngrit një strukturë Ad-Hoc, e quajtur Këshilli Politik, me përfaqësim të dy partive opozitare që kishin marrë numrin më të lartë të votave në Zgjedhjet e vitit 2017 (PD dhe LSI), përfaqësues të opozitës parlamentare (e përbërë nga deputetë të cilët kishin refuzuar të linin mandatin e marrë sipas listës së kandidatëve, pas braktisjes së parlamentit prej partive opozitare) dhe përfaqësues të shumicës parlamentare.

Aktiviteti i Këshillit Politik u shty në kohë, pasi duke nisur nga marsi deri në maj 2020 i gjithë vendi hyri në izolim të ashpër, me qëllim shmangien e përhapjes së Coronavirus-it.

Pas ndërhyrjeve të forta dhe këmbënguljes së ndërkombëtarëve, anëtarët e Këshillit Politik konkluduan me Marrëveshjen e 5 Qershorit 2020, bazuar në të cilën u dakordësuan një sërë ndryshimesh në kuadrin ligjor për zgjedhjet, me konsensusin e maxhorancës, opozitës jashtëparlamentare dhe asaj parlamentare.

Por vetëm pak ditë pas kësaj arritjeje, maxhoranca dhe opozita parlamentare ndryshuan në mënyrë të njëanshme Kushtetutën e vendit, duke përdorur si argument për këtë nevojën për të ndryshuar mënyrën e zgjedhjes së deputetëve, nga lista të mbyllura dhe të fiksuara në lista me votim preferencial. Opozita jashtëparlamentare reagoi fort ndaj këtij ndryshimi, i cili, mes të tjerash eliminonte edhe mundësinë që partitë politike të bashkuara në koalicione parazgjedhore të paraqisnin lista kandidatësh për secilën parti pjesë e koalicionit, duke e konsideruar atë një shkelje të marrëveshjes së 5 qershorit.

³ Në Bashkinë Finiq, fitoi kandidati i Partisë Minoriteti Etnik Grek për të Ardhmen. Ndërkohë Kryebashkiaku i dalë nga procesi zgjedhor i 30 qershorit 2019 për Bashkinë Shkodër nuk e mori detyrën, pasi dha dorëheqjen si pasojë e akuzave publike se kishte fshehur të dhënat në formularin e dekriminalizimit. Aktualisht Bashkia Shkodër drejtohet nga Voltana Ademi, e zgjedhur në vitin 2015 si kandidate e propozuar nga Partia Demokratike.

Zgjedhjet Vendore të pjesshme për këtë bashki, dhe të tjera në të cilat është dorëhequr apo shkarkuar Kryetari, nuk janë arritur të zhvillohen ende sot për shkak të përplasjeve institucionale Qeveri/Parlament - Presidencë lidhur me datën e zgjedhjeve vendore të 2019.

Ndryshimet kushtetuese u kryen në një kohë shumë të shkurtër, në shkelje të disa ligjeve dhe parimeve⁴ dhe pa konsensusin politik të të gjithë aktorëve më të rëndësishëm politikë në vend. Ndryshimet u pasuan nga amendime të tjera të njëanshme të Kodit Zgjedhor, më 5 Tetor 2020. Këto amendime u miratuan pa ndryshime, edhe pasi Presidenti i Republikës i ktheu për rishqyrtim në parlament duke i konsideruar ato “në kundërshtim të hapur me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe parimet themelore demokratike të mbrojtura prej saj”⁵.

Në këtë kontekst politik dhe institucional gati para-shtetëror, të shoqëruar edhe me handikape dhe problematika të hasura edhe nga vështirësitë e ecurisë së Reformës në Drejtësi, procesi zgjedhor i 25 Prillit 2021, merr një rëndësi jetike për sheshimin e konfliktit politik dhe ekuilibrimin e pushteteve duke i ri-legjitimuar ato, jetën institucionale dhe forcën ligjzbatuese bazuar në vullnetin e shprehur të sovranit në këtë proces, një vullnet i lirë dhe i pacënuar i tij.

Për më tepër aspirata e Marrëveshjes Politike të 5 Qershorit ka si test të parë zhvillimin me standarde të këtij procesi zgjedhor, duke u bazuar thelbësisht në sjelljen dhe vullnetin e forcave politike kryesore që kanë edhe rol administrues në proces, dhe që janë sërish tre forcat më të mëdha politike Partia Socialiste, Partia Demokratike dhe Lëvizja Socialiste për Integrim.

Ndryshimet në ligjin zgjedhor, të servirura si hapje e procesit përzgjedhës të kandidatëve në mënyrë të lirë dhe të drejtpërdrejtë prej qytetarëve votues, në të vërtetë nuk ofrojnë as votimin me lista të hapura dhe, ç’është më e rëndësishmja, as hapjen e sistemit politik ndaj alternativave të reja politike dhe elektorale. Përkundrazi. Mosadresimi i amendimeve të nevojshme lidhur me favorizimin e alternativave të reja, qoftë si mbështetje institucionale apo financiare, dhe sidomos, kushti absurd i kalimit të pragut prej 1 % të votave të vlefshme në shkallë vendi për t’u konsideruar në përllogaritjen e mandateve, e bëjnë de facto tejet të vështirë konkurrimin e subjekteve të reja zgjedhore që konkurrojnë në këto zgjedhje dhe veçanërisht të kandidatëve të pavarur që mbështeten nga grupe zgjedhësish.

Mbetet shqetësuese, që edhe pse flitet për nevojën e një qasje të re të politikës ndaj këtij procesi zgjedhor, sërish, në linjë me trendin e krijuar tanimë prej vitesh, partitë politike e nisën fushatën zgjedhore muaj përpara nisjes zyrtare të saj, duke zhvilluar aktivitete me synime të qarta elektorale që prej shtatorit 2020.

Kjo fushatë jashtë kufijve ligjorë u intensifikua veçanërisht prej janarit 2021 (shih seksionin mbi fushatën zgjedhore paraprake), duke e polarizuar akoma më tej situatën politike dhe ashpërsuar diskursin politik, ku nuk munguan as incidentet e dhunshme.

Jo vetëm kaq, por pavarësisht se vendi hyri zyrtarisht në fushatë ditën e premte, datë 26 mars, dy partitë e mëdha, PS e PD, e nisën sërish me shkelje edhe hapjen zyrtare të fushatës, duke e hapur atë një ditë më parë më datë 25 mars 2021, madje edhe në kundërshtim me urdhrin e Ministrit të Shëndetësisë i cili ndalon tubimet politike me më shumë se 10 vetë.

⁴ KRIIK - QENDRIM PUBLIK “Prishja e Marrëveshjes Politike dhe amendimi i njëanshëm i Kushtetutës, precedent tejet i rrezikshëm për të ardhmen demokratike të vendit”, datë 17 Korrik 2020.

⁵ Dekreti nr. 11797 i Presidentit të Republikës, datë 22.10.2020.

IV. KUADRI LIGJOR DHE SISTEMI ZGJEDHOR

IV.1. Kuadri ligjor

Zgjedhjet dhe procesi zgjedhor rregullohen nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë⁶, nga Kodi Zgjedhor⁷, i miratuar në vitin 2008 dhe amenduar katër herë në vazhdim, dy amendimet e fundit në vitin 2020, ligje të tjera të cilat rregullojnë aspekte të caktuara të zgjedhjeve apo afektojnë mbarëvajtjen e tyre⁸, aktet e Komisioni Qendror të Zgjedhjeve, si dhe vendimet e Kolegjit Zgjedhor. Kodi Zgjedhor përshkruan sistemin zgjedhor, rregullon administrimin e zgjedhjeve, regjistrimin e subjekteve zgjedhore dhe kandidatëve, regjistrimin e zgjedhësve, fushatën zgjedhore, mbulimin mediatik të fushatës, financimin e subjekteve zgjedhore, shpalljen e rezultateve, si dhe procesin e ankesave dhe apeliemeve.

Gjykata Kushtetuese me një vendimarrje të saj të datës 7 maj 2013 e ka përjashtuar veten nga shqyrtimi i çështjeve zgjedhore, duke hequr dorë nga detyrimi për sigurimin e procesit të rregullt dhe të drejtave kushtetuese, çka është një veprim i kritikuar nga vëzhguesit vendas (KRIIK/KVV) e ata ndërkombëtarë (ODIHR¹²), si dhe për të cilën është rekomanduar kthimi i saj në përmbushje të funksionit që i njeh Kushtetuta e Republikës.

Shqipëria ka ratifikuar apo bën pjesë edhe në një numër konventash apo traktatesh ndërkombëtare, të cilat rregullojnë të drejta civile dhe politike të lidhura me zgjedhjet⁹, dhe të cilat shteti shqiptar ka detyrimin t'i zbatojë.¹⁰

Zgjedhjet e 25 prillit do të mbahen me kuadër ligjor të ndryshuar në shumë elementë të tij. Që prej reformimit të kuadrit ligjor zgjedhor të vitit 2012, aktorët politikë ishin zotuar disa herë për të ndërmarrë një proces reformues të thelluar dhe gjithëpërfshirës të kuadrit ligjor zgjedhor. Këto përpjekje dështuan disa herë, madje pa konkluduar në asnjë tekst ligjor ndryshues. Një përjashtim i rrallë ishin amendimet e kuadrit ligjor të vitit 2017, kur në prag të nisjes së fushatës zgjedhore u ndërmorën disa ndryshime legjislative të minutës së fundit, si rrjedhojë e marrëveshjes politike të 18 Majit 2017 ndërmjet liderit të Partisë Socialiste dhe Partisë Demokratike.

Reforma zgjedhore e cila konkludoi në vitin 2020 pikënisin me vendimin e Kuvendit në vitin 2017 për ngritjen e Komisionit të Posaçëm Parlamentar për Reformën Zgjedhore¹¹. Këtij Komisioni

⁶ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë.

⁷ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Ligji nr. 10 019, datë 29.12.2008 (Ndryshuar me ligjet nr.74/2012, datë 19.07.2012, nr. 31/2015, datë 02.04.2015, nr. 101/2020).

⁸ Ligji për Partitë Politike; Ligji për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike, i njohur si Ligji i Dekriminalizimit; Ligji për Tubimet, Ligji për mediat audiovizive në Republikën e Shqipërisë; Kodi Penal, në kapitullin Vepra penale që prekin zgjedhjet e lira dhe sistemin demokratik të zgjedhjeve; Kodi i Procedurës Administrative, i cili rregullon veprimtarinë administrative të KQZ-së, etj.

⁹ Ndër të tjera, shteti shqiptar ka ratifikuar apo bën pjesë në Konventën Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike, bërë pjesë në 1991; Konventën Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor, bërë pjesë në vitin 1994; Konventën për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave, bërë pjesë në vitin 1994; Konventën për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara, bërë pjesë në vitin 2013, Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, ratifikuar në vitin 1996; Konventën Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare, bërë pjesë në vitin 1999, etj.

¹⁰ Neni 5 i Kushtetutës së Shqipërisë.

përgjatë rreth tre viteve, iu shty disa herë mandati i veprimtarisë¹² dhe zhvilloi disa seanca¹³, por pa konkluduar në ndonjë amendim. Ky *impasse* u thellua me bojkotimin dhe dorëzimin e mandateve në bllok të deputetëve të Partisë Demokratike dhe Lëvizjes Socialiste për Integrim në shkurt të vitit 2019.

Pas disa përpjekjeve për të përfshirë përfaqësuesit e opozitës jashtë parlamentare në Komisionin Parlamentar, në janarin e vitit 2020 aktorët politikë dakordësuan mbi një modul ekstra institucional për diskutimin e draft amendimeve të kuadrit ligjor zgjedhor. Sipas kësaj marrëveshjeje, u ngrit i ashtuquajti Këshill Politik, i përbërë nga katër anëtarë, përfaqësues të maxhorancës e opozitës parlamentare dhe të Partisë Demokratike e Lëvizjes Socialiste për Integrim, si përfaqësuese të opozitës jashtëparlamentare, me objekt përgatitjen me dakordësimin e draft amendimet brenda datës 15 mars 2020¹⁴.

Pas tejkalimit të afatit paraprak të funksionimit dhe vështirësive jo të pakta për të rënë dakord¹⁵, palët dakordësuan një Dokument Politik më datë 5 qershor 2020¹⁶. Një marrëveshje asokohe që u përshëndet si nga partnerët e vendit, përfaqësitë diplomatike¹⁷ dhe nga aktorët vendas¹⁸. Mbi këtë Marrëveshje u hartua më pas teksti i amendimeve ligjore që u miratua nga Kuvendi i Shqipërisë me datë 23 korrik 2020¹⁹.

Ndërhyrja e parë në Kodin Zgjedhor passolli amendimin²⁰, shtimin²¹ dhe abrogimin²² e 80 dispozitave ligjore në total.

Dy ndryshimet thelbësore në kuadrin ligjor vlerësohet të jenë zhbërja e trupës së KQZ-së dhe konstituimit të një trupe të re, por tanimë trilaterale; Komisioneri Shtetëror për Zgjedhjet, Komisioni

¹¹ Kuvendi i Republikës së Shqipërisë, Vendimi Nr. 102, 2017, “Për ngritjen e komisionit të posaçëm parlamentar për realizimin e reformës zgjedhore”.

¹² Kuvendi i Republikës së Shqipërisë, Vendimi Nr. 103/2019, datë 12/09/2019, “Për disa shtesa dhe ndryshime në vendimin e Kuvendit nr. 102/2017 “Për ngritjen e Komisionit të Posaçëm Parlamentar për realizimin e reformës zgjedhore”, të ndryshuar”.

¹³ Përgjatë tërë veprimtarisë, Komisioni i Posaçëm zhvilloi 18 seanca; datat 10/11/2017, 01/12/2017, 14/02/2018, 09/03/2018, 23/03/2018, 20/04/2018, 20/04/2018, 08/05/2018, 06/06/2018, 07/05/2019, 24/05/2019, 10/10/2019, 24/10/2019, 05/11/2019, 07/11/2019, 18/11/2019, 05/12/2019, 19/12/2019, 06/05/2020.

¹⁴ Teksti i Marrëveshjes përcaktonte ndër të tjera se palët e përfshira angazhoheshin të adresonin me konsensus të gjitha çështjet e administrimit të zgjedhjeve që ishin objekt pune i Komisionit të Reformës Zgjedhore, përfshirë këtu edhe rekomandimet e OSBE/ODHIR. Për çështjet që nuk do të gjendej dakordësi do të kërkohej mendim dhe ndihmë nga ekspertët ndërkombëtarë.

¹⁵ KRIIK Albania, Qëndrim Publik, datë 31/05/2020, “Reforma Zgjedhore larg aspiratave dhe pritshmërive për një reformë të vërtetë, të thelluar dhe gjithëpërfshirë”.

¹⁶ Teksti i Marrëveshjes përcaktonte 12 pika, ku përfshiheshin dakordësitë për identifikimin biometrik dhe administratën zgjedhore.

¹⁷ Ambasada e Shteteve të Bashkuara në Tiranë, Deklaratë për shtyp, datë 05/06/2020.

¹⁸ KRIIK Albania, Letër e Hapur, datë 16/06/2020, “Dakordësia e arritur në marrëveshjen e 5 qershorit, si një moment i lidershipeve për të tejkaluar përvojën e derisotme”.

¹⁹ Kuvendi i Shqipërisë, Ligji Nr. 101, datë 23/07/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10 019, datë 29.12.2008”, “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar”.

²⁰ Nenet 2, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 34, 44, 46, 47, 52, 53, 61, 62, 64, 67, 71, 76, 78, 79, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 92/1, 92/2, 92/3, 92/4, 92/5, 92/6, 92/7, 109, 123, 138, 146, 149, 163, 164, 172, 173, 175, 179, 180, 181, 182, 185.

²¹ Nenet 123/1, 123/2, 123/3, 124/1, 167/1, 167/2.

²² Nenet 44, g. “c”, 52 p. 1, 53 p. 3, 85/1, 163 pika 6, 180/1 shtojca.

Rregullator dhe Komisioni i Ankimeve dhe Sanksioneve (shih seksionin mbi Komisionin Qendror të Zgjedhjeve) dhe ndryshime në financimin e fushatës zgjedhore (shih seksionin mbi financimin e fushatës zgjedhore).

Të tjera ndryshime përfshinë futjen e teknologjisë në zgjedhje²³, votimi e shtetasve shqiptarë që jetojnë jashtë vendit, rregullime në lidhje me fushatën zgjedhore²⁴, përfshi të tilla që synojnë të parandalojnë përdorimin e burimeve publike për përfitim elektoral; mbulimin e fushatës nga mediat²⁵, amendime që synojnë përmirësimin e përfaqësimit të grave në politikë (përmirësimin e barazisë gjinore), përcaktimi i periudhave kohore brenda të cilave mund të mbahen zgjedhjet, e drejta e qytetarëve për të denoncuar në KQZ shkeljet e legjislacionit zgjedhor, këqyrja e mëpasshme e fletëve të votimit dhe materialit zgjedhor me iniciativë të KQZ, etj.

Përveç sa më sipër, amendimet ligjore përfshinë edhe dispozita tranzitore të cilat lejonin opozitën jashtëparlamentare (të cilët hoqën dorë nga mandatet e fituara në Zgjedhjet për Kuvendin të vitit 2017) të përfshihej në procesin e përzgjedhjes së anëtarëve të organeve të reja të KQZ dhe në emërimin e anëtarëve të niveleve të tjera të administratës zgjedhore (komisionet zonale të administrimit zgjedhor (KZAZ), komisionet e qendrave të votimit (KQV), dhe grupet e numërimit të votave (GNV).

Jashtë tekstit të Marrëveshjes së 5 qershorit, dhe përse ishte dakordësuar, Kuvendi ndërmori dhe një tjetër nismë legjislative amendimin e njëanshëm të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë²⁶, i cili u depozitua nga një grup deputetësh të opozitës parlamentare²⁷. Në reflektim të këtyre ndryshimeve kushtetuese, Kuvendi më pas miratoi një amendim të dytë të Kodit Zgjedhor me datë 5 tetor 2020²⁸.

Ndryshimet në fjalë kishin për objekt ndryshimin e mënyrës së votimit për kandidatët, nga votimi për partinë me lista të mbyllura dhe të fiksuara paraprakisht, në votim preferencial të kandidatëve në listë. Këshilli Politik me objekt këto ndryshime në Kodin Zgjedhor rinisi punën me 14 shtator, megjithatë këto ndryshime nuk morën asnjëherë dakordësinë e opozitës jashtë parlamentare, fakt për të cilin mori kritika nga aktorë të huaj²⁹ dhe vendas³⁰. Argumentet e këtyre forcave ndër të tjera ishte se ndryshimet ishin një tejkalim nga marrëveshja e Qershorit 2020 dhe modaliteti i zgjedhur nuk përbënte realisht hapje të listave, pasi ka një prag minimal votash që kandidatët të mund të përfitojnë nga ri-renditja në listë si rrjedhim i votave preferenciale.

²³ Identifikimin elektronik të zgjedhësve dhe votimin e numërimit elektronik.

²⁴ ndalimin e subjekteve zgjedhore (përfshi të tretë) të organizojnë evente apo bamirësi gjatë fushatës zgjedhore, detyrimin e subjekteve zgjedhore për të shënuar qartë në materialet propagandistike se kush i ka prodhuar ato, shtrirja e ndalimit për reklamat e institucioneve publike në 4 muaj para ditës së zgjedhjeve

²⁵ detyrimi i mediave për të markuar qartë materialin e marrë të gatshëm nga subjektet zgjedhore si të tillë, kalimin e kompetencave të monitorimit të mediave gjatë fushatës zgjedhore tek Autoriteti i Medias Audiovizive (AMA)

²⁶ Ligji Nr. 115/2020, datë 30/07/2020, “Për disa ndryshime në Ligjin nr. 8417, datë 21.10.1998, “Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar”.

²⁷ Grup deputetësh, projekt-akt për amendimin e Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, Nr. 1561 Prot., datë 05/06/2020.

²⁸ Ligji Nr. 118, datë 05/10/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10019, datë 29.12.2008, “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar”.

²⁹ Ambasada e Shteteve të Bashkuara në Tiranë, Deklaratë për shtyp, datë 30/07/2020.

³⁰ KRIIK Albania, Qëndrim Publik, datë 17/07/2020, “Prishja e Marrëveshjes Politike dhe amendimi i njëanshëm i Kushtetutës, precedent tejet i rrezikshëm për të ardhmen demokratike të vendit”.

Në këtë kundërvënie ndërmjet palëve u përfshi dhe Presidenti i Republikës së Shqipërisë. Ndonëse shprehu kritika të forta për amendimin e Kushtetutës³¹, e dekretoi aktin. Ndërsa, në rastin e miratimit të amendimit të dytë të Kodit Zgjedhor, Presidenti refuzoi dekretimin e tij³². Për këtë arsye, Presidenti paraqiti kërkesën për ndërhyrjen e asistencës së Komisionit të Venecias³³. Ky i fundit bëri me dije pranimin e kërkesës, por njëkohësisht edhe pamundësinë e shqyrtimit në një procedurë të përsheptuar. Kjo situatë mosdakordësie e fortë mes palëve, me përplasje të forta institucionale³⁴, është paraprirja më e padëshirueshme e një procesi zgjedhor.

Kuvendi i Republikës ndërmori në fund të këtij procesi amendues edhe amendimin e Ligjit “Për partitë politike”. Ky amendim i ndërmarrë nga një deputet i maxhorancës, u konsiderua si pjesë e Marrëveshjes së Qershorit dhe në kuadër të harmonizimit me ndryshimet e para të kryera në Kodin Zgjedhor.

Në rezultante të së tërës, procesi reformues rezultoi në dy ndërhyrje të Kodit Zgjedhor, amendimit të Kushtetutës së Republikës dhe Ligjit “Për partitë politike”. Përpos investimit ndërmjetësues të përfaqësuesve të partnerëve strategjikë dhe sakrifikimit të shtratit institucional, këto ndërhyrje nuk morën unisonin e forcave opozitare. Një standard ky i arrirë në dy proceset e fundit amenduese, si ai i vitit 2017-të dhe 2012-të, ku dakordësi në unison e palëve u arrit. Kritikë kjo që erdhi edhe nga opiniononi i Komisionit të Venecias mbi ndryshimet kushtetuese.

Ndryshimet ligjore të vitit të shkuar, pavarësisht se sollën ndryshime të cilat, nëse zbatohen me vullnet të mirë, përmirësojnë kuadrin ligjor për zgjedhjet, dështuan të prekin apo trajtojnë në thellësi problematika të mprehta nga të cilat kanë vuajtur zgjedhjet në vend. Të tilla përmenden dështimi për të garantuar një mekanizëm tërësisht funksional institucional dhe ligjor që garanton transparencën dhe kontrollin mbi financimin e subjekteve zgjedhore³⁵; dështimi për të garantuar transparencë të plotë mbi kandidatët³⁶; apo dështimin për të rregulluar në mënyrë të plotë votimin e shqiptarëve jashtë vendit dhe ngarkimin me këtë detyrë të KQZ, çka po shpie në dështimin e këtij procesi³⁷.

Nga ana tjetër, megjithëse kishin në dispozicion kohë të mjaftueshme, dhe në kushtet kur ishte më se e qartë se zgjedhjet e këtij viti do të organizoheshin në kushtet e një emergjence shëndetësore globale, si pasojë e COVID-19, ligjvënësit nuk ndërmorën asnjë masë që të garantonte një proces zgjedhor sa më normal në kushtet e pandemisë, i cili të siguronte edhe mbrojtjen e shëndetit publik.

³¹ Deklaratë për shtyp e Presidentit të Republikës, datë 30/07/2020.

³² Dekret për rikthimin për rishqyrtim i Presidentit të Republikës, datë 23/10/2020.

³³ Kërkesë drejtuar Komisionit për Demokraci nëpërmjet Ligjit nga Presidenti i Republikës, datë 21/10/2020, “*Kërkesë për një Opinion urgjent mbi procesin e ndryshimit të njëanshëm dhe të përsheptuar të Kushtetutës dhe Kodit Zgjedhor të Republikës së Shqipërisë*”.

³⁴ Deklaratë e KRIIK Albania, datë 27/10/2020, “*Partia Socialiste si forca qeverisëse dhe me pushtet të pakufizuar, të marrë dhe të ushtrorë përgjegjësinë e saj të plotë në sigurimin e së ardhmes demokratike të vendit, duke u tërhequr dhe pritur Opinionin urgjent të Komisionit të Venecias lidhur me ndryshimet ligjore të njëanshme të ndërmarra mbi zgjedhjet*”.

³⁵ Për më shume, shih Letrën e Hapur të KRIIK Albania “*Dakordësia e arritur në marrëveshjen e 5 qershorit , si një moment i lidhshëm për të tejkaluar përvojën e derisotme*”, 16 qershor 2020.

³⁶ Po aty.

³⁷ Shih Konferencën për Shtyp të KRIIK Albania “*Aktorët politikë dhe institucionalë të tregojnë gatishmërinë dhe vullnetin për të rritur integritetin e procesit zgjedhor për Zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të 25 prillit 2021*”, 11 mars 2021.

Në kuadër të sakrifikimit të shtratit institucional, edhe procesi i konsultimit publik për amendimet e kuadrit ligjor zgjedhor të vitit të shkuar shënoi të tjerë hapa pas. Së pari, tërë veprimtaria e Këshillit Politik ishte një diskutim me dyer të mbyllura dhe më së shumti pa negociatorë të brendshëm ose të huaj. Ky Këshill funksionoi pa transparencë për publikun mbi agjendën e diskutimeve, pa publikimin e procesverbaleve të takimeve dhe kontributeve të sjella për diskutim nga palët. Gjithashtu, ndryshe nga kërkesat paraprake³⁸, Këshilli nuk përfshiu ekspertizën ndërkombëtare të kërkuar si përshpejtues për gjetjen e dakordësisë. Veçanërisht mbetet i paqartë roli i ekspertizës së asistencës së përfaqësues së OSBE-së në diskutimet e Këshillit.

Në anën tjetër, edhe institucioni i Kuvendit cedoi në procesin konsultativ për miratimin e akteve amenduese të kuadrit ligjor zgjedhor. Veçanërisht në procesin e amendimit të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë³⁹ dhe Ligjit për Partitë Politike⁴⁰, procesi konsultativ vuajti nga shkelja e ligjit dhe fiktiviteti.

IV.2. Sistemi zgjedhor

Kuvendi i Shqipërisë përbëhet nga 140 deputetë, të cilët zgjidhen nëpërmjet një sistemi proporcional rajonal në 12 zona zgjedhore, kufijtë e të cilave përkoin me kufijtë administrativë të qarqeve. Partitë politike që regjistrohen si subjekte zgjedhore duhet të paraqesin lista kandidatësh për të gjitha zonat zgjedhore. Vetëm subjektet zgjedhore që e tejkalojnë pragun prej 1% të votave të vlefshme të fituara në rang vendi përfitojnë nga shpërndarja e mandateve, çka ka gjasa të jetë një barrierë e pakapërcyeshme për kandidatët e propozuar nga zgjedhësit.

Ndryshimet kushtetuese të korrikut 2020, të ndjekura nga amendimet e Kodit Zgjedhor të tetorit 2020⁴¹ sollën risinë e mundësisë për zgjedhësit që të zgjedhin, përveç subjektit zgjedhor edhe për një prej kandidatëve të këtij subjekti⁴². Megjithatë, nuk mund të thuhet se ky ndryshim solli lista plotësisht të hapura, pavarësisht se zgjedhësve u njihet e drejta e votës preferenciale. Kjo pasi, në mënyrë që një kandidat të rirënditet në listën e partisë përkatëse sipas votave preferenciale të grumbulluara duhet të marrë një numër votash së paku sa herësi që del nga pjesëtimi i numrit të votave të marra nga subjekti përkatës me numrin e mandateve që ka fituar subjekti⁴³.

³⁸ Në një takim me gazetarët me datë 18/10/2019, kryetari i PD-së z. Basha shprehu rëndësinë e përfshirjes së ndërkombëtarëve në procesin e reformës, “ (...) Mekanizmi të përfshijë tre faktorë, opozitën e bashkuar, ata që kanë çelësat e qeverisjes dhe faktorin ndërkombëtar, jo si drejtues por me ekspertizën [...] për të dëshmuar vullnetin e palëve për të çuar para procesin”.

³⁹ Procesi Konsultativ i realizuar vuajti nga pjesëmarrja tejet e ulët e grupeve të interesit, si e aktorëve të shoqërisë civile, edhe e sferës universitare. Veçanërisht përse i përket këtyre të fundit, në seancën e caktuar për pjesëmarrje u paraqit vetëm një përfaqësues nga bota akademike. Kjo është dëshmia shembullore e fiktivitetit të procesit, i përfunduar pa kurrfarë opinionit nga sfera akademike, pra nga ata që hartojnë doktrinën juridike apo janë gardianët e mendimit politiko-juridik. Gjithashtu, gjendja rëndohet akoma më shumë, kur peshat e mendimit akademik iu rënda nga Kuvendi vetëm katër konstitucionalistëve të thirrur. Përpos asnjë dyshimi ndaj ekspertizës dhe vlerave të tyre individuale, nuk mund të mendohet që katër apo sado profesionistë të kontraktuar, të caktuar në mënyrë diskrecionale, të zëvendësojnë institucionet akademike.

⁴⁰ Procesi u mbyll me një thirrje për opinion vetëm për disa organizata.

⁴¹ Ligji Nr. 118, datë 05/10/2020, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10019, datë 29.12.2008, “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar”.

⁴² Sistemi ishte me lista tërësisht të mbyllura dhe të fiksuara.

⁴³ Në çdo rast, dispozita përcakton se herësi nuk mund të jetë më shumë se 10.000.

Kandidatet me numër votash preferenciale më të lartë se herësi zëvendësojnë në listë kandidatët me numër më të ulët në renditjen paraprake, përveç rasteve kur kandidati që përfiton nga rirenditja është nga gjinia më shumë e përfaqësuar dhe kandidati që do të zëvendësohet nga gjinia më pak e përfaqësuar, me ç'rast zëvendësohet kandidati që vjen menjëherë sipër tij në listë.

Pasi kryhet kjo rirenditje, pjesa tjetër e mandateve shpërndahet sipas renditjes paraprake të kandidatëve. Efektet e kësaj formule për mandatet individuale mbeten për t'u vlerësuar, por me gjasë numri i kandidatëve që do të hyjnë në Kuvend si efekt i ri-renditjes do të jetë i vogël dhe renditja paraprake e kandidatëve në lista do të jetë përcaktori kryesor.

V. ADMINISTRIMI I ZGJEDHJEVE

Zgjedhjet administrohet nga një strukturë me tri nivele komisionesh zgjedhore. Niveli më i lartë i është Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, i cili drejtohet nga tre organe drejtuese; në nivelin e dytë janë 92 Komisione Zonale të Administrimit Zgjedhor (KZAZ), secili prej të cilëve është përgjegjës për administrimin në një prej 92 zonave të administrimit zgjedhor të vendit, dhe në nivelin e tretë janë 5.199 Komisione të Qendrave të Votimit (KQV), të cilat janë përgjegjëse për procesin e votimit. Përveç sa më sipër, krijohen edhe Grupet e Numërimit të Votave (GNV) të cilat janë përgjegjëse për numërimin e votave në nivel të zonës zgjedhore, nën mbikëqyrjen e Komisioneve Zonale të Administrimit Zgjedhor.

V.1. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (KQZ) është institucioni përgjegjës për organizimin e procesit zgjedhor. Ai drejton dhe mbikëqyr veprimtarinë e administratës zgjedhore dhe monitoron veprimtarinë e subjekteve zgjedhore, medias dhe institucioneve shtetërore në raport me procesin zgjedhor. Gjithashtu KQZ zgjidh në rrugë administrative ankimimet që kanë të bëjnë me procesin zgjedhor.

Amendimet⁴⁴ e ri-modeluan trupën e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve nga një institucion me një trupë të përhershme kolegjiale, anëtarësia e së cilës bazohej në balancimin politik mes maxhorancës dhe opozitës parlamentare, në një strukturë drejtuese trilaterale: Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve (KSHZ); Komisioni Rregullator (Rregullatori), i përbërë nga pesë anëtarë, dhe Komisioni i Ankimeve dhe Sanksioneve (KAS), i përbërë nga pesë anëtarë.

Ridimensionimi i institucionit të KQZ-së ishte hapi i parë në zbatim të frymës dhe germës së marrëveshjes politike të 5 Qershorit 2020, për prevalimin e institucioneve të pavarura, me integritet e ⁴⁵, përkundër modelit të bazuar në balancimin politik, një model që ndër vite dështoi të garantonte pavarësinë dhe paanësinë që trupa e administrimit të zgjedhjeve duhet të manifestonte⁴⁶, duke kulmuar me Zgjedhjet për Organet e Qeverisjes Vendore të vitit 2019.

Vlen të theksohet zhveshja prej kompetencave e KQZ-së nga një reformë zgjedhore në tjetrën, prej vullnetit të dakordësuar dhe të ngushtë politik, nga institucioni “organ i përhershëm që përgatit, mbikëqyr, drejton dhe verifikon të gjitha aspektet që kanë të bëjnë me zgjedhjet” sikurse u parashikua në Kushtetutën e miratuar me referendum popullor në vitin 1998, në një “institucion shtetëror i ngarkuar për administrimin e zgjedhjeve, në përputhje me rregullat e përcaktuara në këtë Kod”, sikurse parashikohet aktualisht. Madje, me amendimet e njëanshme të ndërmarra nga maxhoranca më 5 Tetor 2020, iu hoq edhe togfjalëshi që e përcaktonte si “organi më i lartë shtetëror i përhershëm”.

⁴⁴ Ligj nr. 101/2020 datë 23.7.2020 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 10 019, datë 29.12.2008, “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar”, Fletore Zyrtare Nr. 143, datë 4 gusht 2020.

⁴⁶ KRIIK, Deklaratë “Mirëfunksionimi i KQZ-së së re si domosdoshmëri, jo vetëm për suksesin e përgatitjes së procesit të ardhshëm zgjedhor, por edhe për jetësimin e aspiratës së marrëveshjes politike të 5 qershorit”, datë 13.10.2020.

V.1.1. Funksionet e Organeve Drejtuese të KQZ-së dhe përzgjedhja e anëtarësisë së tyre.

Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve (KSHZ) është organ monokratik që ushtron kompetencat ekzekutive, drejton administratën e KQZ-së dhe përfaqëson KQZ-në në marrëdhëniet me të tretët. Komisioneri ka një mandat shtatë-vjeçar, të përtëritshëm.

Nënkomisioneri, i cili është përgjegjës dhe drejton punën për zbatimin e projektit të identifikimit elektronik të votuesve, ka kompetenca të barabarta me Komisionerin për përzgjedhjen, monitorimin dhe zbatimin e teknologjisë për identifikimin elektronik të zgjedhësve si dhe për përzgjedhjen, rekrutimin dhe trajnimin e zyrtarëve zgjedhorë. Mandati i Nënkomisionerit është katër-vjeçar.

Komisioni Rregullator (Rregullatori), funksionon me kohë të pjesshme, përbëhet nga 5 anëtarë, ku njëri prej tyre ushtron detyrën e Kryetarit, dhe është organi kompetent për miratimin e akteve me karakter normativ në fushën e zgjedhjeve dhe vendosjen e rregullave për zgjedhjet. Mandati i anëtarëve të Rregullatorit është pesë-vjeçar.

Komisioni i Ankimimeve dhe Sanksioneve (KAS), funksionon me kohë të pjesshme, përbëhet nga 5 anëtarë është organi kompetent për shqyrtimin e ankimimeve administrative dhe për vendosjen e sanksioneve për shkelje të ligjit zgjedhor. Mandati i anëtarëve të KAS është nëntë-vjeçar.

Ndërsa ligji përcakton se mandati i KSHZ është i përtëritshëm, nuk bën asnjë përcaktim lidhur me përtëritshmërinë e mandatit të anëtarëve të Rregullatorit dhe të KAS. Ndërkaq, kombinimi i mandateve të anëtarëve të organeve të ndryshme drejtuese të KQZ-së shihet si një aspekt pozitiv për shëndoshjen institucionale të veprimtarisë së KQZ-së.

Komisioneri, Nënkomisioneri, anëtarët e Komisionit Rregullator dhe të Komisionit të Ankimimeve dhe Sanksioneve zgjidhen nga Kuvendi i Republikës së Shqipërisë, duke ngritur një Komision të Posaçëm Parlamentar për të realizuar procesin e intervistimit dhe përzgjedhjes paraprake të tyre. Kuvendi e shpalli thirrjen për aplikime për anëtarë të tri organeve drejtuese të⁴⁷ së më 29 gusht 2020. Në përmbyllje të procesit⁴⁸ të aplikimeve, pranë Kuvendit u paraqitën 26 kandidatura për pozicionin e Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve; 15 kandidatura për atë të Nënkomisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve; 47 kandidatura për anëtarë të⁴⁹ Komisionit Rregullator dhe 48 kandidatura për anëtarë të Komisionit të Ankimimeve dhe Sanksioneve⁵⁰.

Në seancën plenare të datës 17 Shtator 2020 Kuvendi i Shqipërisë ngriti Komisionin e Posaçëm Parlamentar i cili u ngarkua për shqyrtimin, intervistimin dhe vlerësimin me⁵¹ të kandidaturave për organet drejtuese të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve^[50]. Në përbërjen e Komisionit u siguria

⁴⁷ Shpallje për hapjen e procedurës së aplikimit për vende vakante në Komisionin Qendror të Zgjedhjeve.

⁴⁸ Datë 18 shtator 2020.

⁵⁰ Një pjesë e kandidatëve paraqitën aplikime për më shumë se një pozicion. Në total aplikuan 70 individë.

⁵¹ Vendim nr. 50 /2020 “Për krijimin dhe përbërjen e Komisionit të Posaçëm Parlamentar për Shqyrtimin dhe Përzgjedhjen e Kandidaturave për Organet Drejtuese të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve: Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, Nënkomisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, Komisionit Rregullator, Komisionit të Ankimimeve dhe Sanksioneve”, datë 17.09.2020.

pjesëmarrje e shumicës dhe pakicës parlamentare, duke siguruar gjithashtu, në frymën e marrëveshjes së 5 Qershorit 2020, ⁵²përfaqësimin e opozitës jashtëparlamentare⁵³.

Pas zhvillimit të seanca⁵⁴ dëgjimore, në mbledhjen e datës 2 tetor 2020 Komisioni mori vendim⁵⁵ në lidhje me kandidaturat që iu propozuan Parlamentit për shqyrtim dhe miratim, kandidatura të cilat u miratuan prej tij⁵⁶.

Procesi i përzgjedhjes nuk ndoqi frymën dhe ⁵⁷ e parashikuar në Kod për një proces të mirëfilltë përzgjedhjeje e intervistimi, e më pas vlerësimin mbi pikëzimin e bërë ndaj çdo kandidature⁵⁸.

Madje, parashikimi ligjor i kriterëve dhe limitimi i kandidatëve kryesisht nga individ⁵⁹ që vijnë nga radhët e ish-funksionarëve politikë apo të kabineteve, ish-nëpunësve të nivelit të lartë drejtues, ose të ish drejtuesve të organizatave jofitimprurëse me veprimtari në fushën e zgjedhjeve dhe të të drejtave të njeriut⁶⁰, dha perceptimin se përzgjedhja do të ishte mbi preferenca politike.

Në gjykimin e KRIIK, përfshirja e ish-funksionarëve politikë, apo edhe ish-funksionarëve të kabineteve, në radhën e individëve që lejohen të kandidojnë, nuk është në frymën e aspiratës për një administratë zgjedhore të paanshme dhe të pavarur nga politika dhe le hapësirë për përzgjedhjen e kandidaturave politike.

Pavarësisht se Kodi Zgjedhor ka përfshirë garanci, në dukje, në lidhje me mundësinë e eliminimit të kandidatëve ⁶⁰politikë⁶¹, këto garanci nuk janë të mjaftueshme për sa kohë që nuk ka një procedurë të qartë dhe të detajuar të mekanizmit përzgjedhës, të cilit Komisioni i Posaçëm Parlamentar duhet t'i bindet. Për sa kohë që kjo procedurë të jetë e parregulluar qartë, siç ndodhi në rastin e përzgjedhjes së kandidatëve në tetor të vitit të shkuar, mbetet e hapur mundësia që vullneti partiak të mbizotërojë mbi frymën e ligjit dhe germa e ligjit të keqpërdoret, dhe, në analizë të fundit, në dëmtimin e pariparueshëm të aspiratës së pavarësisë dhe paanësisë së Komisionit Qendror të Zgjedhjeve⁶¹.

⁵³ Sipas përcaktimeve të nenit 183 dhe pikës IV të Vendimit nr.50/2020, datë 17.09.2020 të Kuvendit ... “Përzgjedhja e kandidaturave sipas ligjit nr. 10019, datë 29.12.2008 “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar, bëhet në prani të përfaqësuesit të autorizuar, me cilësinë e të dërguarit të posaçëm, të partive parlamentare të dala nga zgjedhjet e përgjithshme të vitit 2017, që kanë humbur përfaqësimin parlamentar”. Sipas këtij përcaktimi në mbledhjet e këtij Komisioni ka qenë i pranishëm si përfaqësues i autorizuar z. Oerd Bylykbashi.

⁵⁵ Vendim Nr.2 .datë 2.10.2020 “Për përzgjedhjen e kandidaturave për organet drejtuese të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve: Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, Nënkomisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, Komisionit Rregullator dhe Komisionit të Ankimimeve dhe Sanksioneve”.

⁵⁶ - M “Për përzgjedhjen e kandidaturave për organet drejtuese të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve: Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, Nënkomisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, Komisionit Rregullator dhe Komisionit të Ankimimeve dhe Sanksioneve”. Vendimin, datë 5.10.2020, Kuvendi zgjodhi Komisioner Shtetëror të Zgjedhjeve z. Ilirjan Celibashi.

⁵⁷ Proces-verbalet e Komisionit të Posaçëm Parlamentar mbi përzgjedhjen e kandidaturave të datës 28 shtator, 29 shtator dhe 30 shtator 2020.

⁵⁸ Proces-verbalet e Komisionit të Posaçëm Parlamentar mbi përzgjedhjen e kandidaturave të datës 28 shtator, 29 shtator dhe 30 shtator 2020.

⁶¹ Aspirata për një KQZ të pavarur nuk është e re në Shqipëri. Sipas formulës së mëparshme të kompozimit të anëtarësisë së Komisionit, Kryetari i tij do të duhej të ishte një kandidat i pavarur. Kjo aspiratë, e cila asnjëherë nuk

Organet drejtuese të KQZ-së në përmbushjen e detyrave të tyre mbështeten nga administrata e përhershme e këtij institucioni, si dhe një personel shtesë, i cili angazhohet me kohë të pjesshme gjatë periudhës së zgjedhjeve.

Në eksperiencën e zgjedhjeve të mëparshme, KQZ-ja ka filluar punën në funksion të organizimit të procesit zgjedhor menjëherë pas dekretimit të datës së zgjedhjeve prej Presidentit të Republikës, ndërkohë që Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve, e mori zyrtarisht detyrën në datën 7 tetor 2020.

V.1.2. Vendimmarrja e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve

V.1.2.1. Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve (Komisioneri)

Në ushtrimin e funksioneve të tij, një pjesë e vendimmarrjes së Komisionerit është realizuar në seanca jo publike, ndërkohë që vendimet janë publikuar, përgjithësisht në një kohë të shpejtë, në faqen e internetit të KQZ-së.

Në funksion të zgjedhjeve të datës 25 Prill 2020,⁶² ka zhvilluar 21 seanca publike, ndërkohë që në total ka miratuar 167 vendime dhe 6 udhëzime⁶³.

V.1.2.2. Komisioni Rregullator (Rregullatori)

Komisioni Rregullator e zhvilloi mbledhjen e parë në datën 26 tetor 2020, ku u miratua rregullorja për organizimin dhe funksionimin e këtij komisioni.

Në funksion të procesit zgjedhor, deri në datë 25 mars, Rregullatori ka zhvilluar 22 mbledhje duke marrë 24 vendime. Vendimmarrja është kryer në seanca publike dhe për akte me karakter normativ në fushën e zgjedhjeve, sikurse parashikohet nga kuadri ligjor.

Komisioni Rregullator i merr vendimet me shumicë të cilësuar (4/5) në lidhje me çështje që kanë të bëjnë me miratimin e projekt-akteve me karakter normativ, si dhe lidhur me përcaktimin e kufijve të zonave të administrimit zgjedhor, përdorimin e teknologjisë në zgjedhje dhe votimin e shtetasve që

arriti të përmbushej plotësisht, u shkatërrua përfundimisht në maj të vitit 2017, kur si rrjedhojë e një marrëveshjeje politike mes liderëve të maxhorancës dhe opozitës, z. Rama dhe z. Basha, Kryetari i atëhershëm i KQZ-së, z. Denar Biba, i zgjedhur si i pavarur nga Kuvendi vetëm pak muaj përpara zgjedhjeve të vitit 2017, ndërroi vendin me nënkryetarin Zguri, i cili ishte zgjedhur në KQZ i propozuar nga partia e dytë e pakicës parlamentare, Partia Republikane. Kjo rokadë e kryetarit dhe nënkryetarit ishte pranimi, de jure, i asaj çka, de facto ishte në atë kohë, që Kryetari i KQZ-së ishte një përfaqësues i maxhorancës, nën petkun e kandidatit të pavarur.

⁶² Ndërkohë përpos vendimmarrjeve lidhur me organizimin e procesit zgjedhor, paralelisht është vijuar edhe me plotësimin e vakancave të njoftuara nga Këshillat Bashkiakë dhe kryerjen e verifikimeve përkatëse në kuadër të këtyre zëvendësimeve. Nëpërmjet 34 vendimeve të marra, janë zëvendësuar 28 anëtare/ë në 23 Këshilla Bashkiakë në të gjithë vendin.

⁶³ Ndërkohë përpos vendimmarrjeve lidhur me organizimin e procesit zgjedhor, paralelisht është vijuar edhe me plotësimin e vakancave të njoftuara nga Këshillat Bashkiakë dhe kryerjen e verifikimeve përkatëse në kuadër të këtyre zëvendësimeve. Nëpërmjet 34 vendimeve të marra, janë zëvendësuar 28 anëtare/ë në 23 Këshilla Bashkiakë në të gjithë vendin.

banojnë jashtë vendit. Ndërkohë, vendimet lidhur me shpërndarjen e mandateve për zonat zgjedhore dhe me çertifikimin e rezultatit final të zgjedhjeve mund të merren me shumicë të thjeshtë (3/5)⁶⁴.

Vlerësohet pozitivisht që të gjitha vendimet janë marrë në unanimitet dhe me konsensus prej të gjithë anëtarëve të Rregullatorit, megjithëse në disa raste në diskutimet e anëtarëve të Rregullatorit është evidentuar qasje e njëanshme politike⁶⁵.

Kuadri ligjor, ndonëse i drejtë në detyrimin për marrjen e pjesës më të madhe të vendimeve me shumicë të cilësuar, duhej që të kishte të parashikuar prej ligjvënësit këtë detyrim edhe në lidhje me dy çështjet për të cilat vendimet mund të merren me shumicë të thjeshtë⁶⁶. Veçanërisht e rëndësishme është kjo në lidhje me përcaktimin e numrit të mandateve për zonat zgjedhore, duke qenë se është një vendim tepër i rëndësishëm dhe që, potencialisht, hap rrugën për inxhinierim elektoral dhe shtrembërim të vullnetit të zgjedhësve, duke dëmtuar barazinë e votës⁶⁷.

Përvoja negative e ngërçeve të krijuara në proceset e mëparshme nga pamundësia e miratimit me konsensus të një vendimmarrje lidhur me këto dy çështje, nuk përbën bazë për zhbërjen e garancive që duhet të sigurojë ligji zgjedhor legjislativ, për më tepër që shkon edhe në kundërshtim me frymën e konsensusit të marrëveshjes së 5 qershorit për të ngritur një KQZ të depolitizuar.

V.1.2.3. Komisioni i Ankimeve dhe Sanksioneve (KAS)

Komisioni i Ankimeve dhe Sanksioneve (KAS), është organ i KQZ-së i organ kompetent për shqyrtimin e ankimeve administrative dhe për vendosjen e sanksioneve për shkelje të ligjit zgjedhor.

KAS-i mund të vendosë për shpalljen e pavlefshmërisë së zgjedhjeve në qendra votimi individuale, zona zgjedhore apo të gjithë vendin si dhe përsëritjen e zgjedhjeve; shqyrton ankimet ndaj akteve të Komisionerit apo KZAZ-ve; vlerëson performancën e komisionerëve dhe numëruesve për çështjet që shqyrton si dhe vendos masa disiplinore në rastet kur pas kontrollit *a posteriori* të materialit zgjedhor janë konstatuar shkelje ose parregullsi në administrim; si dhe vendos sanksione administrative kundër personave apo subjekteve zgjedhore dhe/ose kandidatëve të tyre, që kryejnë kundërvajtje administrative në lidhje me zgjedhjet, me kërkesë të Komisionerit. Vendimet e KAS-it

⁶⁴ Neni 20 i Kodit Zgjedhor.

⁶⁵ Përmendet këtu rasti i qëndrimeve të anëtarëve lidhur me vendimin nr. 9 të Rregullatorit, dhe pikëpamjeve të tyre mbi funksionimin e këtij vendimi në praktikë në mbledhjen e datës 4 mars 2021.

Gjithashtu, sillet qëndrimi i anëtarëve të këtij komisioni në diskutimin e bërë lidhur me çështjen e numrit të dokumenteve të identifikimit, të cilave iu ka mbaruar afati i përdorimit. Për më shumë, shih: <https://fb.ëatch/4s3u0iJFvp/>

⁶⁶ Kodi i Praktikave të Mira në Çështje Zgjedhore, i Komisionit të Venecias (I.3.3.1.h) sugjeron që vendimet e komisioneve zgjedhore të merren me shumicë të cilësuar apo me konsensus.

⁶⁷ Paragrafi 7.3 i Dokumentit të Kopenhagës përcakton se shtetet pjesëmarrëse do të garantojnë që vullneti i popullit do të shërbejë si bazë e autoritetit të qeverisjes duke garantuar votën universale dhe të barabartë për qytetarët e vet. Shih edhe paragrafin 25.b. të Konventës Ndërkombëtare për Liritë Civile dhe Politike. Kodi i Praktikave të Mira në Çështje Zgjedhore i Komisionit të Venecias e përkufizon votën e barabartë edhe si shpërndarje e barabartë e vendeve mes zonave zgjedhore (I.2.2).

merren me shumicë të thjeshtë (3/5), me përjashtim të vendimeve që lidhen me rezultatet e zgjedhjeve, ku kërkohet një shumicë e cilësuar (4/5)⁶⁸.

Që nga seanca e parë e zhvilluar në 18 janar 2021, KAS ka shqyrtuar dhe vendosur mbi gjashtë kërkesa ankimore⁶⁹. Tri kërkesat e para ankimore të gjykuara nga KAS lidheshin me ankimime të vendimeve të Komisionerit për çështje të lidhura me Vendimin e Komisionit Rregullator për përdorimin e burimeve shtetërore⁷⁰.

Këto vendime rrëzuan masat administrative të vendosura nga Komisioneri, duke krijuar një precedent negativ sa i përket zbatueshmërisë së një prej risive të vendosura në amendimet e fundit të Kodit Zgjedhor, për parandalimin e përdorimit të burimeve shtetërore në fushatë elektorale.

Në gjykimin e KRIIK, KAS ka treguar një të lexuar të ngushtë të ligjit në këto tri vendime, duke anashkaluar frymën e tij, që synon parandalimin e përdorimit të burimeve shtetërore në mënyrë që të garantohet barazia në garën elektorale. Përkundër këtij vizioni, KAS është fokusuar në germën e ligjit, duke injoruar qëllimin për të cilin norma ekziston.

Përpos kësaj, këto vendime vendosin në pikëpyetje edhe paanshmërinë e kësaj strukture, në frymën e marrëveshjes së 5 qershorit për një strukturë të paanshme politikisht. Vendimmarrja në lidhje me këto tri çështje ka qenë shumicë të thjeshtë (3-2), dhe duket se anësia politike e anëtarëve të KAS ka ndikuar në gjykimin dhe vendimmarrjen e tyre.

Për katër nga pesë kërkesat ankimore të paraqitura për kundërshtim të vendimeve të Komisionerit⁷¹, KAS ka vendosur rrëzimin e vendimeve të Komisionerit Shtetëror për Zgjedhjet, një fakt shqetësues ky, duke marrë në konsideratë se jemi vetëm në nisje të procesit, por edhe se këto janë vendimet e para të kësaj trupe që nga konstituimi i saj, dhe vendimet e KAS vendosin precedentë për vendimmarrjen e tij në vazhdimësi, jo vetëm në këtë proces zgjedhor por edhe në të ardhmen.

Për më tepër kjo vendimmarrje dhe qasje prej KAS vë në pikëpyetje sjelljen institucionale të tij si pjesë e organeve drejtuese të KQZ-së, e cila ka për detyrim dhe kompetencë të dhënë nga Kodi Zgjedhor vendosjen e sanksioneve për shkelje të ligjit zgjedhor, gjë të cilën KAS nuk e ka marrë fare në konsideratë gjatë tërë shqyrtimeve dhe trajtimeve të kryera.

⁶⁸ Neni 21 i Kodit Zgjedhor.

⁶⁹ Kërkesa ankimore nr. 1 datë 18.01.2021, ankues Z. Arben Qalliu; Kërkesa ankimore nr. 2 datë 18.01.2021, ankues Partia Lëvizja Socialiste për Integrim; Kërkesa ankimore nr. 3 datë 11.02.2021, ankues Z. Erjon Veliaj; Kërkesa ankimore nr. 4 datë 09.03.2021, ankues Znj. Leonora Hyso; Kërkesa ankimore nr. 5 datë 20.03.2021, ankues Partia Demokratike; Kërkesa ankimore nr. 6 datë 20.03.2021, ankues Koalicioni Aleanca.

⁷⁰ Për më shumë shih seksionin për përdorimin e burimeve shtetërore.

⁷¹ Për 1 prej kërkesave ankimore, konkretisht ajo me nr. 4 KAS ka vendosur mospranimin për shqyrtim dhe nuk kishte lidhje të drejtpërdrejtë me procesin zgjedhor të datës 25 prill 2021.

Një prej kërkesave të tjera ankimore, me ankues koalicionin “Partia Demokratike / Aleanca për Ndryshim”, lidhur me vendimin e Komisionerit për regjistrimin e listës së kandidatëve të këtij koalicioni, KAS vendosi ndryshimin e vendimit të Komisionerit.

Vendimi i fundit mbi kërkesën ankimore të koalicionit Aleanca, lidhur me vendimin e Komisionerit për mosregjistrimin e listës shumëpartiake të kandidatëve, KAS vendosi rrëzimin e ankimit dhe lënien në fuqi të vendimit të Komisionerit.

V.1.3. Përdorimi i teknologjisë në zgjedhje

Një nga ndryshimet e shumëdebatuara gjatë reformës zgjedhore, që mori një vëmendje të lartë publike dhe u konsiderua si faktor kyç në përmirësimin e integritetit të zgjedhjeve nga opozita ishte përdorimi i teknologjisë në zgjedhje. Përdorimi i teknologjisë pritet të minimizojë apo eliminojë një sërë mënyrash për manipulimin e procesit zgjedhor, përfshirë votimin e shumëfishtë, votimin për të tretë, si dhe manipulime të mundshme përgjatë procesit të numërimit të votave (për votimin dhe numërimin elektronik), duke shtuar dhe përsheptimin e nxjerrjes së rezultatit të zgjedhjeve, një problematikë e theksuar kjo në të gjitha proceset zgjedhore prej vitit 2005, kur u aplikua për herë të parë numërimi i centralizuar i votave.

Në zbatim të detyrimeve ligjore⁷², KQZ miratoi aktet nënligjore përkatëse në funksion të përdorimit të teknologjisë në zgjedhjet e datës 25 prill 2021.

Këto risi përfshijnë realizimin e identifikimit elektronik të zgjedhësve në të gjithë vendin dhe votimin dhe numërimin elektronik, si projekt pilot, në vetëm një zonë administrimi zgjedhor.

V.1.3.1. Sistemi Elektronik i Identifikimit të Votuesve (SEIV)

Identifikimi elektronik është identifikimi i zgjedhësit nëpërmjet verifikimit të të dhënave personale nga leximi me anë të një Pajisjeje Elektronike të Identifikimit (PEI) të kartës së identitetit apo pasaportës së zgjedhësit dhe shenjës së gishtit, si dhe përqasjen e tyre me bazën elektronike të të dhënave për listën e zgjedhësve.

Identifikimi elektronik i zgjedhësve ishte një pjesë e rëndësishme në marrëveshjen politike të datës 5 Qershor 2020 dhe një risi madhore në këtë proces zgjedhor.

Në funksion të realizimit të identifikimit elektronik të zgjedhësve, Kuvendi emëroi Nënkomisioneren Shtetërore të Zgjedhjeve, një propozim i opozitës jashtëparlamentare, si një garanci për realizimin e aplikimit të teknologjisë në këtë proces zgjedhor. Sipas Kodit Zgjedhor⁷³, detyra kryesore e Nënkomisionerit është drejtimi, monitorimi dhe mbikëqyrja e implementimit të teknologjisë për identifikimin elektronik, si dhe rekrutimi dhe trajnimi i zyrtarëve zgjedhorë.

Pajisja e elektronike e identifikimit (PEI) do të përdoret nga individë të trajnuar të cilët nuk janë anëtarë të Komisionit të Qendrës së Votimit. Komisioni Rregullator ka miratuar me vendim⁷⁴ kriteret dhe mënyrën e rekrutimit e emërimit të personelit për përdorimin e këtyre pajisjeve. Gjithashtu KQZ-ja ka realizuar testimin e kësaj mënyre identifikimi të zgjedhësve në 3 bashki, përkatësisht në Tiranë, Kukës dhe Fier.

Pajisja e identifikimit elektronik përmban listën e votuesve të të gjitha QV-ve të zonës zgjedhore dhe mund të identifikojë nëse një votues është paraqitur gabimisht në atë qendër votimi, ku duhet të

⁷² Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 22 “Kompetencat e KQZ-së lidhur me teknologjinë në zgjedhje” dhe neni 23 “Procedura për futjen e teknologjisë në zgjedhje dhe vendimmarrja”.

⁷³ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 14 “Nënkomisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve”

⁷⁴ Vendimi nr. 7 datë 2.03.2021 “Për caktimin e personelit të kualifikuar për përdorimin e pajisjeve të teknologjisë së informacionit në Qendrën e Votimit”

paraqitet për të votuar zgjedhësi apo nëse ka votuar tashmë në atë qendër votimi. Duke qenë se pajisja nuk është e lidhur në sistem me pajisjet e tjera apo me një bazë të dhënash qendrore, votimi në më shumë se një qendër votimi mund të identifikohet vetëm pas përmbylljes së procesit⁷⁵. Gjithashtu, mund të identifikohet edhe nëse një votues ka votuar më shumë se një herë, pasi pajisja regjistron shenjë e gishtit të zgjedhësit. Pajisja e identifikimit elektronik lejon edhe kërkimin dhe shtimin manual të zgjedhësit, duke regjistruar edhe faktin që ky zgjedhës është regjistruar manualisht në sistem.

Implementimi i këtij projekti lehtëson në mënyrë të konsiderueshme procesin e administrimit të zgjedhjeve si dhe rrit garancinë e procesit, duke eliminuar një sërë manipulimesh të mundshme të procesit. Lidhja e të gjitha pajisjeve me internet do të kishte garantuar akoma më tepër mundësinë e eliminimit të mundësisë për të votuar në më tepër se një qendër votimi, gjatë procesit, ndërkohë që nga ana tjetër do të ulte sigurinë e sistemit, duke qenë se rritet mundësia për ndërhyrje nga jashtë në sistem. Problematike mbetet edhe mundësia që zgjedhësit mund të shtohen manualisht në sistem, çka hap mund të përbëjë mundësi për manipulim.

V.1.3.2. Votimi dhe numërimi elektronik

Votimi dhe numërimi elektronik synohet të pilotohet në këto zgjedhje (për herë të dytë në historikun e zgjedhjeve shqiptare, pas tentativës së dështuar të vitit 2013). Me qëllim arritjen e një konsensusi politik në lidhje me këtë çështje, e cila mund të afektojë fort besimin në procesin zgjedhor, më 29 dhjetor, Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve iu drejtua me letër zyrtare 8 partive politike për të parashtruar propozimet e tyre lidhur me zonat zgjedhore, të cilat i gjykojnë më të përshtatshme për implementimin e votimit dhe numërimit elektronik. Në përgjigjet zyrtare përkatëse, 4 parti politike, Partia Socialiste (PS), Partia Demokratike (PD), Lëvizja Socialiste për Integrim (LSI) dhe Bindja Demokratike (BD), depozituan⁷⁶ propozimet përkatëse.

Pas një procesi të brendshëm diskutimesh ndërmjet KQZ dhe partive politike, Komisioneri në mbledhjen e Komisionit Rregullator për këtë çështje deklaroi se KQZ vendosi që ky projekt të realizohet në një prej ZAZ-ve të Tiranës, me jo më shumë 55 qendra votimi⁷⁷.

Referuar faktit se ndër Zonat e Administrimit Zgjedhor të bashkisë Tiranë, në juridiksion territorial të të cilave janë jo më shumë se 55 Qendra Votimi, janë tre të tilla si dhe, nga konsultimet me

⁷⁵ Vendimi nr. 02, datë 31.10.2020 i Komisionit Rregullator.

⁷⁶ PD dhe LSI kërkuar që teknologjia e re të implementohet në Fier dhe Korçë, PS kërkoj që teknologjia e re të implementohet në Korçë dhe Tiranë, ndërsa BD kërkoj që teknologjia e re të implementohet në Tiranë.

⁷⁷ Mbledhja e Komisionit Rregullator datë 12.02.2021, Z. Celibashi: “KQZ ka synuar që të implementonte në mënyrë të plotë jo më pak se 10% të qendrave të votimit dhe jo më shumë se 20% të qendrave të votimit, për projektin pilot të votimit dhe numërimit elektronik. Gjatë kësaj periudhe jemi përpjekur në bashkëpunim dhe konsultim me partitë politike që të kishim një dakordësi mbi zonat në të cilat ky projekt do të implementohet. Jemi dakordësuar që për shkak të ngushtësisë së kohës dhe implementimeve të shumta financiare e njerëzore do të ishte e vështirë për KQZ që ta shtrinte implementimin në një numër qendrash votimi të barabarta me jo më pak se 10 % dhe jo më shumë se 20 %. ... Ndaj kemi ceduar të gjithë nga ai angazhim, qoftë ne si institucion KQZ/je, Komisioneri, por edhe interesi i partive politike, dhe jemi dakordësuar që të jetë e mundur të aplikohet në një zonë më të vogël. Pas konsultimeve kemi menduar që implementimi i këtij projekti në një prej ZAZ-ve të Tiranës me numër qendrash votimi jo më shumë se 55, do na jepte një indicie mbi efektet e këtij projekti. Është menduar që të jetë ose zona që i përket njësisë bashkiake nr. 8 ose njësisë numër 3. Secila prej tyre ka një numër qendrash votimi 52...”

subjektet pjesëmarrëse në zgjedhje Komisioneri vendosi⁷⁸ caktimin e ZAZ nr. 40 (Njësia Administrative nr. 10, në Tiranë) si zonë ku do të zbatohet projekti pilot për procesin e votimit dhe numërimit elektronik të votave në zgjedhjet për Kuvend të datës 25 prill 2021.

Sistemi i votimit dhe numërimit elektronik mundëson që zgjedhësi të kontrollojë përzgjedhjen e subjektit zgjedhor dhe kandidatit përkatës përpara se të votojë përfundimisht, si dhe prodhon një dokument fizik (printon zgjedhjen e votuesit), dokument i cili ruhet në një depozitë të vetë makinës së votimit.

Megjithatë, ajo që mund të konsiderohet si anomali, është fakti se zgjedhësi nuk ka mundësi të kontrollojë saktësinë e fletës së printuar përpara se ajo të depozitohet⁷⁹.

V.2. Komisionet Zonale të Administrimit Zgjedhor

Zonat e Administrimit Zgjedhor ngrihen dhe funksionojnë për çdo lloj zgjedhjeje dhe referendumi⁸⁰. Si rregull, një zonë e administrimit zgjedhor përputhet me territorin e një bashkie, sipas ndarjes territoriale-administrative të vendit, me përjashtim të bashkive që kanë më shumë se 80.000 zgjedhës, të cilat ndahen në më shumë se një zonë zgjedhore⁸¹. Në ndarjen e ZAZ-ve aplikohen kriteret e pandashmërisë së territorit administrativ, me përjashtim të ZAZ-ve me mbi 80.000 zgjedhës, vazhdimësia e territorit, mundësi të mira komunikimi brenda territorit, dhe të dhënave të Drejtorisë së Përgjithshme të Gjendjes Civile mbi numrin e shtetasve me të drejtë vote.

Zonat e Administrimit Zgjedhor miratohen nga KQZ-ja jo më vonë se 9 muaj para përfundimit të mandatit të Kuvendit, mbi bazën e numrit të shtetasve me të drejtë vote në datën e fundit të periudhës zgjedhore për caktimin e zgjedhjeve, sipas të dhënave të Drejtorisë së Përgjithshme të Gjendjes Civile.

Pas përcjelljes së këtij informacion nga DPGJC, pranë KQZ, kjo e fundit shqyrtoi aplikimin e gjithë kriterëve të përcaktuara në ligj. Ky proces, u përmbyll nëpërmjet vendimmarrjes së Komisionit Rregullator, i cili në funksion të administrimit sa më efikas të procesit zgjedhor në nivelin e dytë të tij, si dhe për një proces numërimi më të shpejtë e transparent, vendosi⁸² ngritjen e 92 Zonave të Administrimit Zgjedhor, dy më shumë⁸³ se zgjedhjet e kaluara⁸⁴.

Zgjedhjet në çdo zonë të administrimit zgjedhor administrohen nga Komisionet Zonale të Administrimit Zgjedhor, të cilat përbëjnë nivelin e dytë hierarkik në administratën zgjedhore.

⁷⁸ Vendim nr. 111 datë 02.03.2021 “Për caktimin e ZAZ-së, nr. 40, në bashkinë e Tiranës, si njësinë administrative për zbatimin e projektit pilot për procesin e votimit dhe numërimit elektronik të votave.”

⁷⁹ Praktikë e mira kërkon që sistemi i votimit elektronik të jetë transparent. Kodi i Praktikave të Mira në Çështje Zgjedhore i Komisionit të Venecias (I.3.2.iii).

⁸⁰ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 27 “Zonat e Administrimit Zgjedhor”.

⁸¹ Po aty.

⁸² Vendimi nr. 6

datë 30.11.2020 “Për ngritjen e Zonave të Administrimit Zgjedhor për zgjedhjet për Kuvend, të datës 25 prill 2021”.

⁸³ U shtua nga një ZAZ përkatësisht në Bashkinë Berat dhe në Bashkinë Fier. Nevoja e shtimit të numrit erdhi si rrjedhojë e rritjes së numrit të votuesve në këto njësi administrative.

⁸⁴ Kjo vendimmarrje e KQZ u realizua konform afateve ligjore të përcaktuara në Kodin Zgjedhor.

Ligji parashikon⁸⁵ përbërjen e KZAZ-ve nga shtatë anëtarë me të drejtë vote dhe një sekretar, pa të drejtë vote, referuar konfigurimit politik të parlamentit, konkretisht shumicës dhe pakicës parlamentare. Partitë politike të cilat duhet të propozonin anëtarë dhe sekretarët e KZAZ-ve u përcaktuan nga KQZ, me vendim të Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, në datën 23 dhjetor 2020⁸⁶. Anëtari/ja i/e shtatë⁸⁷, në KZAZ-të me numër çift u propozua nga PS ndërsa në KZAZ-të me numër tek u propozua nga PD. Afati i fundit për depozitimin e listave për anëtarë të KZAZ-ve nga partitë politike ishte data 11 janar 2021, afat i cili nuk u respektua plotësisht vetëm nga Partia Socialdemokrate. Kjo parti propozoi anëtarë vetëm për 33 KZAZ duke lënë pa plotësuar me anëtarë të propozuar prej saj 59 të tjera⁸⁸.

Sipas përcaktimeve të Kodit Zgjedhor⁸⁹, dhe të Rregullores “Për organizimin dhe funksionimin e KZAZ-së”, miratuar nga Komisioni Rregullator⁹⁰, e drejta për propozimin e anëtarëve për plotësimin e vendeve vakante i kalon partisë tjetër brenda të njëjtit grupim parlamentar, konkretisht Partisë Socialiste. Pas depozitimit të propozimeve të saj, Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve emëroi⁹¹ në 59 KZAZ-të e sipërpërmendura anëtarët e PS, duke plotësuar vakancën e krijuar për shkak të mos propozimit të anëtarëve nga PSD.

Një vendim i tillë, pavarësisht se në përputhje me kuadrin ligjor, prish balancën e përfaqësisë politike të synuar nga neni 29 i Kodit Zgjedhor, duke qenë se në KZAZ-të me numër çift, konkretisht 30 të tilla, PS ka tanimë katër anëtarë.

Konstituimi i KZAZ-ve, si dhe emërimi⁹² i anëtarëve dhe sekretarëve të tyre u realizua në datën 25 janar 2021. Mbledhja e parë e KZAZ-ve në të gjithë vendin u realizua në datat 27, 28 dhe 29 janar 2021, të vendosura me vendim nga KQZ, gjatë të cilave u zgjodhën kryetarët/et dhe zëvendës kryetarët/et e tyre.

⁸⁵ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 29 “Përbërja e KZAZ-së”.

⁸⁶ Partia Socialiste dy anëtarë, Partia Demokratike dy anëtarë, Partia Lëvizja Socialiste për Integrim një anëtar/e dhe Partia Social Demokrate një anëtar/e. Vendimi i Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve nr. 40, datë 23.12.2020 “Për caktimin e partive politike që do të propozojnë anëtarët dhe sekretarët e KZAZ-ve për zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të datës 25 Prill 2021”.

⁸⁷ Sipas shortit të hedhur referuar nenit 29 pika 1 shkronja b të Kodit Zgjedhor, dhe miratuar me vendimin e Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve nr. 5 datë 07.01.2021 “Për shpalljen e rezultatit të shortit për përcaktimin e partisë që do të propozojë anëtarin e shtatë të KZAZ”

⁸⁸ Për shkak të mosparaqitjes së propozimeve nga Partia Socialdemokrate e Shqipërisë në afatin e përcaktuar, u krijuan vakanca të pozicionit të anëtarit në KZAZ-të: Qarku Shkodër: KZAZ nr. 5, KZAZ nr. 6; Qarku Lezhë: KZAZ nr. 10, KZAZ nr. 14, KZAZ nr. 15; Qarku Dibër: KZAZ nr. 17, KZAZ nr. 18; Qarku Durrës: KZAZ nr. 20, KZAZ nr. 21, KZAZ nr. 22, KZAZ nr. 23, KZAZ nr. 24, KZAZ nr. 25; Qarku Tiranë: KZAZ nr. 39, KZAZ nr. 41, KZAZ nr. 42, KZAZ nr. 43; Qarku Elbasan: KZAZ nr. 44, KZAZ nr. 45, KZAZ nr. 46, KZAZ nr. 47, KZAZ nr. 48, KZAZ nr. 49, KZAZ nr. 50, KZAZ nr. 51, KZAZ nr. 52, KZAZ nr. 53; Qarku Fier KZAZ nr. 54, KZAZ nr. 55, KZAZ nr. 56, KZAZ nr. 57, KZAZ nr. 58, KZAZ nr. 59, KZAZ nr. 60, KZAZ nr. 61, KZAZ nr. 62; Qarku Berat: KZAZ nr. 63, KZAZ nr. 64, KZAZ nr. 65, KZAZ nr. 66, KZAZ nr. 67, KZAZ nr. 68; Qarku Gjirokastrë: KZAZ nr. 76, KZAZ nr. 77, KZAZ nr. 78, KZAZ nr. 79, KZAZ nr. 80, KZAZ nr. 81, KZAZ nr. 82; Qarku Vlorë: KZAZ nr. 83, KZAZ nr. 84, KZAZ nr. 85, KZAZ nr. 86, KZAZ nr. 87, KZAZ nr. 88, KZAZ nr. 89; KZAZ nr. 90, KZAZ nr. 91, KZAZ nr. 92.

⁸⁹ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 29 “Përbërja e KZAZ-së”.

⁹⁰ Vendimi i Komisionit Rregullator nr. 5 datë 20.11.2020 “Për miratimin e rregullores për organizimin dhe funksionimin e Komisionit të Zonës së Administrimit Zgjedhor” neni 3 “Përbërja e KZAZ-së” pika 7.

⁹¹ Vendim i Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve nr. 49 datë 11.02.2021 “Për emërimin e anëtarëve të disa KZAZ-ve”, lirim dhe emërim të disa anëtarëve në KZAZ nr. 72, Qarku Korçë, KZAZ nr. 77, KZAZ nr. 81, KZAZ nr. 82, Qarku Gjirokastrë, dhe të sekretarit të KZAZ-së nr. 82, Qarku Gjirokastrë.

⁹² Vendim i Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve nr. 14 datë 25.01.2021 “Për emërimin e anëtarëve dhe sekretarëve të Komisioneve të Zonave të Administrimit Zgjedhor për zgjedhjet për Kuvend të datës 25 prill 2021”.

KQZ njoftoi zhvillimin e trajnimit të anëtarëve të KZAZ-ve në datat 22 dhe 23 mars 2021. Nga raportimet e vëzhguesve afatgjatë të KRIIK-ut, trajnimet u zhvilluan në datat e përcaktuara dhe u raportuan mungesa të pakta⁹³.

Në përgjithësi, vlerësohet se KZAZ-të kanë funksionuar mirë në këtë periudhë fillestare, pavarësisht vështirësive të ardhura nga mungesa e infrastrukturës apo materialeve të nevojshme në një pjesë të tyre. Si shqetësim ngrihet mosrespektimi i orarit në një pjesë të tyre. Në raste sporadike janë vërejtur mosnjohje të kuadrit ligjor nga anëtarët e KZAZ-ve dhe mungesë transparence të plotë ndaj vëzhguesve.

Ndonëse një pjesë e mirë e KZAZ-ve janë shprehur se kanë pasur në dispozicion të gjitha materialet dhe logjistikën e nevojshme, në një pjesë të tyre, vëzhguesit afatgjatë të KRIIK kanë vëzhguar apo janë informuar nga anëtarët e KZAZ-ve për mungesa serioze të bazës materiale⁹⁴.

Problematika janë vërejtur edhe me selitë/zyrat e përcaktuara nga KQZ-ja si ambiente ku KZAZ-të duhet të zhvillojnë aktivitetin e tyre. Janë evidentuar nga vëzhguesit, KZAZ, të cilat nuk kanë mjedise që ofrojnë kushte optimale për punën dhe veprimtarinë e tyre. Në rastin më të mirë është konkluduar me ndryshimin e selisë dhe procedimin në kushte normale të punës nga KZAZ-të përkatëse.⁹⁵ Por, nuk mungojnë rastet kur këto kërkesa nuk janë ezauruar në mënyrë shteruese për të arritur në sigurimin e qëllimit final, për shkak edhe të mungesës së një bashkëpunimi funksional me bashkitë përkatëse⁹⁶. Gjithashtu janë evidentuar raste ku, edhe pse nga bashkia janë marrë masa për ndryshimin e selive, funksionaliteti i selive të reja të KZAZ-ve vazhdon të jetë i cënuar⁹⁷.

⁹³ KZAZ nr. 59, Fier mungesë në trajnimin e kryer nga KQZ-ja i nënkryetares dhe i një anëtareje të PS-së. KZAZ nr. 73 mungesë e nënkryetarit dhe të një anëtari, si dhe anëtari i PSD-së në KZAZ-në nr. 74. Mungesë e 2 anëtarëve në KZAZ nr. 11 Kukës për shkaqe shëndetësore.

⁹⁴ KZAZ nr. 5 Shkodër mungesë të lidhjes me internet. KZAZ nr. 17, Klos raportohet mungesa e lidhjes me internet dhe e kasafortës. KZAZ nr. 31 Tiranë, mungesë e lidhjes me internet, telefonit fiks dhe faks. KZAZ nr. 57 Fier, mungesë të telefonit fiks, celular dhe faks. KZAZ nr. 58 Fier mungesë të telefonit fiks, celular dhe faks. KZAZ nr. 59 Fier mungesë të telefonit fiks dhe celular. KZAZ nr. 60 Patos dhe nr. 61 Roskovec mungesë të telefonit fiks dhe faks. KZAZ nr. 76 Përmet mungesë të telefonit fiks dhe faks. KZAZ nr. 77, Këlcyrë janë raportuar mungesa të bazës materiale, si telefon fiks e celular e kancelari. KZAZ nr. 72 Devoll, mungesë të lidhjes me internet, faks, telefon fiks. KZAZ nr. 78 Memaliaj, mungesë të telefonit fiks dhe faks. KZAZ nr. 79 Tepelenë mungesë të lidhjes me internet. KZAZ nr. KZAZ 80, Gjirokastrë deri më datën 12.03.2021 ka pasur mungesë të plotë të bazës materiale. KZAZ 87 Selenicë mungesë të lidhjes me internet, telefon fiks dhe faks, fotokopje, kompjuter, printer dhe kancelari. KZAZ nr. 88 Himarë mungesë të telefonit fiks, faks dhe kancelari.

⁹⁵ KZAZ nr. 74 në Qarkun e Korçës sipas të raportimeve të vëzhguesit të KRIIK ka ndryshuar vendndodhjen si pasojë e mospërmblidhjes së kushteve të selisë së KZAZ-së. Për VNV, ZAZ nr. 87 me propozim të Prefektit të Qarkut Vlorë është propozuar të zhvendoset nga shkolla e mesme “*Hajredin Beqari*”, Selenicë në Palestrën e shkollës 9-vjeçare “*Eqerem Beqiri*”, Kotë, pasi kjo e fundit ofron kushte më të mira.

⁹⁶ KZAZ nr. 3 dhe nr. 4, Shkodër ka bërë kërkesë për ndryshim të mjedisit si pasojë e kushteve të papërshtatshme, kjo e fundit paraqet si shqetësim mungesën e energjisë elektrike, mungesën e xhamave, internetit dhe të ambientit me lagështirë. KZAZ nr. 32 hyrja në rrugën “*Hasan Tasini*” dhe pikërisht në klasën ku ndodhet zyra e KZAZ-së, është tejet e ngushtë për marrjen dhe dorëzimin e dokumentacionit për QV-të. Kjo i është parashtruar verbalisht KQZ-së, por deri në datën 12.03.2021 nuk ka pasur asnjë vendim nga këta të fundit. KZAZ nr. 91, Finiq, gjithashtu i ka drejtuar kërkesë Bashkisë Finiq për ndryshim të selisë si pasojë e hapësirës së kufizuar.

⁹⁷ KZAZ nr. 18 edhe pse ka ndryshuar seli, vazhdon të paraqesë ende probleme me funksionimin, pasi mungon energjia elektrike, interneti, printer, telefoni fiks gjë që pengon veprimtarinë e saj. E njëjta situatë paraqitet edhe në KZAZ-në nr. 12 në Lezhë, e cila edhe pse ka ndryshuar vendndodhje, mjediset e saj ndodhen në dushet e palestrës së gjimnazit “*Hydajet Lezha*” në të cilën mungojnë pajisje, dezinfektantë, maska.

Nga vizitat e kryera nga vëzhguesit afatgjatë të KRIIK janë identifikuar raste kur selitë e KZAZ-ve janë gjetur të mbyllura⁹⁸ gjatë orarit zyrtar të punës së KZAZ-së afishuar në zyrën përkatëse. Ka raste kur ky orar nuk është i afishuar⁹⁹ apo edhe nuk janë vendosur shenja dalluese në hyrje të ndërtesës¹⁰⁰, elemente të cilat vështirësojnë aksesimin e saj¹⁰¹.

Elementët e mësipërm, por në disa raste, edhe mosnjohja e të drejtave të vëzhguesve nga anëtarë të disa KZAZ-ve¹⁰² e ka vështirësuar punën e tyre¹⁰³.

Gjithashtu, edhe pse sipas Kodit Zgjedhor¹⁰⁴, mbledhjet e KZAZ-së janë publike, në disa raste vëzhguesve të KRIIK nuk u është lejuar të jenë të pranishëm në to edhe pse të pajisur me një akreditim të lëshuar nga KQZ-ja¹⁰⁵.

Pavarësisht se të qenët i angazhuar në një punë tjetër, nuk është diçka e ndaluar shprehimisht nga ligji për anëtarët e KZAZ-ve, kjo në praktikë passjell moseficiencë optimale në punën dhe përmbushjen e çdo detyrimi nga anëtarët e KZAZ-ve. Nga monitorimi i vëzhguesve të KRIIK, rezulton se rreth 35% e anëtarësisë së KZAZ-ve janë të punësuar në administratën publike¹⁰⁶, madje edhe në poste drejtuese¹⁰⁷.

KZAZ nr. 26, Vorë, sipas raportimeve të vëzhguesit afatgjatë në datën 18.03.2021 megjithëse, ka ndryshuar vendndodhje, vazhdon të jetë jofunksionale. KZAZ nr. 2 Shkodër duke qenë se ambientet po përdoren nga Ministria e Shëndetësisë për procesin e vaksinimit, kjo KZAZ deri në datën 25.03.2021 ka qenë e pajisur me ambiente jofunksionale.

⁹⁸ KZAZ nr. 3, 4 Shkodër, KZAZ nr. 6 Vau i Dejës, KZAZ nr. 11 Kukës, KZAZ nr. 12, 13 Lezhë, KZAZ nr. 14 Mirditë, KZAZ nr. 18 Bulqizë, KZAZ nr. 19 Dibër, KZAZ nr. 25 Shijak, KZAZ nr. 26 Vorë, KZAZ nr. 29, 30, 31, 32, 34, 37 Tiranë, KZAZ nr. 47, 48, 49, 50 Elbasan, KZAZ nr. 53 Përrenjas, KZAZ nr. 60 Patos, KZAZ nr. 61 Roskovec, KZAZ nr. 62 Mallakastër, KZAZ nr. 73, 74 Korçë, KZAZ nr. 76 Përmet, KZAZ nr. 80 Gjirokastrë, KZAZ nr. 83, 84, 85, 86 Vlorë, KZAZ nr. 88 Himarë.

⁹⁹ KZAZ nr. 3 Shkodër, KZAZ nr. 6 Vau i Dejës, KZAZ nr. 11 Kukës, KZAZ nr. 12, 13 Lezhë, KZAZ nr. 14 Mirditë, KZAZ nr. 18, Bulqizë, KZAZ nr. 19 Dibër, KZAZ nr. 31, 32, 34, Tiranë, KZAZ nr. 80 Gjirokastrë, KZAZ nr. 52 Librazhd, KZAZ nr. 73 Korçë, KZAZ nr. 88 Himarë.

¹⁰⁰ KZAZ nr. 19, Dibër, KZAZ 39 Tiranë dhe KZAZ 90 Sarandë mungesë të shenjave dalluese në objektin, ku supozohet të jetë selia e KZAZ-së gjë që ka vështirësuar edhe punën e vëzhguesve afatgjatë për sigurimin e informacionit të operimit të Komisioneve Zonale të Administrimit Zgjedhor, duke vështirësuar kontaktin me ta.

¹⁰² Neni 7, pika 1 e Kodit Zgjedhor përcakton se “Gjatë kryerjes së detyrave të tyre, vëzhguesit kanë...” të drejtë “a) të vëzhgojnë pa pengesë të gjitha aspektet e përgatitjes dhe zhvillimit të zgjedhjeve dhe të gjitha fazat e procesit zgjedhor; [dhe] c) të shohin ose të këqyrin dokumentacionin ose materialet e procesit zgjedhor. Gjithashtu, Neni 34, pika e i Kodit Zgjedhor e ngarkon Sekretarin e KZAZ-së me detyrë që t’u japë “...subjekteve zgjedhore ose personave të tretë, pa pagesë dhe brenda 24 orëve nga paraqitja e kërkesës, kopje të vërtetuara të vendimeve të KZAZ-së ose procesverbaleve të mbledhjeve të tyre”.

¹⁰⁴ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 35 “Mbledhjet dhe vendimet e KZAZ-së” Pika 1.

¹⁰⁵ KZAZ nr. 36, Tiranë, mospajsimi i kopjeve të vendimeve, pasi kryetari i KZAZ-së e konsideronte si shkelje të ligjit. KZAZ 30, Tiranë, edhe pse vëzhguesi është i pajisur me akreditim nga KQZ, kryetari i KZAZ-së kërkon listën e të akredituarve nga KQZ. KZAZ nr. 5, Shkodër refuzim për pjesëmarrjen në mbledhjen e KZAZ-së përkatëse me motivin që krahas akreditimit, anëtarët në mënyrë unanime kërkojnë edhe listën e vëzhguesve të akredituar nga KQZ.

¹⁰⁶ KZAZ nr. 1 Malësi e Madhe, sekretari i kësaj KZAZ-je mban postin e drejtorit të hipotekës. KZAZ nr. 2 kryetari i kësaj KZAZ-je është njëkohësisht drejtor i shkollës Kol Idromeno, Shkodër. KZAZ nr. 4, Shkodër sekretari i kësaj KZAZ-je është punonjës në bashkinë Shkodër. KZAZ nr. 54 Lushnjë 5 nga komisionarët janë të punësuar në sektorin publik. KZAZ nr. 29 Tiranë, nënkryetarja e KZAZ-së njëkohësisht e punësuar si mësuese. KZAZ nr. 60 Patos, nr. 61 Roskovec dhe 62 Mallakastër, anëtarë të këtyre KZAZ-ve punojnë njëkohësisht në administratën publike. KZAZ nr. 12 Lezhë, nënkryetarja e kësaj KZAZ-je është njëherësh dhe punonjëse në Bashki. KZAZ nr. 15, Kurbin, kryetarja e kësaj

Përgjatë periudhës së kaluar aktiviteti i KZAZ/ve nuk ka qenë shumë i ngarkuar, por në situatën kur aktiviteti intensifikohet dhe përgjegjësitë në funksion të organizimit të procesit shtohen, menaxhimi i dy punëve paralelisht bëhet thuajse i pamundur.

Në lidhje me praninë e vëzhguesve, komisionerët kanë raportuar në vetëm 14¹⁰⁸ KZAZ praninë e vëzhguesve partiakë, të cilët ndjekin aktivitetin e këtyre komisioneve.

Ruajtja e masave AntiCovid gjatë kësaj periudhe, ku aktiviteti i KZAZ-ve ka qenë i reduktuar, ka qenë brenda niveleve të pranueshme të respektimit të distancës dhe mbajtjes së maskës, por ajo që ngrihet si shqetësim nga ana e komisionerëve është respektimi i këtyre masave gjatë ditës së votimit apo numërimit të votave ku kontakti me palët e treta do të intensifikohet.

Sikurse është evidentuar në vazhdimësi, në të gjitha proceset pararendëse zgjedhore, problematika e ndërrimit të anëtarëve të KZAZ-ve vazhdon edhe në këtë proces. Që nga emërimi i tyre deri në datën e këtij raporti, janë ndërruar 44 anëtarë dhe sekretarë të KZAZ-ve¹⁰⁹. Ndër të tjera, sipas vëzhguesve të KRIIK-ut, ka pretendime për ndryshim të herëpashershëm të tre komisionerëve të nivelit të dytë të një subjekti politik¹¹⁰ për tërheqje si pasojë e presioneve politike.

V.3. Qendrat e Votimit

Procesi i votimit për zgjedhjet e datës 25 prill 2021 do të realizohet në 5.199 qendra votimi (QV), nga të cilat 4.808 janë të vendosura në ambiente publike, 371 në ambiente private¹¹¹, dhe 20 janë QV të posaçme¹¹².

Kodi Zgjedhor përcakton se qendrat e votimit, me sa të jetë e mundur, duhet të vendosen në mjedise publike¹¹³. Nga një krahasim i raporteve të mjedisve publike/private të qendrave të votimit në dy zgjedhjet e shkuara, vërehet se pas një uljeje të përqindjes së qendrave të ngritura në mjedise private në vitin 2019, në Zgjedhjet e 25 prillit ky proporcion rritet sërish, duke shkuar në nivele të krahasueshme me ato të vitit 2017¹¹⁴.

KZAZ-je mban njëherësh dhe postin e drejtores së Ujësjellës Kanalizime. KZAZ nr. 74, kryetari i kësaj KZAZ-je mban postin e drejtorit të OSHEE. KZAZ nr. 73, Korçë, anëtar i kësaj KZAZ-je mban postin e drejtorit të Shëndetit Publik.

¹⁰⁷ Nënkrjetarja e bashkisë Fier është njëkohësisht edhe nënkryetare e KZAZ-së nr. 59.

¹⁰⁸ KZAZ nr. 5 Shkodër vëzhguesit i përkisnin subjekteve PD, PS, LSI, KZAZ nr. 9, Tropojë PD, LSI, KZAZ nr. 10, Has PD, PS, PSD. KZAZ nr. 12 Lezhë PS, PD, LSI. KZAZ nr. 15 Kurbini PS, PD dhe LSI. KZAZ nr. 20 Krujë PS, PD, LSI. KZAZ nr. 27 Kamëz PS, PD, LSI. KZAZ nr. 28 Paskuqan PS, PD, LSI. KZAZ nr. Tiranë 32, PD. KZAZ nr. Tiranë 35, 36 PS, PD, LSI. KZAZ nr. 73 Korçë PS, PD, LSI. KZAZ nr. 80 Gjirokastrë PS, PD, LSI.

¹⁰⁹ Janë ndërruar 37 anëtarë/e dhe 7 sekretarë/e. Nga totali 17 përfaqësues të LSI, 11 përfaqësues të PD, 11 përfaqësues të PS dhe 6 përfaqësues të PSD.

¹¹⁰ KZAZ nr. 77, mendohet se ndërrimi i herëpashershëm i 3 anëtarëve të subjektit politik LSI ka ardhur si pasojë e presioneve politike.

¹¹¹ Ku nuk është i mundur objektivisht caktimi i një qendre votimi në ambient publik, KQZ me vendim mund të caktojë atë në ambient privat pas propozimit nga kryetarët e bashkive përkatëse.

¹¹² Institucionet e posaçme përbëjnë një zonë të veçantë qendre votimi. Qendra e votimit në këto institucione ngrihet kur në të ndodhen më shumë se 15 zgjedhës.

¹¹³ Neni 93, pika 1.

¹¹⁴ ¹¹⁴ Nga arsyetimet e shumë kryetarëve të bashkive që kanë propozuar vendndodhjet e qendrave të votimit, kjo ka ardhur si pasojë e dëmtimit të godinave publike nga tërmeti i nëntorit 2019.

Raport i numrit të qendrave të votimit në mjedise publike, private, dhe të posaçme me dy zgjedhjet e kaluara.

	Zgjedhje Parlamentare 2017	Zgjedhje Lokale 2019	Zgjedhje Parlamentare 2021
QV në mjedise publike	4.952 (92.4%)	5.063 (93.5%)	4.808 (92.5%)
QV në mjedise private	389 (7.3%)	334 (6.2%)	371 (7.1%)
QV të posaçme	21 (0.4%)	19 (0.4%)	20 (0.4%)
Total QV	5.362	5.416	5.199

Pas ndryshimeve në Kodin Zgjedhor në korrik të vitit të shkuar, u ndryshua kufiri minimal i numrit të votuesve për çdo qendër votimi, nga 200 zgjedhës në 300 zgjedhës¹¹⁵. Si pasojë e këtij ndryshimi ligjor janë “shkrirë” 335 qendra votimi.

KRIIK e konsideron rritjen e pragut minimal të zgjedhësve për hapjen e një qendre votimi si një barrierë që i vendoset ushtrimit të së drejtës së votës nga qytetarët, duke i larguar qendrat e votimit nga rezidenca e qytetarëve, ndërkohë që benefitet e një veprimi të tillë nuk janë të qarta dhe as nuk janë shpjeguar në asnjë rast.

Vendndodhja e qendrës së votimit nuk mund të ndryshojë në 40 ditët e fundit para datës së zgjedhjeve, pra pas datës 16 mars 2021, përveç rasteve kur, për shkak të forcave madhore, ndryshimi autorizohet nga KQZ-ja.

Komisioni Rregullator, me Udhëzimin nr.1, datë 05.12.2020¹¹⁶, ka caktuar rregullat dhe kriteret që ndiqen në rastet kur kryetari i njësisë së vetëqeverisjes vendore i propozon KQZ-së caktimin e vendndodhjes së QV në ndërtesë private.

Në gjykimin e KRIIK, duke qenë në situatën kur të gjithë drejtuesit e njësive të qeverisjes vendore janë përfaqësues të Partisë Socialiste, dhe në shumë raste edhe drejtues politikë të fushatës elektorale të kësaj force politike në zonat përkatëse, paraqitet i nevojshëm zbatimi me skrupolozitet i ligjit, kriterëve të tij dhe një filtrim i mirë i opsioneve të propozuara prej tyre, si një garanci më shumë për shmangien e abuzimeve të mundshme apo edhe të keqinterpretimeve të mundshme.

Përbërja e Komisioneve të Qendrave të Votimit është e njëjtë me atë të KZAZ-ve. Procesi i konstituimit të Komisioneve të Qendrave të Votimit, duhet të përmbyllet deri në datën 5 prill 2021.

¹¹⁵ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 62 “Caktimi i zonave dhe vendndodhjes së qendrave të votimit” pika 1 “Zona e qendrës së votimit duhet të jetë brenda një territori kompakt dhe të pashkëputur gjeografik dhe numri i zgjedhësve për çdo qendër votimi nuk duhet të jetë më i vogël se 300 dhe më i madh se 1,000 zgjedhës.”

¹¹⁶ Udhëzimin nr.1, datë 05.12.2020 “Përcaktimi i rregullave për ngritjen, caktimin dhe njoftimin e vendndodhjes së qendrave të votimit dhe përgatitjes së hartës së njësive të vetëqeverisjes vendore për zgjedhjet”.

Duke sjellë në vëmendje praktikën negative të mosrespektimit të këtij afati në proceset e mëparshme zgjedhore, KRIIK i bën thirrje partive politike të angazhohen për propozimin e emrave të anëtarësisë së këtyre komisioneve në afatet e përcaktuara ligjore, si dhe, KZAZ-ve dhe KQZ-së të angazhohen maksimalisht në përmbylljen e këtij procesi në kohë. Kjo është mjaft e rëndësishme për të siguruar një proces të plotë trajnimi të këtyre komisionerëve.

V.4. Vendet e Numërimit të Votave

Numërimi i votave realizohet jo në qendrat e votimit, por në vendet e numërimit të votave, nga grupet e numërimit të votave dhe nën mbikëqyrjen e KZAZ-ve¹¹⁷. Vendet e Numërimit të Votave (VNV) përcaktohen me vendim të KQZ pas propozimeve të Prefektëve për adresat që mund të shërbejnë si VNV në bashkitë që mbulon qarku përkatës.

Nga kontakti i vëzhguesve të KRIIK me 12 Prefekturat, rezulton që në tre¹¹⁸ prej tyre nuk është respektuar afati ligjor¹¹⁹ i dorëzimit të propozimeve të adresave që mund të shërbejnë si vende të numërimit të votave.

KQZ mori vendimin¹²⁰ për caktimin e VNV-ve brenda afateve ligjore të përcaktuara në Kodin Zgjedhor¹²¹.

¹¹⁷ Sipas Kodit të Praktikave të Mira në Çështje Zgjedhore të Komisionit të Venecias, numërimi i votave duhet të kryhet në qendrën e votimit (I.3.2.2.4.)

¹¹⁸ Propozimi i Prefektit të Qarkut Lezhë depozituar në KQZ me shkresën nr. 171/3 datë 26.02.2021; Propozimi i Prefektit të Qarkut Tiranë depozituar në KQZ me shkresën nr. 268/3 datë 9 mars 2021; Propozimi i Prefektit të Qarkut Korçë depozituar në KQZ me shkresën nr. 296/1 datë 18.03.2021.

¹¹⁹ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 94 “Vendndodhja dhe përgatitja e Vendeve të Numërimit të Votave” pika 1.

¹²⁰ Vendim nr. 148 datë 16.03.2021 “Për caktimin e Vendeve të Numërimit të Votave për zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të datës 25 prill 2021.”

¹²¹ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 94 “Vendndodhja dhe përgatitja e Vendeve të Numërimit të Votave” pika 1.

VI. REGJISTRIMI I ZGJEDHËSVE

Të drejtën e votës e kanë të gjithë shtetasit shqiptarë që kanë mbushur moshën 18 vjeç ditën e votimit, me përjashtim të zgjedhësve që e kanë humbur këtë të drejtë si pasojë e kryerjes së një veprë penale, në përputhje me Ligjin e Dekriminalizimit, si dhe të zgjedhësve që janë shpallur si të pazotë për të vepruar me një vendim gjyqësor të formës së prerë. Regjistrimi i zgjedhësve është pasiv, me përjashtim të zgjedhësve që kanë mbushur moshën 100 vjeç, të cilët duhet të kërkojnë të përfshihen në listat e zgjedhësve në mënyrë aktive. Listat e zgjedhësve përpilohen nga Regjistri Kombëtar i Gjendjes Civile (RKGJC) dhe mund të nxirren nga ky regjistër në mënyrë automatike, në çdo moment¹²².

Kufizimi i të drejtës së votës për personat me aftësi të kufizuara, qoftë edhe nëpërmjet një vendimi gjyqësor, konsiderohet nga KRIIK të jetë në kundërshtim me detyrimet ndërkombëtare të shtetit shqiptar¹²³. Eliminimi *a priori* nga lista e zgjedhësve e shtetasve mbi 100 vjeç konsiderohet gjithashtu nga KRIIK si një shkelje e të drejtës së tyre për të zgjedhur dhe diskriminim moshor, pasi këta zgjedhës trajtohen në mënyrë të ndryshme nga zgjedhësit e tjerë (u kërkohej regjistrimi aktiv).

Çdo shtetas shqiptar që ka mbushur moshën 18 vjeç deri në ditën e zgjedhjeve përfshihet automatikisht në listën e zgjedhësve në territorin e qendrës së votimit në të cilin ka vendbanimin e regjistruar, sipas RKGJC¹²⁴. Nga ekstrakti fillestar i listës eliminohen zgjedhësit që kanë mbushur 100 vjeç si dhe zgjedhësit që kanë humbur të drejtën për të zgjedhur sipas Ligjit të Dekriminalizimit. Zgjedhësit mbi 100 vjeç mund të përfshihen në listën e zgjedhësve në qendrën e votimit ku votojnë familjarët e tyre, me kërkesë aktive të tyre.

Procesi i hartimit dhe publikimit të ekstraktit të përbërësve zgjedhorë, realizohet nëpërmjet një procesi në të cilin përfshihen Ministri i Brendshëm, Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile (DPGJC), 61 Bashkitë e vendit si dhe Zyrat e Gjendjes Civile (ZGJC) në çdo bashki. Numri total i shtetasve shqiptarë me të drejtë vote për zgjedhjet e datës 25 prill 2021, sipas listës përfundimtare të zgjedhësve është 3,588,869, nga të cilët 1,812,442 meshkuj dhe 1,776,427 femra.

VI.1. Njoftimi i zgjedhësve për përfshirjen në listë

Zgjedhësit mund të informohen mbi qendrën përkatëse të votimit në disa mënyra, përfshi publikimin ciklik të listave të zgjedhësve fizikisht në mjedise me hyrje të lirë për publikun (që realizohet nga bashkitë sipas listave të përkohshme të publikuara nga zyrat e gjendjes civile në çdo bashki); njoftimin me shkrim të zgjedhësve në vendbanimin e tyre (i cili realizohet nga bashkitë me fonde të alokuara nga Ministria e Brendshme), si dhe nëpërmjet kontrollit të listës elektronike të zgjedhësve e cila publikohet në internet dhe ku çdo zgjedhës ka akses vetëm në të dhënat e tij personale.

¹²² Neni 47, pika 2 e Kodit Zgjedhor.

¹²³ Neni 29 i Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara ngarkon shtetet anëtare me detyrimin për t'u garantuar personave me aftësi të kufizuara të drejtat politike dhe mundësinë për t'i gëzuar ato njësoj me të tjerët.

¹²⁴ Të dhënat personale të zgjedhësve që përfshihen në Listën e Zgjedhësve janë emri; atësia; amësia; mbiemri; datëlindja; numri personal i identifikimit; shtetësia; kodi i vendbanimit dhe gjinia.

Konform detyrimeve të parashikuara nga Kodi Zgjedhor, katër ditë pas dekretimit të datës së zgjedhjeve prej Presidentit të Republikës, në datë 10 shtator 2020, Ministri i Brendshëm nxori Udhëzimin “Për procedurat e hartimit të listave të zgjedhësve për zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë”¹²⁵.

VI.1.1. Publikimi ciklik i listave të zgjedhësve

Sipas Udhëzimit të Ministrit të Brendshëm¹²⁶, gjashtë ekstrakte të listët së zgjedhësve duhet të ishin hartuar dhe publikuar, duke filluar me publikimin e ekstraktit të parë në datën 6 tetor 2020, dhe duke konkluduar me publikimin e listës përfundimtare të zgjedhësve në datën 5 mars 2021¹²⁷. Publikimi duhet të kryhej në mjediset e zyrave të gjendjes civile ose në mjediset pranë tyre me akses të lirë për publikun, në mënyrë që të mund të konsultohen dhe kontrollohen nga vetë shtetasit, pa asnjë kufizim. Nga vëzhgimi jo sistematik i aktivistëve të KRIIK përgjatë periudhës tetor, nëntor dhjetor, disa bashki¹²⁸ patën probleme me publikimin e ekstrakteve në këto muaj. Këto probleme konsistojnë në publikim me vonesë të ekstrakteve të përbërësve zgjedhorë apo edhe mospublikim të tyre në disa raste.

Vëzhguesit afatgjatë të KRIIK kanë vërejtur disa problematika në lidhje me publikimin e listave të zgjedhësve. Është vërejtur, p.sh. se listat paraprake, me ekstraktet të përbërësve zgjedhorë nuk janë afishuar¹²⁹, ose nuk janë afishuar rregullisht¹³⁰, ose janë afishuar por jo në mjediset që mundësojnë aksesin e lirë të zgjedhësve¹³¹.

VI.1.2. Njoftimi me shkrim i zgjedhësve

Ligji parashikon edhe njoftimin me shkrim të zgjedhësve në vendbanim, në lidhje me qendrën e votimit në të cilin ata duhet të votojnë; një proces mjaft i rëndësishëm për saktësimin e të dhënave të qytetarëve në listat e zgjedhësve, i cili duhet të kryhet brenda 60 ditëve nga shpallja e datës së zgjedhjeve¹³². Njoftimi përmban “qendrën e votimit, vendndodhjen dhe adresën e saj, si dhe numrin rendor të zgjedhësit në listën e zgjedhësve të qendrës së tij të votimit”.

¹²⁵ Udhëzim nr. 298 datë 10.09.2020 “Për procedurat e hartimit të listave të zgjedhësve për zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë”

¹²⁶ Po aty.

¹²⁷ Gjithsej gjashtë ekstrakte: 6 tetor 2020, 5 nëntor 2020, 5 dhjetor 2020, 4 janar 2021, 3 shkurt 2021, dhe 5 mars 2021 (lista finale).

¹²⁸ Bashkia Gjirokastrë, Bashkia Elbasan, Bashkia Peqin, Bashkia Shkodër, Bashkia Berat, Bashkia Këlcyrë, Bashkia Durrës, etj.

¹²⁹ Bashkia Durrës deri në datën 13.03.2021 nuk ka kryer asnjë afishim të ekstraktit të përbërësve zgjedhorë në mjediset e zyrave të gjendjes civile.

¹³⁰ Në bashkinë Gjirokastrë nga vizita e kryer më datë 12.03.2021 konstatohet se afishimi i listave me përbërësit zgjedhorë mban datën 31.01.2021. Gjatë vizitës së datës 15.03.2021 afishimi i listave mban datën 31.01.2021 në zyrën e Gjendjes Civile, Fier.

¹³¹ Ekstrakti i përbërësve zgjedhorë në bashkinë Fier është afishuar në mjediset e brendshme të Gjendjes Civile duke kufizuar aksesin e lirë për publikun, ndërsa në njësinë administrative nr. 11 afishimi i listave me përbërësit zgjedhorë përveç se nuk është kryer përditësimi i tyre, janë të afishuara në një mënyrë të tillë që vështirësojnë marrjen e informacionit në lidhje me informimin për vendndodhjen e qendrës së votimit.

¹³² Prej 6 tetorit në 5 dhjetor 2020 për këto zgjedhje.

Ministria e Brendshme u alokon një fond të veçantë bashkive për realizimin e njoftimit me shkrim të zgjedhësve, si dhe gjeneron modelin e formës që duhet të përdoret për njoftimin. Fondi prej 14,435,000 lekë iu alokua bashkive në datën 22 tetor 2020. Ky fond është lëvruar nëpër bashki duke filluar nga data 22 tetor 2020, por vërehet se disa prej bashkive në përgjigjet zyrtare ndaj KRIIK referojnë se fondin në lidhje me këtë çështje nuk është lëvruar ende¹³³, ndërsa disa të tjera referojnë shifra të ndryshme nga Ministria e Brendshme¹³⁴ në lidhje me shumën e alokuar¹³⁵. Lidhur me ecurinë e këtij procesi, Ministria nuk ka bërë asnjë njoftim apo deklaratë publike.

Procesi i njoftimit me shkrim të zgjedhësve vuajti nga të njëjtat problematika që janë vërejtur edhe në procese të mëparshme, problematika që nisin nga mënyra se si modeli i njoftimit është hartuar, progresi i tij në terren, mungesa e informacionit të besueshëm në lidhje me realizimin e procesit dhe informacionet kontradiktore të mbledhura nga vëzhguesit e KRIIK dhe nga bashkitë në drejtim të Ministrisë apo Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

Duke nisur nga dokumentacioni i përdorur, vërehet se modeli i njoftimit me shkrim të miratuar¹³⁶ nuk përmban hapësirë të dedikuar për t'u firmosur nga qytetari që njoftohet në mënyrë që ai të konfirmojë (duke nënshkruar) marrjen e njoftimit me shkrim, sikundër kërkohet nga Kodi Zgjedhor¹³⁷. Gjithashtu, Udhëzimi nuk parashikon në përmbajtje të tij asnjë mekanizëm për llogaridhënie të Kryetarëve të Bashkive mbi procesin e njoftimit me shkrim¹³⁸ të zgjedhësve në bashkitë respektive, sikurse kërkohet në Kodin Zgjedhor. Udhëzimi nuk përmban asnjë orientim lidhur me mënyrën e menaxhimit të fondit¹³⁹ dhe kohën e lëvrimit të tij ndaj Bashkive për kryerjen

¹³³ Bashkia Gramsh, në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK me nr. 4598/1 prot. Datë 02.12.2020 referon se “Nuk është floguar akoma fondit” prej Ministrisë së Brendshme.

Bashkia Dropull, në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK me nr. 151 prot. Datë 26.01.2020 referon se “Fondi nga Ministria e Punëve të Brendshme nuk është realizuar”.

Bashkia Memaliaj, në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK me nr. 1884/1 prot. Datë 22.01.2021 referon se “nuk u realizua lëvrimi i fondit për shkak të pandemisë, pasi punonjësit përgjegjës kanë qenë të infektuar me Covid 19”.

Bashkia Kukës, në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK me nr. 5959/1 prot. Datë 02.12.2020 referon se “...deri tani nuk është kryer procesi i lajmërimit të zgjedhësve për arsye të akordimit të fondit nga Ministria e linjës që mbulon shërbimin e gjendjes civile.”

¹³⁴ Shkresa nr. 592/1 prot. Datë 02.02.2021, me objekt “Kthim përgjigje” ndaj kërkesës së KRIIK drejtuar Ministrisë së Brendshme me nr. 2012/80M datë 28.12.2020 me objekt “Kërkesë për informacion”.

¹³⁵ Bashkia Dibër, Ministria e Brendshme referon se shpërblimi ndaj kësaj bashkie është 230,000 lek, ndërkohë që vetë bashkia në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK me nr. 4504/1 prot. Datë 15.12.2020 referon se shuma e akorduar nga Ministria e Brendshme është 1,205,000 lekë.

Bashkia Tepelenë, Ministria e Brendshme referon se shpërblimi ndaj kësaj bashkie është 51,000 lek, ndërkohë që vetë bashkia në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK nëpërmjet e-mail në datën 24 dhjetor 2020 referon se shuma e akorduar nga Ministria e Brendshme është 156,000 lekë.

Bashkia Kamëz, Ministria e Brendshme referon se shpërblimi ndaj kësaj bashkie është 414,000 lek, ndërkohë që vetë bashkia në përgjigjen zyrtare ndaj KRIIK me nr. 9647/1 prot. Datë 15.01.2021 referon se shuma e akorduar nga Ministria e Brendshme është 423,529 lekë.

¹³⁶ Shih Udhëzimin nr. 298 të Ministrisë së Brendshme (cit.).

¹³⁷ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 52 “Njoftimi me shkrim i zgjedhësve”, pika 4 “Personat e ngarkuar me njoftimin e zgjedhësve i dorëzojnë njoftimin zgjedhësit personalisht ose, në mungesë të zgjedhësit, një anëtar i madhor të familjes së tij, që gjendet në banesën e zgjedhësit, i cili firmos për marrjen e njoftimit. ...”.

¹³⁸ Po aty, pika 4 “... Kryetari i njësisë së qeverisjes vendore raporton për përmbushjen e këtij detyrimi, sipas udhëzimit të ministrit që mbulon shërbimin e gjendjes civile”

¹³⁹ Po aty. Neni 52, pika 5 “Shpenzimet për njoftimin, sipas këtij neni, mbulohen nga ministria që mbulon shërbimin e gjendjes civile. Fondi përkatës u shpërndahet njësisë të qeverisjes vendore në raport me numrin e zgjedhësve që ka çdo njësi e qeverisjes vendore”.

e procesit të njoftimit me shkrim të zgjedhësve. Sipas komunikimit me Ministrinë e Brendshme¹⁴⁰, gjenerimi i modelit për njoftimin me shkrim është kryer në datë 30 nëntor, çka nuk lejon kohë të mjaftueshme që bashkitë ta kryenin këtë proces brenda afatit të përcaktuar në ligj (5 dhjetor 2020).

Procesi i njoftimit me shkrim të zgjedhësve do të duhej të kishte përfunduar brenda datës 6 dhjetor 2020. KRIIK i është drejtuar me kërkesë zyrtare 61 bashkive në vend, në muajin nëntor 2020, duke kërkuar informacion në lidhje me ecurinë e procesit. Përpos problematikës të mos kthimit përgjigje nga ana e disa bashkive¹⁴¹, vërehet gjithashtu edhe një mosnjohje e kuadrit ligjor e për rrjedhim detyrimeve të institucionit, nga ana e disa bashkive. Nga përgjigjet zyrtare të dërguara nga disa bashki, konfirmohet se ky proces ka filluar të realizohet vetëm në dymbëdhjetë bashki¹⁴² në muajin nëntor, në 27 bashki¹⁴³ në muajin dhjetor dhe janar, ndërkohë që 12 bashki¹⁴⁴ referojnë se nuk e kishin filluar ende këtë proces, pavarësisht se data e kthimit të përgjigjes është muaji dhjetor 2020 dhe janar 2021.

Vëzhguesit afatgjatë të KRIIK kanë raportuar gjithashtu problematika në lidhje me realizimin e këtij procesi¹⁴⁵. Në disa raste, njoftimet e zgjedhësve janë realizuar me anë të burimeve njerëzore e financiare të njësive të qeverisjes vendore për shkak të mosakordimit të fondit të akorduar nga Ministria e Punëve të Brendshme (sipas bashkive). Disa bashki kanë raportuar vështirësi për të realizuar njoftimin si pasojë e gabimeve në adresat¹⁴⁶ e vendbanimit të qytetarëve apo për shkak të distancave të largëta që mund të mbulojnë bashki të caktuara ose për shkak të mungesave të njëpasnjëshme të punonjësve si shkak i infektimit me Covid-19.

Në lidhje me realizimin e këtij detyrimi ligjor, kryetarët e bashkive, duhet të raportojnë pranë Ministrisë së Brendshme¹⁴⁷ dhe Komisionit Qendror të Zgjedhjeve¹⁴⁸.

Nga komunikimi zyrtar i KRIIK me Ministrinë e Brendshme, deri në datën 2 shkurt 2021 në këtë ministri nuk ka patur raportim prej kryetarëve të bashkive. Ndërkohë nga komunikimi verbal, sipas

¹⁴⁰ Komunikim verbal me Drejtuesin e Drejtorisë së Sistemeve Informatike në Ministrinë e Brendshme.

¹⁴¹ Bashkia Cërrik, Bashkia Fier, Bashkia Kavajë, Bashkia Këlcyrë, Bashkia Klos, Bashkia Maliq, Bashkia Vorë, nuk kanë kthyer ende përgjigje edhe pas disa kontakteve me KRIIK në funksion të kthimit të përgjigjes.

¹⁴² Bashkia Mallakastër, Bashkia Libohovë, Bashkia Konispol, Bashkia Kolonjë, Bashkia Memaliaj, Bashkia Tropojë, Bashkia Vlorë, Bashkia Vau Dejës, Bashkia Bulqizë, Bashkia Divjakë, Bashkia Gjirokastër, Bashkia Mat.

¹⁴³ Bashkia Pukë, Bashkia Korçë, Bashkia Delvinë, Bashkia Pustec, Bashkia Elbasan, Bashkia Durrës, Bashkia Dropull, Bashkia Gramsh, Bashkia Devoll, Bashkia Kuçovë, Bashkia Tiranë, Bashkia Himarë, Bashkia Ura Vajgurore, Bashkia Shijak, Bashkia Krujë, Bashkia Roskovec, Bashkia Fushe/Arrës, Bashkia Finiq, Bashkia Shkodër, Bashkia Poliçan, Bashkia Librazhd, Bashkia Patos, Bashkia Përmet, Bashkia Malësi e Madhe, Bashkia Kamëz, Bashkia Sarandë, Bashkia Përrenjas.

¹⁴⁴ Bashkia Selenicë, Bashkia Lezhë, Bashkia Belsh, Bashkia Mirditë, Bashkia Skrapar, Bashkia Lushnje, Bashkia Durrës, Bashkia Kukës, Bashkia Peqin, Bashkia Dibër, Bashkia Pogradec, Bashkia Kurbin.

¹⁴⁵ Bashkia Lezhë deri në datë 21 mars 2021 i ka raportuar vëzhguesit afatgjatë të KRIIK se njoftimi me shkrim i zgjedhësve vazhdon ende si dhe bashkia nuk ka ende një numër të saktë të zgjedhësve të njoftuar deri më këtë datë.

¹⁴⁶ Bashkia Shkodër më datë 18 mars 03.2021 raporton vështirësi në njoftimin me shkrim të votuesve për shkak të gabimeve në adresa. Në lidhje me këtë kanë nisur një fazë e dytë për njoftimin ose vërtetimin e adresave të personave të mbetur pa marrë njoftimin me shkrim. E njëjta situatë raportohet edhe për Bashkia Malësi e Madhe që mospërfundimin e procesit të njoftimit në kohë e lidhin me faktin e gabimeve në adresa. Deri në datën 12 mars 2021 procesi i njoftimit me shkrim të zgjedhësve në bashkinë Lezhë ka qenë në proces e sipër. Procesi i njoftimit me shkrim deri në datën 18 mars 2021 nuk ka nisur as në bashkinë e Tepelenës me justifikimin e faktit se banorët njihen me njëri-tjetrin. E njëjta gjë raportohet edhe për bashkinë e Memaliaj në të cilën raportohen raste të gabimeve në adresa si pasojë e problemeve në sistemin kompjuterik.

¹⁴⁷ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 52 "Njoftimi me shkrim i zgjedhësve" pika 4.

¹⁴⁸ Po aty, pika 6.

të dhënave që disponon kjo ministri, vetëm 23 bashki e kanë përdorur fondin për njoftimin me shkrim të zgjedhësve, 16 bashki e kanë djegur këtë fond ndërsa për 22 bashki MB nuk ka asnjë informacion. Gjithashtu MB pohon se raportimi i kryetarëve të bashkive mbi këtë proces në MB ka qenë thuajse inekzistent.

Sa i përket KQZ, konfirmohet se 9 bashki¹⁴⁹ kanë kryer detyrimin e këtij raportimi.

VI.1.3. Kontrolli i listës së zgjedhësve online

Zgjedhësit kanë mundësinë të kontrollojnë praninë në listë dhe detajet edhe në bazën e të dhënave të zgjedhësve, duke e aksesuar atë online. Në ndryshim nga zgjedhjet pararendëse, ku kontrolli elektronik i emrit në listë dhe qendrës përkatëse të votimit realizohej nëpërmjet një baze të dhënash me akses publik, ku cilido që kishte informacion mbi emrin, atësinë dhe mbiemrin e dikujt mund të vendoste këto të dhëna në ndërfaqen e bazës së të dhënave dhe të kontrollonte ku votonte ky person, tanimë votuesit duhet të jenë të loguar në llogarinë personale në portalin e shërbimeve qeveritare e-Albania (me numrin personal të identifikimit si emër përdoruesi dhe fjalëkalim) për të kontrolluar këto të dhëna. Ky është një zhvillim pozitiv, i cili rrit sigurinë e të dhënave personale të shtetasve, por nga ana tjetër ngre pikëpyetje për pamundësinë e verifikimit të emrit të shtetasve të cilët nuk janë përdorues të e-Albania-s apo të teknologjisë në tërësi.

Lista përfundimtare e zgjedhësve u gjenerua nga DPGJC në datën 15 mars 2021, konform afateve kohore të vendosura në ligj. Por, edhe në datën 24 mars disa bashki¹⁵⁰ referuan tek vëzhguesit afatgjatë të KRIIK, që listat ende nuk janë printuar e publikuar.

VI.2. Votuesit me dokument identifikimi të cilit i ka kaluar afati i vlefshmërisë

Zgjedhësit mund të votojnë vetëm me një dokument të vlefshëm biometrik identifikimi ditën e zgjedhjeve¹⁵¹. Është evidentuar në vazhdimësi nga aktorë të ndryshëm situata e numrit të lartë të shtetasve me të drejtë vote të cilët në datën 25 prill 2021 do të kenë një dokument identifikimi që i ka mbaruar periudha e vlefshmërisë. Deri në datën 25 mars 2021, numri i shtetasve të cilët në ditën e zgjedhjeve kanë ID jo të vlefshme është 674,234 qytetarë. Ministria e Brendshme nëpërmjet Drejtorit të përgjithshëm të DPGJC-së ndërmori një fushatë informimi dhe ndërgjegjësimi në disa bashki të vendit, për t'iu bërë thirrje të gjithë qytetarëve të cilët posedonin një dokument identifikimi të pavlefshëm, të aplikonin për rinovimin e tij. Pavarësisht se ky numër erdhi në ulje, sërish vazhdoi të ishte shqetësues.

¹⁴⁹ Bashkia Fier, Bashkia Malësi e Madhe, Bashkia Krujë, Bashkia Ura Vajgurore, Bashkia Kukës, Bashkia Berat, Bashkia Bulqizë, Bashkia Pukë, Bashkia Poliçan.

¹⁵⁰ Bashkia Dropull, Libohovë dhe Gjirokastrë listat përfundimtare nuk kanë dalë ende. Në Bashkitë Bulqizë, Dibër, Mat dhe Klos, listat janë printuar por nuk janë dorëzuar ende në KZAZ pasi nuk ka përfunduar procesi i firmosjes nga kryetarët.

Në KZAZ nr. 5 Bashkia Shkodër është konstatuar problem me dorëzimin e listave përfundimtare të zgjedhësve në KZAZ, pasi bashkia ka dorëzuar vetëm dy kopje nga tre që parashikon ligji. Kjo ka sjellë mospranim të listave nga KZAZ dhe zvarritje të këtij procesi.

¹⁵¹ Neni 105, pika 1(a) e Kodit Zgjedhor.

Pas ngritjes së shqetësimit prej dy anëtarëve të Komisionit rregullator, në dy mbledhje të kësaj trupe, KQZ iu drejtua me kërkesë zyrtare Ministrisë së Brendshme ku kërkoi ndërmarrjen e hapave nga kjo Ministri për të mundësuar ushtrimin e të drejtës së votës për këta shtetas, nëpërmjet konsiderimit edhe të shtyrjes së afatit të vlefshmërisë së dokumentit biometrik të identifikimit.

Nëpërmjet një akti normativ¹⁵², Këshilli i Ministrave me propozim të Ministrit të Brendshëm, vendosi shtyrjen e afatit të vlefshmërisë së letërnjoftimit elektronik deri në datën 30 prill 2021.

VI.3. Auditët teknikienë

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, nëpërmjet propozimeve të Komisionerit dhe Nënkomisionerit, emëroi dy auditë teknikienë¹⁵³ për mbikëqyrjen e procesit të hartimit të listave të zgjedhësve. Nëpërmjet kontraktimit të këtyre auditëve teknikienë, të cilët gjatë punës së tyre kanë të njëjtin akses si drejtori i DPGJC-së në bazën e të dhënave të Regjistrit Kombëtar të Gjendjes Civile, KQZ-ja mbikëqyr procesin e hartimit të listave të zgjedhësve.

Kushtet e kontratës për kryerjen e punës nga ana e auditëve teknikienë janë të përcaktuara me udhëzim¹⁵⁴ nga KQZ, sipas të cilit auditët duhet të raportojnë çdo muaj pranë KQZ. Deri në datën 28 shkurt janë depozituar dy raporte prej njërit nga auditët¹⁵⁵ dhe tre nga auditi tjetër.

Sipas auditëve teknikienë, shprehet shqetësimi se në shumë raste DPGJC vazhdon të kthejë përgjigje me vonesë dhe janë shumë sipërfaqësorë¹⁵⁶ në përgjigjet e tyre ndaj pikëpyetjeve apo problematikave të ngritura. Gjithashtu edhe në këtë proces zgjedhor evidentohet se njëri prej auditëve në raportimet e tij mban një qasje sipërfaqësorë dhe përgjithësisht me nota pozitive, ndërsa auditi tjetër është më i fokusuar dhe i thelluar në problematikat që ngre, duke evidentuar shkelje dhe ngritur pikëpyetje serioze mbi mënyrën e operimit dhe të sigurisë së databazës prej punonjësve të DPGJC-së.

VI.4. Regjistrimi i votuesve me banim jashtë vendit

Pas ndryshimeve të miratuara me ligjin nr. 101/2020, datë 23.7.2020, Kodi Zgjedhor¹⁵⁷, garanton të drejtën e zgjedhësve shqiptarë që kanë vendbanimin e përhershëm jashtë territorit të Republikës së

¹⁵² Akt normativ nr. 11 datë 25.03.2021 “Për një ndryshim në ligjin nr.8952, datë 10.10.2002, “Për letërnjoftimin elektronik të shtetasve shqiptarë”, të ndryshuar” Fletore Zyrtare 48/2021.

¹⁵³ Vendimi nr. 1 datë 19.10.2020 “Për emërimin e auditit teknikien për mbikëqyrjen e procesit të hartimit të listave të zgjedhësve, për zgjedhjet për Kuvendin, të datës 25 prill 2021”, dhe, vendimi nr. 13 datë 28.10.2020 “Për emërimin e auditit teknikien për mbikëqyrjen e procesit të hartimit të listave të zgjedhësve, për zgjedhjet për Kuvendin, të datës 25 prill 2021”.

¹⁵⁴ Udhëzim nr. 2 datë 28.12.2012 “Për miratimin e rregullave të veçanta për kushtet e kontratës dhe kryerjen e auditimit nga auditët teknikien për verifikimin e veprimeve në bazën e të dhënave RKGjC dhe në Sistemin Elektronik të Verifikimit SEV”.

¹⁵⁵ Znj. Brisela Mehmetllari ka depozituar vetëm dy raporte për shkak të emërimit me vonesë të saj.

¹⁵⁶ Raporti i audituesit Roland Kërçuku mbi verifikimin e veprimeve në bazën e të dhënave të Regjistrit Kombëtar të Gjendjes Civile, dt. 24.02.2021, Fq. 6.

¹⁵⁷ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 46 “Lista e zgjedhësve” pika 3.

Shqipërisë të votojnë në zgjedhjet për Kuvendin, duke regjistruar paraprakisht, në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile, adresën e vendbanimit të përhershëm jashtë vendit. Këto aplikime kryhen nëpërmjet portalit e-Albania, referuar procedurave të përcaktuara në VKM ¹⁵⁸ të datës 4 nëntor 2020. Deri në datën 25 mars 2021, numri i shtetasve që jetojnë jashtë vendit dhe të regjistruar sipas procesit të sipërpërmendur, është 2.959 individë nga të cilët vetëm 1.472 janë procesuar nga Ministria e Brendshme.

Kodi Zgjedhor¹⁵⁹ ka ngarkuar Komisionin Qendror të Zgjedhjeve për realizimin e të gjitha akteve nënligjore, përgatitjen e kushteve dhe zbatimin e masave që mundësojnë votimin nga jashtë vendit në zgjedhjet për Kuvendin, për zgjedhësit që kanë vendbanimin e përhershëm jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë. Sa i përket ecures së punës, KQZ nëpërmjet Urdhrit nr. 91 datë 31 tetor 2020, KQZ, ngriti grupin e punës lidhur me mundësinë e votimit nga jashtë vendit, për zgjedhjet e datës 25 prill 2021.

Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve ka evidentuar në vazhdimësi rëndësinë e dakordësisë politike për realizimin e këtij procesi, si dhe kohën tejet të kufizuar në dispozicion të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve për ngritjen e gjithë infrastrukturës së nevojshme, ligjore dhe jo vetëm, për realizimin e këtij procesi¹⁶⁰.

¹⁵⁸ VKM nr. 915 datë 04.11.2020 „

¹⁵⁹ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 24 “Kompetencat e KQZ-së lidhur me votimin nga jashtë vendit”

¹⁶⁰ Në konferencën tjetër Celibashi thënë se Sa i përket votimit të emigrantëve për fat të keq procesi vazhdon të jetë pa rezultat konkret. Kemi përgatitur sipas kërkesës së disa partive një listë të akteve të kërkuar nga partitë për të patur një qartësi për procedurat që KQZ do ndjekë. Me shume mundësi javën tjetër do ti kaloj KRR draftin për procedurat e votimit nga jashtë. Teorikisht ka shans që të realizohet.
<https://ëëë.facebook.com/Ilirjan.Celibashi/videos/928718701201612>
<https://ëëë.facebook.com/KQZShqiperi/videos/244749337277289>

Nuk kam qenë asnjëherë optimist por dëshirëplotë për këtë projekt, sepse koha në dispozicion ka qenë jo ajo që duhet të ishte. Por, kemi menduar që ky proces mund të bëhej. Unë vazhdoj të shpresoj akoma në realizimin e këtij procesi, vetëm për faktin që numri i atyre që janë regjistruar në RGJC është i vogël. Si pasojë ekziston mundësia që edhe si test mundet t a provojmë edhe për këto zgjedhje. Mbetet për tu parë. Teorikisht vazhdoj të mendoj që edhe për këto zgjedhje ky projekt mund të realizohet. Vërtet KQZ ka detyrimin të përgatisë aktet dhe infrastrukturën për votimin e emigrantëve, por ka shumë rëndësi koha. Në kaq kohë sa ju la në dispozicion KQZ, për këdo vend tjetër që e ka aplikuar këtë proces në mënyrë korrekte, do të ishte e përzgjedhur. Është e pamundur, në mënyrë reale, që të realizohet gjithë infrastruktura ligjore dhe tjerr për vetëm 6 muaj. Është një proces delikat. Argumenti që dikush përdor se KQZ kishte për detyrë të hartonte aktet deri në 20 shkurt 2021, KQZ ka një dispozitë në kod ku thuhet se komisioni rregullator merr një vendim kur do ti përfshijë për herë të parë votuesit jashtë territorit të vendit në zgjedhje. Pra ka një moment të parë kur vetë ligjvënësi ja ka lënë në dorë rregullatorit për ta marrë këtë vendim. Ky i fundit është në të drejtën e vet kur do ti përfshijë. Ne jemi duke bërë rregullat nga ana e para. Është shumë e rëndësishme që ky proces të ketë dakordësinë e partive politike. KQZ është investuar plotësisht për at kohë sa ka në dispozicion t’ia dali, nis nuk do ja dali është 0 përgjegjësi e KQZ.

<https://youtu.be/IfLZG0xPFA> “Ne kemi një qasje për të kërkuar konsensus të gjithë partive politike, jo për t’i kthyer reso për ringritjen e KQZ-së. Ne deri këtu shkojmë. Por duam që të shkojmë në një proces zgjedhor me një konsensus të plotë me rregullat që KQZ-ja po përpiqet të përshtatë, pa cënuar aspak interesin e votuesit shqiptar. Në këtë kuadër edhe qasja e KQZ-së në lidhje me projektin e votës së emigrantëve, për të pasur konsensusin e të gjitha palëve është në këtë pikë. Nuk është se Kodi Zgjedhor ka zgjidhur ndonjë gjë në lidhje me këtë çështje, u ka garantuar të drejtën që xha ka qenë e garantuar në kushtetutë. Është një gjë tejet e komplikuar nga pikëpamja e kohës. Ne zyrtarisht sot kemi jo më shumë 854 shqiptar me vendbanim të përhershëm jashtë Shqipërisë. KQZ duhet të hartojë votimin për këto emigrantë. Për ligjin shqiptar qytetarë që kanë vendbanim jashtë territorit të Shqipërisë në mënyrë të përhershme janë vetëm 854 vetë. Pra KQZ do duhet të përgatisë procesin vetëm për këta 900 shqiptarë. As për këta nuk është e garantuar seti se si do të votojnë.”

Bazuar në informacionin e deritanishëm në lidhje me progresin e procesit, duket se votimi i zgjedhësve me banim jashtë vendit është tashmë i pamundur të realizohet në këto zgjedhje, çka është një rast i humbur si dhe një shkelje e angazhimeve politike të palëve, sipas marrëveshjes së 5 Qershorit 2020.

KRIIK ka nënvizuar në vazhdimësi rëndësinë dhe nevojën për t'u garantuar zgjedhësve me banim jashtë vendit të drejtën e votës, jo vetëm si një detyrim i institucioneve ndaj këtyre shtetasve, por edhe si një mënyrë për të zbehur sistemin e patronazhit politik dhe drejtimit të votës të ngritur brenda vendit. Rregullimi ligjor i bërë me amendimet e korrikut 2020 konsiderohet nga KRIIK si totalisht i pamjaftueshëm për të arritur zbatimin efektiv të këtij procesi, duke e ngarkuar KQZ me detyra të cilat, efektivisht, ishin të parealizueshme në mungesë të një konsensusi politik dhe rregullimi ligjor të detajuar. Duket dhe u evidentua tashmë se, përtej vullnetit të shprehur verbalisht prej partive politike, nuk ekziston një vullnet i pastër politik që kjo të realizohet.

VI.5. Përjashtimi nga listat për shkak të ligjit të dekriminalizimit

Ligji nr. 138/2015¹⁶¹, apo i ashtuquajti Ligji i Dekriminalizimit, dhe Udhëzimi i Ministrit të Brendshëm¹⁶², parashikojnë që DPGJC në bashkëpunim me Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve, duhet të evidentojnë dhe heqin nga lista e zgjedhësve shtetasit të cilët janë duke vuajtur dënimin për vepra penale të referuara në këtë ligj. Numri i shtetasve të cilët nuk u përfshinë në lista për këto zgjedhje, në referim të këtij ligji, është 1,098 shtetas.

VI.6. Procesi i saktësimit të adresave të shtetasve

Procesi i saktësimit të adresave të shtetasve është një proces i kërkuar prej kohësh dhe që parashtrohet si domosdoshmëri. Megjithatë duket se ky proces nuk i ka shpëtuar qasjeve partizane dhe politike, duke mos u zhvilluar asnjëherë në mënyrë institucionale gjithëpërfshirëse dhe në mënyrë transparente.

Procesi i kritikuar i nisur në vitin 2015, megjithëse me një sërë mangësish dhe në kushte të mungesës totale të transparencës, është konsideruar prej DPGJC një proces i shëndetshëm në regjistrimin e adresave të shtetasve, duke bërë që një vit më parë të nisë dhe migrimin e të dhënave të bazës së të dhënave të adresave të shtetasve në bazën e të dhënave të regjistrimit të shtetasve.

Nisur nga problemet serioze të vërejtura përgjatë vitit 2019 dhe më vonë pas disa problemeve të konstatuara nga qytetarët këtë vjeshtë, ku anëtarëve të së njëjtës familje iu ishte ndërruar apriori adresa e vendbanimit, në kushtet e mosdeklarimit dhe bërjes transparencë prej DPGJC-së, KRIIK i kërkoi publikisht¹⁶³ Ministrit të Brendshëm që të bënte transparencën e munguar rreth tërë problematikave të vërejtura prej auditëve teknikienë të autorizuar nga KQZ-ja që prej zgjedhjeve të

¹⁶¹ “Për garantimin e integritet të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike”. “Për garantimin e integritet të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike”.

¹⁶² Udhëzimi Nr.225, datë 11.05.2016 i Ministrit të Brendshëm “Për procedurat e pezullimit nga lista e zgjedhësve për shtetasit që vuajnë dënimin e parashikuar nga Ligji” Nr.138/2015 “Për garantimin e personave që zgjidhen, emërohen dhe ushtrojnë funksione publike”

¹⁶³ KRIIK, Qëndrim Publik “Ministria e Brendshme të bëjë transparencë të plotë, në mënyrë periodike, mbi tërë procesin e hartimit dhe saktësimit të listës së zgjedhësve”, datë 5 Tetor 2020.

2019-ës e deri tek problematikat e fundit të vërejtura nga qytetarët e të bëra publike nga media. Mbetet shqetësuese që një transparencë e tillë e plotë nuk është bërë ende prej autoriteteve përkatëse.

Ndërkaq, sërish evidentohet nga raportet e njërit prej auditëve teknikienë aktual problematika e vënies së kodeve fiktive të vendbanimit tek shtetasit me adresë me kod banimi të panjohur. Prezenca në listën e votuesve të shtetasve me adresë me kod banimi të panjohur (000,888,999) sikurse evidentohet në sistemin e DPGJC, ka qenë problem në vazhdimësi i proceseve zgjedhore. Ndonëse numri i votuesve me këtë kod banimi ka ardhur në ulje, procesi është shoqëruar me kritika dhe problematika të vazhdueshme nga ana e auditëve teknikienë¹⁶⁴ të kontraktuar nga KQZ-ja. Auditit teknikien ka kërkuar informacion nga DPGJC në lidhje me emrin e përdoruesit të ZGJC që ka kryer veprimin e ndryshimit të adresës në sistem, por përgjigjet nga DPGJC kanë qenë jo të sakta dhe evazive, çka nuk kanë lejuar investigim të plotë¹⁶⁵ të çështjes.

Sipas informacioneve të marra, deri në datën 8 shkurt figuron se 163,185 zgjedhës kanë qendër votimi të ndryshme nga njësia administrative ku banojnë.

VI.6. E drejta e votës për personat në vetë-izolim (të infektuar me virusin SARS-COV-2 dhe familjarët e tyre)

Pavarësisht se ishte lehtësisht e parashikueshme që zgjedhjet e 25 prillit do të zhvilloheshin në situatë pandemie, partitë politike nuk e bënë këtë çështje në asnjë moment pjesë të diskutimit në Këshillin Politik, për aq sa dihet dhe është bërë publike. KRIIK e ka ngritur këtë çështje me një Letër të Hapur në qershor të vitit të shkuar¹⁶⁶ dhe u ka bërë thirrje institucioneve dhe partive politike të marrin në konsideratë këtë mundësi dhe të përgatisin skenarë të mundshëm të administrimit të procesit zgjedhor në situatë pandemie, thirrje e cila është përsëritur në vazhdimësi disa herë.

Partitë politike dhe institucionet nuk patën asnjë reagim në lidhje me këtë çështje për nëntë muaj. I pari reagim në lidhje me këtë çështje ka ardhur nga Kryeministri Rama, në një Konferencë për Shtyp¹⁶⁷, ku në përgjigje të pyetjes së një prej gazetarëve deklaroi se “do bëjmë të njëjtën gjë që kanë bërë vendet e tjera. Për ata të cilët janë të testuar pozitivë dhe nuk janë negativizuar duhet të qëndrojnë në shtëpi”. Mungesa e reagimit dhe marrjes parasysh se zgjedhjet do të organizoheshin në periudhë pandemie, tregon së paku mungesë të respektit për të drejtën e votës si një e drejtë thelbësore e qytetarit dhe, nga ana tjetër, edhe konsiderimin e procesit zgjedhor thjesht si një proces mekanik votimi për mandatin e një pushteti politik.

¹⁶⁴ Raporti i audituesit Roland Kërçuku: Nga investigimet kemi krijuar bindjen që procesi i ndërmarrë nga DPGJC për adresat me kod të panjohur vendbanimi ka qenë totalisht abuziv dhe kodet në shumicën dërmuese të rasteve janë kode fiktive, ashtu sikurse ka votues me kod banimi në objekte jo banuese.

¹⁶⁵ Raporti i audituesit Roland Kërçuku mbi verifikimin e veprimeve në bazën e të dhënave të Regjistrat Kombëtar të Gjendjes Civile, dt. 24.02.2021, Fq. 10.

¹⁶⁶ Dakordësia e arritur në marrëveshjen e 5 qershorit, si një moment i lidërshipeve për të tejkaluar përvojën e derisotme, 16 qershor 2021.

¹⁶⁷ Kryeministri Edi Rama “Do bëjmë të njëjtën gjë që kanë bërë vendet e tjera, që për ata të cilët janë të testuar pozitivë, e nuk janë negativizuar nuk bëhet fjalë fare duhet të qëndrojnë në shtëpi, ata duhet të vetëkarantinojnë etj.”

Shteti shqiptar duket se po dështon në plotësimin e detyrimit për t'iu garantuar të gjithë shtetasve të vet të drejtën e votës, një të drejtë të pamohueshme dhe të pacenueshme që Konventat Ndërkombëtare të ratifikuara nga shteti shqiptar dhe Kushtetuta e vendit ia njohin shtetasve. Nga ana tjetër, një qasje e tillë përbën shkelje të dispozitave të Kodit Zgjedhor, pasi ai përcakton ngritjen e Qendrave të Posaçme të Votimit në ambientet e spitaleve apo qendrave shëndetësore ku janë hospitalizuar jo më pak se 15 pacientë dhe për një periudhë jo më pak se tre ditë.

VII. REGJISTRIMI I SUBJEKTEVE ZGJEDHORE DHE KANDIDATËVE

E drejta e kandidimit rregullohet nga Kushtetuta e Shqipërisë¹⁶⁸, Kodi Zgjedhor, dhe Ligji i Dekriminalizimit¹⁶⁹. Subjekt zgjedhor quhet çdo parti politike apo koalicion partish të cilat paraqesin lista kandidatësh në Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, si dhe, çdo shtetas shqiptar i cili propozohet si kandidat për deputet nga një grup zgjedhësish sipas përcaktimeve të Kodit Zgjedhor. Çdo shtetas që ka mbushur 18 vjeç ka të drejtën të kandidojë, me përjashtim të atyre që e kanë humbur këtë të drejtë për kryerjen e disa kategorive të veprave penale (të përcaktuara në Ligjin e Dekriminalizimit), si dhe disa kategorive personash që ushtrojnë detyra publike në sistemin gjyqësor, forcat e armatosura, rendit e sigurisë, administratën zgjedhore, apo të tjera detyra¹⁷⁰.

Pjesa IV e Kodit Zgjedhor e cila ka të bëjë me regjistrimin e subjekteve zgjedhore, ishte pjesë e ndryshimeve të Kodit Zgjedhor të miratuara me ligjin nr. 101/2020, datë 23.7.2020 si dhe me ligjin nr. 118/2020, datë 5.10.2020. KQZ miratoi një udhëzim¹⁷¹ të ri në lidhje me rregullat e kandidimit duke shfuqizuar Udhëzimin nr. 2 të vitit 2013¹⁷².

Ndryshimet e tetorit 2020, të kryera pa konsensusin e opozitës jashtëparlamentare, në kundërshtim me frymën e marrëveshjes së 5 qershorit 2020, u paraprinë nga ndryshime kushtetuese të kryera në korrik të vitit 2020 në një periudhë shumë të shkurtër kohore, sërish në mungesë të konsensusit me opozitën jashtëparlamentare dhe në mungesë të një procesi konsultimi të mirëfilltë. Kryerja e ndryshimeve ligjore në një element kaq të rëndësishëm të procesit zgjedhor, siç është regjistrimi i subjekteve zgjedhore, në mungesë të një procesi gjithëpërfshirës konsultimi dhe konsensusi politik vlerësohet nga KRIIK si një aspekt negativ dhe që rrezikoi seriozisht të minojë besimin në procesin zgjedhor.

Ndryshimet përfshijnë eliminimin e mundësisë së partive politike të bashkohen në koalicione parazgjedhore duke paraqitur lista individuale (për çdo parti) kandidatësh dhe detyrimin që çdo koalicion të paraqesë një listë unike kandidatësh.

Partitë politike që nuk zotërojnë një mandat në Kuvend apo kandidatët e paraqitur nga zgjedhësit kanë detyrimin për të paraqitur firma mbështetëse të zgjedhësve për t'u regjistruar si kandidatë¹⁷³.

¹⁶⁸ Nenet 45 dhe 69, Kodi Zgjedhor, dhe Ligji nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen apo ushtrojnë funksione publike”

¹⁶⁹ Ligji nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen apo ushtrojnë funksione publike”, Neni 2.

¹⁷⁰ Gjyqtarët, prokurorët; ushtarakët e shërbimit aktiv; punonjësit e policisë dhe të sigurimit kombëtar; përfaqësuesit diplomatikë; kryetarët e bashkive për zgjedhjet në Kuvend; deputetët, kur konkurrojnë për zgjedhjet për organet e qeverisjes vendore; prefektët në vendet ku kryejnë detyrat e tyre për zgjedhjet në Kuvend dhe për organet e qeverisjes vendore; kryetarët dhe anëtarët e komisioneve të zgjedhjeve; Presidentin e Republikës; dhe zyrtarët e lartë të administratës shtetërore të përcaktuar me ligj. Neni 63, pika 4 e Kodit Zgjedhor.

¹⁷¹ Udhëzimi nr. 1 datë 23.12.2020 “Për përcaktimin e rregullave për depozitimin e verifikimin e dokumentacionit të kandidimit, afatet për publikimin e listave të kandidatëve dhe miratimin e modeleve të kandidimit”.

¹⁷² Udhëzimi nr. 2 datë 29.01.2013 “Për caktimin e rregullave për depozitimin dhe verifikimin e dokumentacionit të kandidimit dhe afatet për publikimin e listave të kandidatëve.”

¹⁷³ 5.000 firma mbështetëse në rastin e partive politike, 7.000 në rastin e koalicioneve, dhe 1% të numrit të zgjedhësve në zonën zgjedhore përkatëse, por në çdo rast jo më shumë se 3.000 firma në rastin e kandidatëve të pavarur.

Numri i firmave mbështetëse që duhet të paraqiten janë në përputhje me praktikat e mira për zgjedhjet¹⁷⁴.

Pavarësisht kësaj, mbledhja e firmave mbështetëse u tregua të ishte një barrierë për kandidimin e kandidatëve të pavarur. Nga tetë komisione nismëtare të regjistruara në KQZ, vetëm pesë arritën të mblidhnin firmat e kërkuara, dhe tre nga këta të pestë janë kandidatë të pavarur të mbështetur nga Qendra Vetëvendosje, e cila në Shqipëri është e regjistruar si organizatë jo-fitimprurëse¹⁷⁵, sipas ligjit shqiptar, pra patën mundësinë të përdornin burimet e një strukture organizative ekzistuese. Jo vetëm, por kandidatët nga kjo lëvizje përfituan edhe nga mbështetja publike e Kryeministrit të Kosovës (kryeministër në hije në atë moment) dhe drejtuesit të Lëvizjes VetëVendosje, z. Albin Kurti gjatë fazës së mbledhjes së firmave mbështetëse, gjatë vizitës së këtij të fundit në Tiranë në datë 3 mars 2021¹⁷⁶.

Për zgjedhjet e datës 25 prill 2021, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve regjistroi 46 parti politike¹⁷⁷, nga 50 kërkesa, dhe 8 komitete nismëtare për organizimin e punës për regjistrimin e kandidatëve të propozuar nga zgjedhësit ose kandidatë të pavarur.

11 parti politike¹⁷⁸, dhe tre komitete nismëtare, pavarësisht se u regjistruan si subjekte zgjedhore, nuk paraqitën lista shumemërore kandidatësh apo firmat mbështetëse për kandidatët e pavarur, çka konkludoi në tërheqjen e tyre faktike nga gara elektorale. Në rezultante, pas bashkimit të disa partive politike në koalicionë parazgjedhore, në një proces gjithëpërfshirës, KQZ regjistroi 12 subjekte zgjedhore, dhe pesë kandidatë të pavarur në po aq qarqe¹⁷⁹.

VII.1. Regjistrimi i partive politike

Afati ligjor, sipas Kodit Zgjedhor, për regjistrimin e partive politike ishte data 15 shkurt 2021, ndërsa për koalicionet zgjedhore data 25 shkurt 2021¹⁸⁰. Ndërkohë sipas Udhëzimit¹⁸¹ për rregullat e

¹⁷⁴ Kodi i Praktikave të Mira në Çështje Zgjedhore i Komisionit të Venecias, (I.1.3..i) sugjeron që numri i firmave mbështetëse të mos i kalojë 1% të zgjedhësve të regjistruar.

¹⁷⁵ Ndërkohë që aktivistët e saj e konsiderojnë veten pjesë të së njëjtës Lëvizje mbarëkombëtare me partinë politike Lëvizja VetëVendosje! Në Kosovë dhe përfshihen në aktivitete të përbashkëta. Shih: <https://shqiperi.vetevendosje.org/pyetje-te-shpeshta/>. Drejtuesi i Lëvizjes VetëVendosje! Në Kosovë dhe kryeministër aktual i Kosovës, Albin Kurti, vizitoi Shqipërinë dhe mori pjesë në aktivitete të organizuara për të prezantuar kandidatët e mbështetur nga Qendra VetëVendosje në Shqipëri në mars të këtij viti.

¹⁷⁶ ¹⁷⁷ [Regjistri i partive politike të regjistruara](#) për Zgjedhjet për Kuvendin të datës 25 prill 2021.

¹⁷⁷ [Regjistri i partive politike të regjistruara](#) për Zgjedhjet për Kuvendin të datës 25 prill 2021.

¹⁷⁸ Partia Ligj dhe Drejtësi, Partia Shqiptare Atdheu, Partia e Pajtimit Kombëtar, Partia Aleanca Popullore, Partia Demokracia Sociale, Partia Minoriteti Etnik Grek për të Ardhmen, Partia Komuniste e Shqipërisë, Partia e Çështjeve Shqiptare, Partia Unitetit Kombëtar, Partia Aleanca Demokristiane e Shqipërisë, Aleanca Kuq e Zi.

¹⁷⁹ Z. Plarent Aleks, kandidat për deputet i propozuar nga zgjedhësit në qarkun Berat; Z. Boiken Abazi, kandidat për deputet i propozuar nga zgjedhësit në qarkun Tiranë; ; Z. Iljaz Shehu, kandidat për deputet i propozuar nga zgjedhësit në qarkun Lezhë; ; Z. Kreshnik Merxhani, kandidat për deputet i propozuar nga zgjedhësit në qarkun Gjirokastrë; ; Z. Pal Shkambi, kandidat për deputet i propozuar nga zgjedhësit në qarkun Shkodër.

¹⁸⁰ [Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë](#) Neni 64 “Regjistrimi i partive politike në zgjedhje” pika 1.

¹⁸¹ [Udhëzimi](#) nr. 1 datë 23.12.2020 “Për përcaktimin e rregullave për depozitimin e verifikimin e dokumentacionit të kandidimit, afatet për publikimin e listave të kandidatëve dhe miratimin e modeleve të kandidimit”, Neni 1 “Regjistrimi i partive politike” pika 3.

regjistrimit të subjekteve zgjedhore, KQZ duhet të verifikojë dokumentacionin e dorëzuar nga partitë politike brenda dy ditëve nga depozitimi i tij.

Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve vendosi, në mbledhjen publike të datës 22 shkurt 2021, regjistrimin e nëntë partive politike. Nga shqyrtimi i relacioneve të projektvendimeve përkatëse për regjistrimin e këtyre partive, rezulton se kërkesat, përfshirë plotësimin e dokumentacionit, janë depozituar në KQZ brenda afatit ligjor.

Me vendim të Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, është vendosur mosregjistrimi i 4 partive politike¹⁸² të cilat kishin mangësi¹⁸³ në dokumentacionin e depozituar në KQZ.

VII.1.1. Mandati i kryetarit të partisë sipas statutit të partisë

Sikurse edhe në proceset e mëparshme zgjedhore, vihet re një sjellje jo korrekte e partive politike në respektimin tërësor të kuadrit ligjor, ndërkohë që Komisioni Qendror i Zgjedhjeve ka patur, përgjithësisht, një qëndrim tolerant ndaj këtyre shkeljeve, gjatë procesit të regjistrimit të partive politike. Nga vëzhgimi i akteve të regjistrimit të partive politike në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë, partitë e regjistruara në KQZ për zgjedhjet e datës 25 prill 2021, rezulton se :

- i. 20 parti¹⁸⁴ i kanë kryetarët brenda afatit të vlefshëm ligjor të ushtrimit të mandatit, sipas përcaktimeve në statutin përkatës;

¹⁸² Me vendimet e Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve Nr. 94, nr. 95 dhe nr. 96 datë 23 shkurt 2021, u vendos mos regjistrimi i 3 partive politike për shkak të mangësive në dokumentacionin e nevojshëm ligjor. Konkretisht u refuzuan kërkesat për regjistrim të Partisë Centriste Mirëqenies Popullore Shqiptare, Partisë së Punës së Shqipërisë, Partisë për Mbrojtjen e të Drejtave të Punëtorëve të Shqipërisë, si dhe, me vendimin nr. 97 datë 23.02.2021 u refuzua kërkesa z. Xhavit Zhuzhi për regjistrimin si subjekt zgjedhor të Partisë Emigracioni Shqiptar.

¹⁸³ Partia e Punës e Shqipërisë, Partia Centriste e Mirëqenies Popullore Shqiptare dhe Partia për Mbrojtjen e të Drejtave të Punëtorëve nuk kanë depozituar në KQZ numrin e llogarisë së posaçme bankare të hapur nga partia; ndërsa për Partinë Emigracioni Shqiptar kërkesa ishte realizuar dhe firmosur nga një anëtar i partisë dhe jo kryetari i saj apo një person i autorizuar prej tij. Ndërkohë kjo parti ishte regjistruar më herët si subjekt zgjedhor nëpërmjet kryetarit të saj.

¹⁸⁴ Partia Lëvizja për Ndryshim, Kryetarja aktuale zgjedhur pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 23.11.2020;

Partia Lëvizja Demokratike Shqiptare, Kryetari aktual zgjedhur pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 19.10.2020

Partia Ora e Shqipërisë, kryetari aktual ri-zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 23.11.2017;

Partia Bindja Demokratike, kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 25.04.2019;

Partia Lëvizja e Legalitetit, kryetari aktual ri-zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 23.12.2017;

Partia Drejtësi Integrim dhe Unitet, kryetari aktual ri-zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 28.02.2017;

Partia e Reformave Demokratike Shqiptare, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 15.03.2019;

Partia Demokristiane e Shqipërisë, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 10.05.2017;

Partia Agrare Ambientaliste, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 21.07.2016;

Partia Kristian Demokrate e Shqipërisë, Kryetari aktual ri-zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 14.01.2016;

- ii. 4 parti¹⁸⁵ konsiderohet se i kanë Kryetarët brenda afatit të vlefshëm të mandatit të tyre të përfaqësimit, megjithëse nuk rezulton një mandat i kufizuar në vite, i përcaktuar shprehimisht në statutin përkatës (në këtë rast është përlogaritur si afat i vlefshëm mandati 7-vjeçar si afati më i gjatë kohor i evidentuar në tërë listën e paraqitur të partive);
- iii. 6 parti¹⁸⁶ i kanë kryetarët jashtë afatit të vlefshëm ligjor të ushtrimit të mandatit, sipas përcaktimeve në statutin përkatës;
- iv. 16 parti¹⁸⁷ konsiderohet se i kanë Kryetarët jashtë afatit të vlefshëm të mandatit të tyre të përfaqësimit, megjithëse nuk rezulton një mandat i kufizuar në vite, i përcaktuar

Partia Aleanca Demokracia e Re, Kryetari aktual zgjedhur pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 12.01.2021;

Partia Lëvizja Socialiste për Integrim, Kryetarja aktuale ri-zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 15.01.2021;

Partia Socialdemokrate, Kryetari aktual zgjedhur pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 04.02.2021;

Partia Lëvizja e Re, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 28.12.2020;

Partia Lëvizja Punëtore Shqiptare, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 27.04.2015;

Partia Nisma Thurje, Kryetari aktual zgjedhur pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 15.01.2021;

Partia Kombëtare Konservatore Albania, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 20.02.2017;

Partia Aleanca për Barazi dhe Drejtësi Europiane, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 20.09.2017;

Partia Qytetare Shqiptare, Kryetari aktual zgjedhur pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 01.10.2020;

Partia Aleanca Kuq e Zi, Kryetarja aktuale zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 19.12.2017.

¹⁸⁵ Partia Aleanca Demokratike, Kryetari zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë më 22.05.2014;

Partia Demokratike depozitimi i fundit në Gjykatë më 2013. Sipas statutit të PD, mandati i Kryetarit të partisë është 4 vjeçar. Kryetari aktual i PD është zgjedhur nga anëtarësia e partisë në 22.07. 2017, por këto ndryshime nuk figurojnë që të jenë pasqyruar pranë Gjykatës.

Partia Socialiste e Shqipërisë, depozitimi i fundit në Gjykatë më 2013. Sipas statutit të PS, i publikuar në faqen zyrtare të internetit, ndryshuar më 2016, mandati i Kryetarit të partisë konsiderohet i rinovuar në momentin që ai/ajo zgjidhet kryeministër. Por këto ndryshime nuk figurojnë që të jenë pasqyruar pranë Gjykatës. Për më shumë shih Statutin e PS-së, Neni 40, pika 5;

Partia Fryma e Re Demokratike, Kryetari zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë më 20.04.2015.

¹⁸⁶ Partia Balli Kombëtar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 16.02.2004, pavarësisht se në statutin e partisë përcaktohet shprehimisht se mandati i kryetarit të partisë është 4 vjet;

Partia Aleanca Demokristiane e Shqipërisë, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 07.12.2010, pavarësisht se në statutin e partisë përcaktohet shprehimisht se mandati i presidentit të partisë është 3 vjet;

Partia Bashkimi Popullor i Pensionistëve Shqiptar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 24.04.2009, pavarësisht se në statutin e partisë përcaktohet shprehimisht se mandati i kryetarit të partisë është 4 vjet;

Partia Aleanca Kombëtare, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 01.06.2007, pavarësisht se në statutin e partisë përcaktohet shprehimisht se mandati i kryetarit të partisë është 4 vjet;

Partia Ligj dhe Drejtësi, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 17.02.2009, pavarësisht se në statutin e partisë përcaktohet shprehimisht se mandati i kryetarit të partisë është 4 vjet;

Partia për Mbrotjtjen e të Drejtave të Emigrantëve, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 18.02.2002, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie në Gjykatë, pavarësisht se në statutin e partisë përcaktohet shprehimisht se mandati i kryetarit të partisë është 4 vjet.

shprehimisht në statutin përkatës (në këtë rast është përlogaritur si afat i vlefshëm mandati 7-vjeçar si afati më i gjatë kohor i evidentuar në tërë listën e paraqitur të partive);

Mandati i përfaqësimit të partisë nga kryetarët përkatës, duhet të jetë brenda afatit të vlefshmërisë së tij sipas përcaktimeve të statutit përkatës. Në rastin e këtyre zgjedhjeve 22 parti, nuk duhet të ishin regjistruar, nëse KQZ do të kishte patur një qëndrim më proaktiv. Kjo nënkupton konsiderimin e dokumentacionit, përtej thjesht vërtetimit nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, të kriterëve kushtetuese e ligjore tek të cilat bazohet përcaktimi i këtyre subjekteve si parti politike.

VII.2. Regjistrimi i koalicioneve zgjedhore

Dy ose më shumë parti politike të regjistruara si subjekte zgjedhore në KQZ, mund të regjistrohen si koalicion zgjedhor, jo më vonë se 60 ditë përpara datës së zgjedhjeve¹⁸⁸. Në momentin e regjistrimit, koalicioni duhet të deklarojë partinë politike udhëheqëse të koalicionit, e cila është përgjegjëse për përmbushjen e të gjitha detyrave që rrjedhin prej Kodit Zgjedhor. Partitë politike pjesëtare të një koalicioni duhet të nënshkruajnë marrëveshje bashkëpunimi ndërmjet tyre, për të përcaktuar të drejtat dhe detyrat e ndërsjella. Kjo marrëveshje depozitohet në komisionin Qendror të Zgjedhjeve.

¹⁸⁷ Partia Aleanca për Demokraci dhe Solidaritet, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 03.03.2009, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie në Gjykatë;

Partia e Çështjeve Shqiptare, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 09.11.2004, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie;

Partia e Unitetit Kombëtar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë të datës 15.03.1991, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie;

Partia e Balli Kombëtar Demokrat, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 28.05.2005;

Partia Bashkimi Demokrat Shqiptar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 18.05.2005;

Partia Republikane Shqiptare, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 22.05.2005;

Partia Lëvizja për Zhvillim Kombëtar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 16.06.2008;

Partia Komuniste e Shqipërisë, Kryetari zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë më 17.12.2012;

Partia Bashkimi për të Drejtat e Njeriut, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 11.03.2002;

Partia Minoriteti Etnik Grek për të Ardhmen, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 10.06.2002, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie;

Partia Bashkimi Liberal Demokrat, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 13.04.2005;

Partia Demokracia Sociale, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 07.05.2003, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie në Gjykatë;

Partia Shqiptare Atdheu, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 09.04.2013, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie;

Partia Emigracioni Shqiptar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë të datës 16.07.1998, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie;

Partia e Pajtimt Kombëtar, Kryetari aktual zyrtarizuar pas Urdhrit të Ministrit të Drejtësisë të datës 24.12.1997, i cili është edhe vendimi i regjistrimit të kësaj partie;

Partia Aleanca Popullore, Kryetari aktual zyrtarizuar pas vendimit të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë të datës 11.04.2013.

¹⁸⁸ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 64 “Regjistrimi i koalicioneve zgjedhore”.

Për zgjedhjet e datës 25 prill 2021, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve u paraqitën tre koalicionet zgjedhore: Koalicioni Aleanca për Ndryshim – Partia Demokratike në përbërjen e të cilit janë 13 parti politike¹⁸⁹; Koalicioni Aleanca në përbërjen e të cilit janë 7 parti politike¹⁹⁰ dhe Koalicioni “Aleanca Bashkimi Popullor – Emigracioni – Ora e Shpresës dhe Konservatorët” në përbërjen e të cilit janë 4 parti politike¹⁹¹.

Vetëm 2 prej këtyre koalicioneve do të jenë subjekte zgjedhore, duke qenë se Koalicionit Aleanca iu refuzua kërkesa¹⁹² për regjistrimin e listave shumëmemërore, pasi dorëzoi vërtetim nga Kuvendi për zotërimin e mandateve në Kuvend në numër më të ulët se numri i partive pjesë e Koalicionit¹⁹³. Edhe pas ankimimit në KAS, vendimi i Komisionerit nuk ndryshoi.

Për shkak të ndryshimeve ligjore të cilat detyrojnë koalicionet parazgjedhore të paraqiten me listë unike kandidatësh, Partia Demokratike dhe Lëvizja Socialiste për Integrim nënshkruan një marrëveshje me anë të së cilës u angazhuan publikisht për një koalicion paszgjedhor¹⁹⁴. Kjo marrëveshje iu jep mundësinë këtyre partive të shfaqen si një koalicion publikisht, por duke mos qenë të tillë ligjërisht dhe paraqitur dy lista të ndryshme kandidatësh për deputetë.

VII.3. Regjistrimi i kandidatëve

Partia politike ose koalicioni duhet të depozitojë në KQZ listën shumëmemërore të kandidatëve të saj për çdo zonë zgjedhore jo më vonë se 50 dite¹⁹⁵ para datës së zgjedhjeve. Procesi i regjistrimit të listës shumëmemërore të kandidatëve për partitë politike të cilat zotërojnë mandat në Kuvendin e Shqipërisë, konsiston vetëm në plotësimin e dokumentacionit administrativ të nevojshëm.

¹⁸⁹ Partia Lëvizja e Legalitetit, Partia Drejtësi Integrim dhe Unitet, Partia Demokristiane e Shqipërisë, Partia Balli Kombëtar Demokrat, Partia Agrare Ambientaliste, Partia Bashkimi Demokrat Shqiptar, Partia Kristian Demokrate, Partia Demokratike, Partia Republikane Shqiptare, Partia Bashkimi për të drejtat e Njeriut, Partia Bashkimi Liberal Demokrat, Partia Fryma e Re Demokratike, Lëvizja për Zhvillim Kombëtar.

¹⁹⁰ Partia Aleanca Demokratike Shqiptare, Aleanca për Demokraci dhe Solidaritet, Partia Aleanca për Barazi dhe Drejtësi Europiane, Partia e Reformave Demokratike Shqiptare, Partia për Mbrojtjen e të Drejtave të Emigrantëve, Partia Lëvizja Punëtore Shqiptare, Partia Qytetare Shqiptare.

¹⁹¹ Partia Ora e Shqipërisë, Partia Kombëtare Konservatore Albania, Partia Bashkimi Popullor i Pensionistëve Shqiptar, Partia Emigracioni Shqiptar.

¹⁹² Vendim nr. 165 datë 18.03.2021 “Për shqyrtimin e kërkesës për miratimin e listave shumëmemërore të koalicionit Aleanca (AL), për zgjedhjet për Kuvend të datës 25 prill 2021”.

¹⁹³ Koalicioni Aleanca, në përbërjen e të cilit ishin shtatë parti politike, paraqiti në KQZ kërkesën për regjistrimin e listave shumëmemërore, bashkëshoqëruar me vërtetim nga Kuvendi i Shqipërisë për zotërimin të një mandati në Kuvend. Edhe pas përfundimit të procedurës së plotësimit të dokumentacionit, për shkak të mungesës së vërtetimit për zotërimin e numrit të nevojshëm të mandateve, i cili në rastin konkret duhet të ishte 7, kjo listë nuk u regjistrua. Përfaqësuesi i këtij koalicioni në KQZ, ngriti pretendimin se numri i partive anëtare të koalicionit, për efekt regjistrimi nga KQZ, ka ndryshuar nga shtatë në dy. Duke evidentuar faktin që koalicioni tashmë ishte regjistruar në KQZ e për rrjedhim edhe partitë përbërëse të tij janë të vendosura, Komisioneri Shtetëror i Zgjedhjeve vendosi me vendimin nr. 165 datë 18.03.2021 “refuzimin e listave shumëmemërore të Koalicionit Aleanca”. Vendimi i Komisionerit u ankimua në KAS, i cili me vendimin e datës 24.03.2021, me unanimitet votash la në fuqi vendimmarrjen e Komisionerit për mos-regjistrimin e listës së kandidatëve të koalicionit Aleanca. Deri në datën 26 Mars 2021 ky vendim nuk është ankimuar në Kolegjin Zgjedhor.

¹⁹⁴ PD dhe LSI do të konkurrojnë në zgjedhje me dy lista (PD-AN + LSI), për të realizuar një përfaqësim të plotë dhe sa më gjithëpërfshirës politiko-elektoral. Përfaqësimi në të gjithë nivelet e qeverisjes së ardhshme do të realizohet proporcionalisht mbi bazën e rezultatit zgjedhor.

¹⁹⁵ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 67 “Lista e kandidatëve të partive dhe koalicioneve të partive”, pika 1.

Ndërkohë, regjistrimi i kandidatëve të propozuar nga partitë politike të cilat nuk zotërojnë asnjë mandat në Kuvend duhet të mbështeten nga jo më pak se 5.000 zgjedhës ose në rastin e koalicioneve nga jo më pak se 7.000 zgjedhës në shkallë kombëtare¹⁹⁶. Bën përjashtim nga ky rregull koalicioni, ku partitë pjesëtare zotërojnë bashkërisht në Kuvend një numër mandatesh jo më të vogël se numri i partive pjesëtare të koalicionit.

11 parti politike¹⁹⁷ dhe 3 koalicione¹⁹⁸ paraqitën lista shumemërore në KQZ, deri në datën 8 mars 2021. Lista e kandidatëve të depozituara prej 13 subjekteve¹⁹⁹ u kthyen për korrigjim nga KQZ²⁰⁰, për shkak të mangësive në dokumentacion, që lidheshin kryesisht me numrin e kandidatëve në listë²⁰¹, mosrespektim të kriterit gjinor²⁰², mangësi të dokumentacionit shoqërues si dokumenti identifikimit, formularët e vetëdeklarimit, etj.²⁰³. Edhe pas përfundimit të procesit të korrigjimit, listat e dy subjekteve zgjedhore²⁰⁴ nuk u miratuan nga Komisioneri.

Sikurse është një fakt tashmë i njohur, partia Lëvizja Socialiste për Integrim dhe ajo Demokratike, për shkak të vendimit për tërheqjen e deputetëve nga parlamenti në janar të vitit 2019, janë parti jo parlamentare. Kjo nënkupton që mënyra e vetme e regjistrimit të listave të kandidatëve për këto zgjedhje, ishte mbledhja e nënshkrimeve sipas parashikimeve të nenit 68 të Kodit Zgjedhor²⁰⁵. Nga shqyrtimi i dokumentacionit mbështetës, rezulton se LSI, është regjistruar nëpërmjet paraqitjes së një vërtetimi nga Kuvendi i Shqipërisë²⁰⁶ për zotërimin e një mandati deputeti. Koalicioni PD-AN regjistroi listat shumemërore në KQZ nëpërmjet paraqitjes së firmave mbështetëse, Konkretisht PD paraqiti 14,750 firma mbështetëse.

Udhëzimi²⁰⁷ i miratuar nga Komisioneri Shtetëror për Zgjedhjet, përcaktoi si detyrim për kandidatët dorëzimin dhe publikimin në faqen zyrtare të internetit të jetëshkrimit të kandidatëve. Ndonëse formati përkatës është shumë i thjeshtë janë së paku 26 kandidatë²⁰⁸ që nuk e kanë këtë dokument të

¹⁹⁶ Po aty, Neni 68 “Listat mbështetëse të partive politike dhe koalicioneve” pika 1.

¹⁹⁷ Lëvizja Socialiste për Integrim, Partia Lëvizja e Re, Partia Lëvizja për Ndryshim, Partia Aleanca Demokracia e Re, Partia Lëvizja Demokratike Shqiptare, Partia Nisma Thurje, Partia Balli Kombëtar, Partia Bindja Demokratike, Partia Socialdemokrate, Partia Socialiste e Shqipërisë.

¹⁹⁸ Koalicioni “Aleanca për Ndryshim – Partia Demokratike”, Koalicioni “Aleanca”, Koalicioni “Aleanca Bashkimi Popullor – Emigracioni – Ora e Shpresës dhe Konservatorët”.

¹⁹⁹ Të gjitha subjektet kishin mangësi në dokumentacion përveç partisë Lëvizja Socialiste për Integrim.

²⁰⁰ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 73 “Verifikimi i dokumentacionit”, pika 1.

²⁰¹ Po aty, Neni 67 “Lista e kandidatëve të partive dhe koalicioneve të partive” pika 4.

²⁰² Po aty, Neni 67 “Lista e kandidatëve të partive dhe koalicioneve të partive” pika 6.

²⁰³ Po aty, Neni 72 “Dokumentet e kandidimit”.

²⁰⁴ Lista shumemërore e kandidateve të propozuar nga koalicioni “Aleanca” dhe Lista shumemërore e kandidatëve të propozuar nga partia Aleanca Kombëtare.

²⁰⁵ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 68 “Listat mbështetëse të partive politike dhe koalicioneve” pika 1.

²⁰⁶ Vërtetimi i Kuvendit të Shqipërisë, nr. 499/1 datë 16.02.2021, me anë të të cilit vërtetohet se në baze të deklarimit të paraqitur në Kuvend, deputeti Gjetan Gjetani ka deklaruar përkatësinë në partinë politike Lëvizja Socialiste për Integrim.

²⁰⁷ Udhëzim nr. 01, datë 23.12.2020 “Për përcaktimin e rregullave për depozitimin e verifikimin e dokumentacionit të kandidimit, afatet për publikimin e listave të kandidatëve dhe miratimin e modeleve të kandidimit”.

²⁰⁸ Z. Kujtim Mema, kandidat i listës shumemërore të koalicionit ABEOK në Qarkun e Durrësit. Znj. Adiva Vraniçi, kandidate në listën shumemërore të koalicionit ABEOK në Qarkun e Durrësit. Z. Ardit Stojku, kandidat në listën shumemërore të Partisë Aleanca Demokracia e Re, në Qarkun e Vlorës. Z. Ylli Hazizi, kandidat në listën shumemërore të Partisë Aleanca Demokracia e Re, në Qarkun e Vlorës. Z. Andi Koroveshi, kandidat në listën shumemërore të Partisë Bindja Demokratike, në Qarkun e Tiranës. Z. Saimir Gjoka, kandidat në listën shumemërore të Partisë Bindja Demokratike, në Qarkun e Tiranës. Z. Kreshnik Merxhani, kandidat i pavarur, në Qarkun e Gjirokastrës. Z. Iljaz Shehu,

publikuar online. Gjithashtu edhe në jetëshkrimet që janë publikuar, informacioni i nevojshëm, për efekt të të cilit është gjykuar i rëndësishëm publikimi i CV-së, nuk është në shumicën dërrmuese të rasteve.

Në total KQZ regjistroi si kandidatë për deputetë në Kuvendin e Shqipërisë, 1.910 individë²⁰⁹, 1.905 të përfshirë në listat shumemërore të 12 subjekteve zgjedhore dhe 5 kandidatë të pavarur.

VII.3.1. Numri i kandidatëve në listën e PD-AN

Neni 67 pika 4 e Kodit Zgjedhor²¹⁰ parashikon numrin e kandidatëve për çdo zonë zgjedhore. Sipas përllogaritjeve të këtij neni, numri i kandidatëve që duhet të depozitojë çdo subjekt zgjedhor është 153 kandidatë.

Disa subjekte paraqitën listat me më shumë kandidatë se numri i nevojshëm. Kjo ishte shkak ose një nga shkaqet e kthimit të listave për plotësim për këto subjekte nga ana e Komisionerit. Subjekti që nuk reflektoi ndryshime në listë edhe pas kthimit për plotësim ishte Partia Demokratike. Në vazhdim të procesit dhe në koherencë me vendimmarrjen e mëparshme, Komisioneri vendosi të regjistronte listën e PD duke “fshirë” kandidatët e gjendur në tejkalim të numrit të nevojshëm në liste.

Pavarësisht një qëndrimi koherent nga ana e Komisionerit, KAS nuk reflektoi të njëjtin qëndrim në vendimmarrjen e tij për këtë çështje, duke e bërë sjelljen e KQZ në këtë rast jo si një institucion i vetëm.

kandidat i pavarur, në Qarkun e Lezhës. Z. Gerti Meçaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja për Ndryshim, në Qarkun e Vlorës. Z. Adrian Gjoka, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja për Ndryshim, në Qarkun e Vlorës. Znj. Jonida Dauti, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja e Re, në Qarkun e Tiranës. Z. Marjo Qama, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja e Re, në Qarkun e Tiranës. Z. Erald Alika, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja Socialiste për Integrim, në Qarkun e Gjirokastrës. Znj. Rexhina Lika, kandidate në listën shumemërore të Partisë Lëvizja Socialiste për Integrim, në Qarkun e Durrësit. Z. Mario Abazaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Nisma Thurje, në Qarkun e Tiranës. Z. Endrit Diçi, kandidat në listën shumemërore të Partisë Nisma Thurje, në Qarkun e Tiranës. Znj. Leonida Laçi, kandidate në listën shumemërore të Partisë Balli Kombëtar, në Qarkun e Lezhës. Z. Emiljano Lato, kandidat në listën shumemërore të Partisë Balli Kombëtar, në Qarkun e Gjirokastrës.

Z. Dilaver Kamberaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Demokratike, në Qarkun e Fierit. Z. Rezart Tusha, kandidat në listën shumemërore të Partisë Demokratike, në Qarkun e Durrësit. Z. Gazmend Doda, kandidat në listën shumemërore të Partisë Social Demokrate në Qarkun e Tiranës. Z. Ndrec Llusku, kandidat në listën shumemërore të Partisë Social Demokrate në Qarkun e Tiranës. Z. Halim Dauti kandidat në listën shumemërore të Partisë Socialiste në Qarkun e Kukësit. Z. Genc Luanaj kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja Demokratike Shqiptare në Qarkun e Shkodrës. Z. Muhamet Hysen kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja Demokratike Shqiptare në Qarkun e Elbasanit.

²⁰⁹ Numri i kandidatëve i referohet datës përfundimtare të periudhës që mbulon ky raport, por mund të ndryshojë në ecurinë me procesit duke qenë se çështja e numrit të kandidatëve të koalicionit PD-AN është apeluar në Kolegjin Zgjedhor pranë Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë.

²¹⁰ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 67 “*Lista e kandidatëve të partive dhe koalicioneve të partive*” pika 4 “*Numri i kandidatëve në listën shumemërore nuk mund të jetë më i vogël se numri i mandateve që do të zgjidhen në zonën zgjedhore përkatëse, shtuar dy. Në çdo rast, numri i kandidatëve në listën shumemërore duhet të jetë i plotpjesëtueshëm me numrin tre*”.

Në situatën aktuale, kur 8 partive të tjera pikërisht për të njëjtën pikë e germë të ligjit, listat iu kthyen për plotësim duke i detyruar të përmbushin kriterin ligjor për numrin e kandidatëve, kjo nuk ndodhi me koalicionin PD-AN. Ajo që minimalisht mund të evidentohet në këtë rast është prishja e barazisë së subjekteve në garë. Në situatën kur çdo subjekt zgjedhor kandidon me 153 kandidatë, PD garon me 222 të tillë.

Vendimi i KAS është ankimuar në Kolegjin Zgjedhor. Do të jetë në varësinë e vendimmarrjes së këtij të fundit nga do të varet numri final i kandidatëve të Partisë Demokratike, por edhe në tërësi duke qenë se kjo mund të sjellë rishikim edhe të listave të disa subjekteve të cilave iu “shkurtuan” kandidatët për të njëjtën arsye.

Ky proces, passjell vështirësi në ndjekjen në kohë të procedurave për formën finale të fletës së votimit çka është nevojë për edukimin dhe informimin e zgjedhëse, si dhe, në përcaktimin e elementeve teknike për vazhdimin e procedurave të prokurimit për prodhimin e fletës së votimit. Nga ana tjetër, kjo passjell efekte teknike në modelimin dhe printimin e fletës së votimit. Përpos kësaj, lista e kandidatëve për deputetë, është rezultat i një konsultimi dhe procesi përzgjedhje nga vetë subjektet politike. Mos konkludimi në një listë kompakte, brenda numrit të kërkuar sipas ligjit, e shndërron të qenit kandidat në plotësim dëshirash apo ‘detyrimesh’ të ndërsjella politike.

VII.4. Procesi i dekriminalizimit

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve ka një rol kyç në mbrojtjen dhe garantimin e mirëfunksionimit demokratik të Kuvendit nga ndikimi apo pjesëmarrja në politikëbërje dhe/ose vendimmarrje i personave ndaj të cilëve ligji ka vendosur ndalime në mbajtjen e një pozicioni publik²¹¹.

Në funksion të procesit të regjistrimit të kandidatëve për deputetë në zgjedhjet e datës 25 prill 2021, KQZ administroi formularët e vetëdeklarimit, dhe përpara vendimmarrjes për regjistrimin e listave përkatëse të subjekteve, realizoi procesin e verifikimit të tyre, duke tentuar edhe bashkëpunimin me Drejtorinë e Përgjithshme të Gjendjes Civile dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve. Pavarësisht se koha në dispozicion të këtij institucioni për verifikimin ishte shume e shkurtër, për çdo element që mund të jetë tejkaluar apo ka nevojë për hetim më të thelluar, apo edhe për çdo indicie që mund të marrë në lidhje me kandidatë të caktuar, KQZ rezervon të drejtën që t’i referojë në çdo moment Prokurorisë së Përgjithshme raste për verifikime apo hetime të thelluara²¹².

Sipas udhëzimit të KQZ²¹³ dhe Vendimit nr. 17/2016 të Kuvendit të Shqipërisë²¹⁴, formularët e vetëdeklarimit, depozitohen në Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, nga subjekti politik që propozon

²¹¹ Persona që janë dënuar apo ndaj të cilëve janë marrë masa sigurie, ose janë dënuar me vendim jopërfundimtar për kryerjen e krimeve, sipas parashikimeve të Ligjit nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen apo ushtrojnë funksione publike” (i ashtuquajtur ligji i dekriminalizimit), si dhe të Vendimit nr. 17/2016 të Kuvendit të Shqipërisë.

²¹² të [që]” neni 7, pika 5. ” neni 7, pika 5.

²¹³ Udhëzimi nr.2, datë 29.01.2013 i Komisionit Qendror të Zgjedhjeve, “Për caktimin e rregullave për depozitimin dhe verifikimin e dokumentacionit të kandidimit dhe afatet për publikimin e listave të kandidatëve”, ndryshuar me Vendimin nr.44 datë 17.02.2017 “Për disa shtesa dhe ndryshime në udhëzimin nr. 2, datë 29.01.2013 “Për caktimin e rregullave për depozitimin dhe verifikimin e dokumentacionit të kandidimit dhe afatet për publikimin e listave të kandidatëve” dhe Vendimin nr.22 datë 01.02.2019 “Për disa shtesa dhe ndryshime në udhëzimin nr. 2, datë 29.01.2013 “Për caktimin e

kandidatët për deputetë. Sipas udhëzimit të sipërpërmendur, formulari i vetëdeklarimit duhet të plotësohet me kompjuter në mënyrë të qartë, të firmoset në çdo fletë dhe të dorëzohet në KQZ në format elektronik dhe të printuar.

KQZ menjëherë pas vendimmarrjes për regjistrimin e listave duhet të bëjë publikimin e tyre në faqen e internetit të institucionit.

Vërehet se ka kandidatë për të cilët ky formular nuk është publikuar ende²¹⁵. Nga një këqyrje jo sistematike në formularët e publikuar të vetëdeklarimit, vërehet problematika e plotësimit me shkrim dore në 11 subjekte²¹⁶ për të paktën 2 kandidatë për secilën²¹⁷, si dhe për dy kandidatë të pavarur²¹⁸.

Për veprat penale të ndodhura brenda territorit të Republikës së Shqipërisë apo çdo masë shtrënguese të vendosur më parë ndaj secilit kandidat, dhe/ose të deklaruar prej tyre KQZ kreu verifikimin *prima facie* të formularëve të vetëdeklarimit të kandidatëve për deputet nëse përfshihen në fushën e veprimit të nenit 2 të ligjit nr. 138/2015.

Në funksion të këtij verifikimi²¹⁹ KQZ i dërgoi kërkesë me shkrim Drejtorisë së Përgjithshme të Gjendjes Civile (DPGJC) dhe Drejtorisë së Përgjithshme e Gjendjes Gjyqësore (DPGJGJ). Nga këqyrja e vendimeve të Komisionerit, konstatohet se DPGJC nuk ka kthyer përgjigje për asnjë prej

rregullave për depozitimin dhe verifikimin e dokumentacionit të kandidimit dhe afatet për publikimin e listave të kandidatëve ”

²¹⁴ Vendimi nr. 17/2016, datë 04.03.2016 i Kuvendit të Shqipërisë, “Për përcaktimin e rregullave të detajuara mbi zbatimin e ndalimeve të parashikuara në ligjin nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike””.

²¹⁵ Z. Marsel Rupi, kandidat i listës shumemërore të Partisë Nisma Thurje në Qarkun e Durrësit.

Znj. Sabina Jorgo kandidate në listën shumemërore të Partisë Social Demokrate në Qarkun e Kukësit.

Z. Ermal Muçaj kandidat në listën shumemërore të Partisë Social Demokrate në Qarkun e Elbasanit.

²¹⁶ Kjo praktikë është aplikuar nga të gjitha subjektet, përveç partisë Lëvizja Socialiste për integrim.

²¹⁷ Z. Kujtim Mema, kandidat në listën shumemërore të koalicionit ABEOK në Qarkun e Durrësit. Znj. Adivë Vraniçi, kandidate në listën shumemërore të koalicionit ABEOK në Qarkun e Durrësit. Z. Ardit Stojku, kandidat në listën shumemërore të Partisë Aleanca Demokracia e Re, në Qarkun e Vlorës. Z. Ylli Hazizi, kandidat në listën shumemërore të Partisë Aleanca Demokracia e Re, në Qarkun e Vlorës. Z. Andi Koroveshi, kandidat në listën shumemërore të Partisë Bindja Demokratike, në Qarkun e Tiranës. Z. Saimir Gjoka, kandidat në listën shumemërore të Partisë Bindja Demokratike, në Qarkun e Tiranës. Z. Gerti Meçaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja për Ndryshim, në Qarkun e Vlorës. Z. Adrian Gjoka, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja për Ndryshim, në Qarkun e Vlorës. Znj. Jonida Dauti, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja e Re, në Qarkun e Tiranës. Z. Marjo Qama, kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja e Re, në Qarkun e Tiranës. Z. Mario Abazaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Nisma Thurje, në Qarkun e Tiranës. Znj. Alida Salillari, kandidate në listën shumemërore të Partisë Nisma Thurje, në Qarkun e Tiranës. Z. Pëllumb Zekaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Balli Kombëtar, në Qarkun e Vlorës. Z. Bruno Xhaferaj, kandidat në listën shumemërore të Partisë Balli Kombëtare, në Qarkun e Vlorës. Znj. Alta Haluci, kandidate në listën shumemërore të Partisë Demokratike, në Qarkun e Vlorës. Z. Vangjel Anagosti, kandidat në listën shumemërore të Partisë Demokratike, në Qarkun e Vlorës. Znj. Senëra Hoxha kandidate në listën shumemërore të Partisë Social Demokrate në Qarkun e Tiranës. Znj. Teuta Dupi kandidate në listën shumemërore të Partisë Social Demokrate në Qarkun e Tiranës. Z. Errok Gjini kandidat në listën shumemërore të Partisë Socialiste në Qarkun e Shkodrës. Z. Nimet Musaj kandidat në listën shumemërore të Partisë Socialiste në Qarkun e Fierit. Znj. Ermira Gjika kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja Demokratike Shqiptare në Qarkun e Korçës. Z. Artur Prishtina kandidat në listën shumemërore të Partisë Lëvizja Demokratike Shqiptare në Qarkun e Elbasanit.

²¹⁸ Z. Pal Shkambi, kandidat i pavarur, në Qarkun e Shkodrës. Z. Plarent Aleksi, kandidat i pavarur, në Qarkun e Beratit.

²¹⁹ Ligji nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen apo ushtrojnë funksione publike” dhe, Vendimi nr. 17/2016 të Kuvendit, “Për përcaktimin e rregullave të detajuara mbi zbatimin e ndalimeve të parashikuara në ligjin nr. 138/2015” Kreu V, paragrafi 2, shkronja “b” dhe paragrafi 3, shkronja “c”.

listave të përcjella për shqyrtim, ndërsa DPGJGJ ka kthyer përgjigje vetëm për listat e 9 subjekteve nga 12 të tilla. Kjo mungesë bashkëpunimi nga institucionet shtetërore në përmbushje të një detyrimi ligjor ndaj Komisionit Qendror të Zgjedhjeve gjatë një procesi zgjedhor, veçanërisht në lidhje me një proces kaq kyç sa ai i dekriminalizimit tregon, më së paku, neglizhencë në përmbushjen e detyrimeve të këtyre institucioneve.

Nga verifikimi *prima facie* i formularëve të vetëdeklarimit nga administrata e KQZ rezultoi se 36 kandidatë, nga 9 subjekte zgjedhore kishin të deklaruara në formular vepra të cilat nuk përfshihen në sferën e ndalimit të kandidimit sipas ligjit të dekriminalizimit. Për asnjë prej 1910 kandidatëve të regjistruar për zgjedhjet e datës 25 prill, KQZ nuk vendosi refuzimin e kandidimit për shkak të ligjit të Dekriminalizimit.

Dy subjektet zgjedhore Partia Socialiste dhe Partia Demokratike kanë bërë akuza të ndërsjella për përfshirje në listat e kandidatëve për deputetë individë të cilët preken nga ligji i dekriminalizimit. Këto akuza u bënë nëpërmjet deklaratave publike në media, dhe shërbyen edhe si indicie për KQZ, për të referuar këto raste në Prokurorinë e Përgjithshme për hetim më të thelluar.

Edhe pas përfundimit të procesit të verifikimit, dhe regjistrimit të listave të kandidatëve KQZ, pas indicieve apo denoncimeve dhe verifikimeve të vetë administratës së KQZ, referoi për verifikim të thelluar në Prokurorinë e Përgjithshme, 28 kandidatë përfaqësues të 9 subjekteve të ndryshme zgjedhore²²⁰. Edhe nëse këta kandidatë, nga verifikimi i thelluar i prokurorisë, rezultojnë subjekte të përfshirë në sferën e ndalimit të ligjit të dekriminalizimit pasi të kenë marrë mandatin, KQZ mund të vendosë ndërprerjen e tij në çdo kohë që rezultatet e hetimit të Prokurorisë e referojnë.

²²⁰ Koalicioni ABEOK: Z. Altin Gjelošhaj, Znj. Elsa Voka, Z. Daniel Proj, Z. Ervis Beu, Z. Ido Pashaj; Partia Lëvizja Socialiste për Integrim: Z. Arbër Arifaj, Z. Ashim Tafilaku, Z. Elton Ismaili, Ferdinand Aligjoni, Z. Ilir Hysi, Z. Artur Baku; Partia Demokratike: Z. Agron Kapllanaj, Z. Gentjan Muca; Z. Rezart Tusha; Z. Zef Hila; Partia Socialdemokrate: Z. Kleo Murataj, Z. Tom Doshi, Z. Serdar Hoxhaj; Partia Socialiste: Z. Artan Bitri; Z. Halim Dauti; Z. Leonard Beqiri; Partia Bindja Demokratike: Z. Arsen Belaj, Z. Bahri Shabani; Partia Nisma Thurje: Z. Boris Shakaj, Z. Napolon Laska; Partia Lëvizja për Ndryshim: Z. Dashmir Tahiri, Z. Adrian Gjoka; Partia Lëvizja e Re: Z. Ilmi Kuka.

VIII. FUSHATA E PARAKOZHSHME ZGJEDHORE

VIII.1. Mjedisi i fushatës

Kuadri ligjor parashikon se fushata zgjedhore fillon 30 ditë përpara ditës së votimit ku partitë politike janë të detyruara të veprojnë sipas rregullave të përcaktuara nga Kodi Zgjedhor²²¹. Megjithatë kjo nuk i pengoi subjektet zgjedhore të nisin fushatën shumë më herët sesa parashikimi i ligjit. Partitë pjesëmarrëse u treguan shumë aktive në shpalosjen e programeve, sloganeve apo dhe reklamave politike rreth dy muaj përpara 26 marsit, ditës së zyrtarizmit të fushatës²²², ndërkohë që të tjera aktivitete me synim elektoral kanë nisur muaj përpara. Vakumi që krijon ligji në mos përkufizimin e fushatës zgjedhore i lë hapësirë subjekteve zgjedhore që të fillojnë fushatën e tyre *de facto*, me të gjithë karakteristikat që ajo përmban.

Situata e krijuar nga pandemia dhe Vendimi i Komitetit Teknik i nëntorit 2020, i cili u pasua nga Urdhri i Ministres së Shëndetësisë për moslejimin e grumbullimeve të më shumë se 10 personave dhe ndalimin e tubimeve apo takimeve partiake²²³ kufizojnë të drejtën e tubimit. Urdhri i Ministres u ankimua në Gjykatën Kushtetuese nga Partia Republikane, dhe Gjykata Kushtetuese e konsideroi atë jo-kushtetues, duke përcaktuar detyrimin e Ministrisë së Shëndetësisë të përcaktonte efektin e tij në kohë²²⁴. Në mbledhjen e tij të datës 24 mars Komiteti Teknik vendosi që masat kufizuese të mbeten në fuqi edhe për dy javë të tjera (deri në datë 7 prill 2021).

Urdhri i Ministres nuk i ka penguar partitë politike që të mbledhin në evente apo tubime simpatizantët e tyre. Media raportoi vazhdimisht në transmetimet *live*, takime që binin ndesh me këto rregulla. Disa përfaqësues të forcave politike, të cilët organizuan këto aktivitete u dënuan me gjobë nga policia e shtetit, bazuar në urdhrin e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale²²⁵.

Parafushata është zhvilluar përgjithësisht nëpërmjet takimeve të ngushta me qytetarë, në formën e takimeve shëtitëse apo takimeve të ngushta nga të dy kahet politikë kryesorë. Partia Socialiste ka përdorur më tepër komunikimin virtual, ndërkohë që takimet e Kryeministrit Rama ballë për ballë me qytetarët në përmbushjen e detyrave të tij si Kryeministër kanë qenë të shpeshta.

²²¹ Kodi Zgjedhor, Neni 77, Periudha e fushatës dhe e heshtjes zgjedhore,”1. *Fushata zgjedhore fillon 30 ditë para datës së zgjedhjeve dhe përfundon 24 orë para datës së zgjedhjeve*”.

²²² Partia Demokratike shpalli e programin ekonomik në 28 janar 2021

Lëvizja Socialiste për Integrim shpalli programin ekonomik në 25 janar 2021

Partia Socialiste shpalli programin e saj për drejtësinë “*Drejtësia që duam*” në 3 mars 2021

²²³ Urdhër i Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale Nr.633 dt.17.11.2020: “*Ndalimi i grumbullimeve në vende të mbyllura apo të hapura*”

²²⁴ Për më shumë shih seksionin e Ankimeve dhe Apelimeve.

²²⁵ Disa nga njoftimet e Policisë së Shtetit, mbi gjobat e venë për kundërshtim Aktin Normativ Nr. 3, datë 15.03.2020, pikën 2 të nenit 3, si dhe pikën 1 të Urdhrit nr. 633, datë 17.11.2020 të MSHMS “Për ndalimin e grumbullimeve në vende të mbyllura apo të hapura.

Njoftim i Policisë së Shtetit datë 12.02.2021, mbi gjobitjen e përfaqësuesve politikë të PD Agim Cani dhe Fatmir Muça.

Njoftim i Policisë së Shtetit datë 11.02.2021 për gjobitjen e përfaqësuesit politik të LSI Endrit Brahimllari.

Njoftim i Policisë së Shtetit datë 12.02.2021 për gjobitjen e përfaqësuesit politik të PS Blendi Klosi.

Njoftim i Policisë së Shtetit datë 18.02.2021 për gjobitjen e përfaqësuesit politik të PD Edmond Spaho.

Shqetësues mbetet fakti se partitë politike, vendosën qëllimet e tyre elektorale, mbi sigurinë e shëndetit dhe të jetës së qytetarëve, duke i ekspozuar pjesëmarrësit në këto aktivitete ndaj një rreziku të shtuar të prekjes nga virusi i COVID-19.

Me afrimin e datës së zgjedhjeve partitë politike e ashpërsuan retorikën politike, me akuza dhe kundër akuza të cilat krijuan një mjedis aspak të përshtatshëm për në një fushatë elektorale të qetë. Rritja e këtyre tensioneve do të konkretizohet në përplasjen fizike mes simpatizantëve të Partisë Socialiste dhe Partisë Demokratike, në festimet zyrtare të Ditës së Verës në qytetin e Elbasanit²²⁶.

Të dyja partitë akuzuan njëra-tjetrën për provokime dhe nxitëse të dhunës të shkaktuar²²⁷. Asnjë nga palët nuk u distancua drejtpërdrejtë nga dhuna dhe dhunuesit, apo të bënin thirrje për qetësim të situatës, madje akuzat mes tyre do të rëndoheshin edhe me tej me përfshirjen e elementëve të krimit të organizuar, sipas tyre, si nxitës të kësaj përplasjeje²²⁸.

Të tilla akte dhune, të shoqëruar edhe me mungesën thirrjeve të palëve për qetësim të situatës, polarizojnë situatën politike edhe më, si dhe krijojnë një atmosferë tensioni të përgjithshëm, që nuk i shërben një fushatë zgjedhore të qetë dhe me standarde. Reagime të këtij lloji nga spektri politik nuk i kontribuojnë aspak klimës zgjedhore, duke ndikuar drejtpërdrejtë tek qetësia e votuesit.

Fushata parazgjedhore u shoqërua edhe me debate mbi shit-blerjen e votës dhe garantimin e saj për një rezultat zgjedhor të drejtë. Përfaqësues të opozitës akuzuan qeverinë se po përdorte pushtetin e saj për të garantuar vota të paligjshme²²⁹.

Në këtë debat u përfshi edhe Presidenti i Republikës Ilir Meta, i cili në mënyrë të vazhdueshme në disa dalje publike përsëriti tog-fjalëshin “Kush prek një votë do t’i pritët një dorë”²³⁰. Prononcimeve të tij Presidenti Meta do t’i shtonte edhe planin për ndërtimin e një hapësire për qytetarët në faqen zyrtare të tij, ku mund të denonconin përpjekjet për shit-blerje të votës nga partitë politike duke anashkaluar bashkëveprimin me institucionet të cilat janë garantë të votës²³¹.

²²⁶ Raportim, Gazeta Panorama date 14.03.2021: Përplasje fizike mes mbështetësve të PD dhe PS në Elbasan.

²²⁷ Kreu i PD reagoi në një intervistë me gazetarë duke deklaruar: “Koha e Ramës ka ikur dhe ai e ka kuptuar këtë. E vetmja gjë që i ka mbetur është të kërcënojë dhe të ndërsejë miqtë e tij kriminelë kundër nesh. Nuk do ta ndihmojë as kjo. Ne jemi të vendosur për të sjellë ndryshimin.” (Postimi në faqen zyrtare të Facebook të kreut të PD)

Kryeministri Rama: “Kjo shfaqje vulgare është një tjetër shembull i degradimit të një opozite demode, e cila ka në krye një kukull në duart e Saliut&Ilirit, që duan sherr e përçarje, për të marrë peng Shqipërinë e drejtësinë! Keqardhje e madhe për #PD e kthye në vegël e dy hallexhinjë të drejtësisë!” (Postimi në Twitter i Kryeministrit Rama)

²²⁸ Drejtuesi politik i PD-s për Qarkun e Elbasanit Gazment Bardhi në një postim në Facebook me video, evidentoi sipas tij persona me të shkuar kriminale dhe që ishin pjesë e Partisë Socialiste dhe nxitës të përplasjeve fizike që ndodhën në qytet.

Raportim i gazetës Panorama “Balla publikon videon: Basha në krah trafikantit të drogës, motra e tij është në listat e PD në Elbasan”

²²⁹ Raportim TV Klan “Denoncimi i Vangjel Tavos: Për një votë ofrohet deri në 500 Euro”

Postimi në Facebook i Alfred Rushaj, kandidatit për deputet i PD “Ervin Bushati, nga dëshpërimi, shpërndan lëmshë për socialistët në nevojë, të cilët ndihmën ekonomike duhet ta marrin nga njësitë administrative dhe jo zyrat e PS-së.”

²³⁰ Deklarata për mediat e Presidenti Ilir Meta gjatë një takimi në Korçë.

²³¹ Në datë 25 Mars 2021 Presidenti Meta, publikoi në faqen zyrtare [president.al](https://www.president.al) një njoftim i cili shfaqej sapo klikohej mbi këtë faqe. Njoftimi përmbante:

” MBROJE VOTËN!

I nderuar qytetar,

Bashkohu edhe ti me denoncimin e krimit zgjedhor nga çdo subjekt politik,

Këto deklaratime nga forcat politike, por edhe nga institucione që janë mbi palët, krijojnë një klimë pasigurie tek qytetarët dhe garantimin e votës së tyre. Këto deklaratime, të cilat mbeten shpesh vetëm në kuadrin mediatik, pa iu drejtuar organeve të akuzës, veçse përforcojnë perceptimin e krijuar gjerësisht tek votuesit, të pandëshkueshmërisë të këtij krimi zgjedhor.

Tiparet e një fushatë të mirëfilltë zgjedhore, u panë edhe në media e cila i pasqyroi gjerësisht këto aktivitete parazgjedhore. Tradita e konsoliduar tashmë e transmetimeve të kronikave të përgatitura, në mediat audiovizive, nga zyrat e shtypit të partive politike, u vu re ndjeshëm edhe përgjatë fushatës parazgjedhore. Vakumi ligjor për rregullimin e fushatave paraelektorale, bën që mediat audiovizive t'i shmangen detyrimeve ligjore, të tilla si detyrimi për të cituar në materialet e gatshme audiovizive se nga kush janë përgatitur ato apo monitorimit për balancën e pasqyrimin të përfaqësive politike, e, në të njëjtën kohë, edhe ndëshkimeve administrative për shkeljen e rregullave të përcaktuara. Në të njëjtën mënyrë partitë politike shmangin deklaratimet për shpenzimet, të cilat nuk janë të detyruara të deklarojnë për reklamën përpara fillimit zyrtar të fushatës.

Pasqyrimi i aktiviteteve elektorale ishte prezent edhe në median e shkruar dhe atë *online*. Ndërkohë që u vu re një përdorim i shtuar i platformave të mediave sociale, nëpërmjet faqeve zyrtare të subjekteve dhe aktorëve politikë, ku çdo aktivitet i tyre do të pasqyrohej nëpërmjet fotove apo dhe videove *live* apo edhe të “palëve të të tretëve” në favor të njërit apo tjetrit subjekt zgjedhor.

Dy partitë kryesore e hapën fushatën e tyre zyrtarisht në datë 25 mars, sërish në shkelje të dispozitave ligjore, të cilat përcaktojnë se fushata nis 30 ditë përpara ditës së zgjedhjeve (26 mars). Organizimet e tyre kishin karaktere krejtësisht të ndryshme, ndërsa u evidentua fakti se në të dy tubimet, por veçanërisht në atë të Partisë Demokratike nuk u respektua urdhri i Ministrisë së Shëndetësisë, për mos lejimin e tubimeve dhe grumbullimeve të më shumë se 10 personave²³². Kjo u përdor edhe politikisht nga maxhoranca, pasi në tubimin hapës të Partisë Socialiste, Kryeministri Rama e përdori këtë për të sulmuar Partinë Demokratike²³³.

funksionar publik, kandidat apo qytetar!

Nëse je dëshmitar i manipulimit, presionit apo çdo veprimi që cenon zgjedhjet e lira,

DENONCO!

Garantojmë konfidencialitetin e të dhënave tuaja!

Dërgoni denoncimin tuaj në adresën e email-it:

denonco@president.al

Kontakti në numrat e telefonit:

0695726546 / 0695726561

Dekreti i Presidentit "

"

Informohu në lidhje me procesin zgjedhor!

Ti vendos që zgjedhjet të jenë të lira dhe të ndershme".

²³² Partia Demokratike, e zhvilloi tubimin e saj, në sheshin “Nënë Tereza”, ku ftoi qytetarët t'i bashkoheshin hapjes së kësaj fushate me makinat e tyre, nga ku do të ndiqnin dhe fjalimet e përgatitura. Ajo çka u evidentua ishte se mbështetësit e PD-së nuk respektuan planin e tubimit, por u grumbulluan në shesh, duke thyer kështu rregullat anti-Covid-19.

Partia Socialiste hapjen e fushatës e organizoi, në Sheshin Skënderbej, i mbyllur për qytetarët, në formën e një takimi vetëm kandidatëve për deputet.

²³³ Nuk është e qartë nëse autoritetet kompetente kanë marrë ndonjë masë ndaj Partisë Demokratike deri në këtë moment për shkelje të dispozitave në fuqi.

Të dy organizimet në hapje zyrtare të fushatës kishin të përbashkët, përmbajtjen e qëndrimeve të evidentuara tek fjalimet e krerëve të partive. Më shumë se informativ dhe programor, fjalimet e tyre kishin karakter emocional. Denigrimi i figurës së kundërshtarit, me fokus të veçantë tek kryetari i partisë kundërshtarë (Rama dhe Basha), dështimet apo edhe karakteri i kundërshtarit zunë një pjesë të mirë të fjalimeve të tyre²³⁴, njësoj si gjatë fushatës së parakohshme, çka është tregues se toni i fushatës duket se do të vazhdojë në të njëjtën linjë.

Periodha parazgjedhore dhe ajo zgjedhore karakterizohen përgjithësisht nga një gjuhë më e tensionuar sesa në një kohë normale politike. E shkuara politike shqiptarë i ka dhënë shpesh shembujt e një gjuhe denigruese për kundërshtarin, duke përfshirë ofendime personale ndaj identitetit, jetës apo punës së kundërshtarëve.

Situata parazgjedhorë në Shqipëri, përshfaqja të njëjtat karakteristika si ato në proceset e mëparshme zgjedhore. Gjuha e urrejtjes, etiketimet ofenduese ishin pjesë e dialogut politik, e cila tensionoi situatën parazgjedhore²³⁵.

Ky lloj diskursi politik i shërben partive politike, për të shpëputur vëmendjen nga fokusi kryesor në periudhat parazgjedhore dhe përgjatë tyre, duke zëvendësuar mungesën e informacionit real që duhet të ketë votuesi. Të tilla sjellje politike, e kthejnë përgjithësisht qytetarin në spektator, pasi synimi i tyre është vetëm të luajë me emocionet dhe jo me aftësinë e tij për të gjykuar ftohtë.

²³⁴ Pjesë nga fjalimi i Lulzim Bashës “*Është një rrugëtim i vështirë...për Shqipërinë, për kombin sepse po shkullim dhe çrrënjësim nga damarët e tokës tonë një kastë, një grusht, një të keqe që ka vendosur të shterojë dhe të përvetësojë për interesat e veta të gjitha pasuritë dhe burimet që Zoti kaq bujarisht ia ka falur Shqipërisë. Dhe po luftojmë kundër një grushti njerëzish që janë gati të bëjnë gjithçka vetëm për të mbajtur karriqet e tyre por në të vërtetë ata nuk na qeverisin por ju shërbejnë vetes dhe ortakëve të tyre që po rrëmbejnë përmes akteve grabitqare gjithçka që ky vend ka, pasuritë tuaj, pasuritë e kombit*”.

Pjesë nga fjalimi i Edi Ramës “*...Mandati i tretë i PS është heqja e çdo mundësie që Ilir Meta, Sali Berisha, Monika Kryemadhi të kenë një shans tjetër për ta marrë përsëri zvarrë Shqipërinë për hesap të llogarive të tyre, të pushtetit të tyre, të pasurive të tyre dhe të të gjithë privilegjeve të tyre dhe natyrisht kur vjen puna edhe Luli nuk ka si e merr një shans sepse Luli nuk është Luli, Luli është Saliu, është Iliri, është Monika. Luli është një kukull, si ato kukullat që po nuk i tunde flenë dhe kur tunden hapin sytë dhe nxjerrin atë këngën në formë ninulle për të vënë bebet në gjumë. Luli është një kukull e tundur kur ne e shohim, kur zhduket nga ekrani është thjesht një kukull që fle, një kukull në prehrin e 3 xhagajdurëve të cilët janë një arsye shumë e fortë për mandatin e tretë të PS...*”

²³⁵ Edi Rama 8 mars 2021 : “*Dash Shehi, që ka 100 vjet që i jep të djathtës frymën liberale të rakisë...Agron Duka...ministër Bujqësie meqë gjeli i Agrares përfaqëson aq shumë pula zogj e vezë sa për kotec i shkon vetëm ministria e Ushqimit....Tym Idrizi i doganave, i cili nga ana e tij e ka Televizorin për luftë gjakatare me grekun ndërsa deputetllëkun e ka për të shitur vende pëllumbash në zyrtat e shtetit...*”

Edi Rama 25 mars 2021 në hapjen e fushatës të PS deklaroi: “*... Luli është Saliu, Luli është Iliri, Monika.*

Është kukull. Si ato kukullat, po nuk i tunde, flen, kur tunden hapin sytë, dhe nxjerrin këngën në formë ninulle për të vënë bebet në gjumë...”

Ish-deputetja e PDIU-së Mesila Doda në një postim ne Facebook në 10 mars 2021 “*...Përroi psiqik rrodhi edhe sot... o kungull, kryeministri që ka 8 vite në pushtet del në fushatë me bilanc, jo duke sharë gratë e burrat që ka përballë.*”

Nën kryetari i LSI-së Petrit Vasili në 10 mars 2021, në deklaratë për median “*Ju për fat të keq jeni të detyruar, për shkak se kryeministri juaj nuk ka asnjë punë tjetër, përveç një karagjoz mehanesh, që të shikoni e të dëgjoni idiotësi pa fund të këtij kryeministri, i cili shpërdoron karrigen dhe nuk bën detyrën e tij.*”

Erion Veliaj në një intervistë në media 15 Mars 2021 deklaroi “*...Me këtë politikën e Metës dhe Berishës “KCK”, dua t’i them Ilir Metës dhe kujto të kjo minorancë se ‘koha jua mbaroi, nuk keni shans, do ta lironi pronën publike’. Burrat e dhunshëm, ata të alkoolizuar, jemi gati t’iu ofrojmë programe falas për rehabilitim, secili duhet të ketë një shans të dytë dhe ne jemi të gatshëm t’ua japim...*”.

VIII.2. Përdorimi i burimeve publike për përfitim elektoral

Përdorimi i burimeve publike për përfitim elektoral ka qenë dhe mbetet një element problematik në zgjedhjet në Shqipëri. Avantazhi elektoral që përfiton partia/partitë në pushtet në një moment të caktuar mund të mbërrijë deri në ekstrem ku partia në pushtet dhe institucioni shtetëror nuk dallohen më, duke zbehur linjën ndarëse mes partisë dhe shtetit dhe shkaktuar një disavantazh të theksuar për opozitën gjatë procesit zgjedhor.

Amendimi i Kodit Zgjedhor i Korrikut 2020, passolli një rregullim të ri përsa i përket përdorimit të veprimtarisë së institucioneve publike me efekt elektoral. Më saktësisht, në thelbin e tyre ndryshimet adresonin përdorimin e veprimtarisë institucionale publike²³⁶ dhe të vendimmarrjes ekzekutive me funksion elektoral. Këto ndryshime ligjore nuk ishin pjesë e një konsultimi publik, si i tërë procesi i reformës zgjedhore, por mbartën dakordësitë e katër protagonistëve politikë.

Amendimet ligjore të korrikut përcaktojnë ndalimin e disa llojeve të veprimtarive publike të institucioneve në periudhën 4 mujore që pararend ditën e zgjedhjeve, që mund të kenë funksion elektoral²³⁷. Gjithashtu, për periudhën 4 mujore pararendëse të zgjedhjeve rregullimi i ri ndalon veprime si “*propozimi, miratimi ose nxjerrja e akteve ligjore ose nënligjore, të cilat parashikojnë dhënien e përfitimeve për kategori të caktuara të popullsisë*”.²³⁸ Këtu përmendet që dispozita e Kodit Zgjedhor vuan për nga teknika legjislative, duke passjell këssoj *impasse* të panevojshme në funksionimin e administratës. Ndonëse dispozita kryen një përcaktim gjeneralist dhe të vagullt fillimisht, kryen edhe një listim të veprimtarive të ndaluara dhe mbyllet me frazën e “të tjera”. Kjo trajtë e dispozitës, vlerësohet se mund të sjellë ndërçë institucionale që shkojnë përtej frymës së rregullimit.

Në këtë kontekst ligjor, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve miratoi vendimin për raportimin dhe mbikëqyrjen e veprimtarisë publike të institucioneve në periudhën zgjedhore²³⁹. Ky vendim ndër të tjera, në thelbin e tij përcaktonte rregullimin e raportimit të institucioneve për veprimtaritë publike në periudhën katër mujore që pararend zgjedhjet. Gjithashtu listonte në mënyrë pjesërisht shteruese kategorinë e “veprimtarive të ndaluara për promovim” dhe “veprimtaritë e ndaluara”.

Akti i miratuar nga Komisioni Rregullator, u përçoll për konsultim paraprak jo vetëm tek partitë politike, por edhe organizatat e shoqërisë civile. KRIIK²⁴⁰ dërgoi në KQZ opinionin dhe sugjerimet e tij lidhur me projekt-aktin. Përpos elementeve teknike, u theksua rëndësia madhore e përpilimit të

²³⁶ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, Neni 92, Veprimtaritë e institucioneve publike në fushatë.

²³⁷ Kodi Zgjedhor, përpara ndryshimeve të Korrikut 2020, parashikonte në Nenin 88 një tërësi ndalimesh të keqpërdorimit të burimeve të administratës publike. Praktikisht Neni 92, pas ndryshimeve, është një risjellje e këtij neni duke shtuar rregullimin përsa i përket vendimmarrjes së ekzekutivit në periudhën 4 mujore pararendëse, në pikën 4.

²³⁸ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar, Ligji Nr. 10019, datë 28/12/2008, Neni 91, Ndalimi i përdorimit të burimeve publike në mbështetje të subjekteve zgjedhore.

²³⁹ Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, Vendimi Nr. 9, datë 24/12/2020 “Për rregullat për raportimin e veprimtarive me karakter publik të institucioneve publike, agjencive dhe/ose ndërmarrjeve shtetërore, kategoritë e veprimtarive të ndaluara, si dhe monitorimin e veprimtarisë, sjelljes dhe përdorimit të burimeve njerëzore, financiare dhe logjistike të administratës shtetërore para zgjedhjeve”.

²⁴⁰ Opinion: Mbi Projekt-vendimin “Për rregullat për raportimin e veprimtarive me karakter publik të institucioneve publike, agjencive dhe/ose ndërmarrjeve shtetërore, kategoritë e veprimtarive të ndaluara, si dhe monitorimin e veprimtarisë, sjelljes dhe përdorimit të burimeve njerëzore, financiare dhe logjistike të administratës shtetërore para zgjedhjeve”

një projekt-akti i cili adreson problemet e një fenomeni mjaft shqetësues për demokracinë në Shqipëri, si dhe, rëndësinë e trajtimit në mënyrën e duhur dhe bashkëveprimit me institucione të tjera nga ana e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve.

Detyrimi për raportimin e aktiviteteve dhe kufizimi i disa veprimtarive nisi të aplikohet nga data 24 dhjetor 2020, pikërisht në datën e miratimit të këtij akti, ndërkohë që raportimet në ndërfaqen e KQZ kane filluar në datën 27 dhjetor 2020.

VIII.2.1. Raportimi i aktiviteteve në KQZ

Përpos elementeve të tjera, Vendimi nr. 9 i Komisionit Rregullator, parashikon edhe raportimin e detyruar nga ana e institucioneve publike të veprimtarive të tyre përgjatë periudhës që nis katër muaj para ditës së zgjedhjeve (25 dhjetor). Sipas parashikimeve të këtij akti, institucionet publike, qendrore/vendore e të varësisë²⁴¹ duhet të raportojnë në ndërfaqen e dedikuar në faqen zyrtare të internetit të KQZ aktivitete të planifikuara. Aktivitetet publikohen nga KQZ në një seksion të dedikuar të faqes së tyre në internet²⁴². Raportimi duhet të kryhet së paku pesë ditë përpara aktivitetit të planifikuar.

Ajo që vihet re nga monitorimi i raportimeve në faqen e KQZ, është se mekanizmi për raportimin e aktiviteteve të institucioneve ka humbur kuptimin e vet dhe i mungon efektiviteti në arritjen e qëllimit të tij, duke u kthyer në një procedurë burokratike formaliste. Problematikat e vërejtura në lidhje me raportimin nisin nga mungesa e raportimit, raportimi me vonesë, apo raportimi jo mjaftueshëm i detajuar (në shumë raste pa asnjë detaj).

Në total, deri në datën 25 mars, në faqen e KQZ kanë raportuar 48 institucione, për një total prej 890 aktivitete. Nga 61 bashkitë e vendit, vetëm nëntë kanë raportuar të kenë kryer aktivitete (187 në total) gjatë gjithë kësaj periudhe²⁴³, disa prej të cilave kanë raportuar një numër shumë të ulët aktivitete. 52 bashki, disa prej të cilave mjaft të mëdha nuk kanë raportuar asnjë aktivitet të kryer²⁴⁴. Në të njëjtën situatë janë edhe prefekturat, nga 12 të tilla vetëm një²⁴⁵ ka raportuar.

²⁴¹ Kryeministri, administrata e tij, Zëvendëskryeministri, ministri dhe zëvendësministri, administrata e tyre, kryetari i bashkisë zëvendësit dhe administrata e tij, Prefekti dhe administrata e tij, drejtori i përgjithshëm i agjencive apo institucioneve në varësi të Kryeministrit, Këshillit të Ministrave ose Ministrit, drejtori i përgjithshëm, drejtorët e departamenteve, drejtorët e drejtorive dhe administratat respektive, drejtuesit dhe anëtarët e organeve kolegjiale, enteve, bordeve, çdo drejtues i shoqërive tregtare në administrim nga shteti si edhe në çdo ent ku shteti zotëron aksione e kapitale/kuota apo emëron shumicën e organit mbikëqyrës ose të organit administruar, titullari dhe zëvendësit e tij për ndërmarrjet shtetërore (Neni 3, pika 2 e Vendimit nr. 9 të Komisionit Rregullator).

²⁴² <https://aktivitete.kqz.gov.al/category/aktivitetet-e-raportuara/>.

²⁴³ Bashkia Përmet, 1; Bashkia Kuçovë, 3; Bashkia Vorë, 3; Bashkia Kavajë, 8; Bashkia Kurbin, 8; Bashkia Durrës, 12; Bashkia Elbasan, 16; Bashkia Shkodër, 45; Bashkia Tiranë, 91

²⁴⁴ Disa aktivitete të identifikuar të kryera nga bashkitë që nuk kanë raportuar:

Bashkia Bulqizë Takim me gra të administratës datë 08.03.2021;

Aktiviteti 2, 04.03.2021: Inspektim i punimeve të projektit "Ura e Serbenit-Shtushaj" datë 04.03.2021 ;

Bashkia Kukës, Nderimi i dr. Afrim Avdaj me titullin "Mirënjohje" datë 24.02.2021.

²⁴⁵ Prefekti i Qarkut Elbasan, 7 aktivitete të raportuara.

Mungesa në raportime vërehen edhe tek Ministrinë, ku dy nga Ministrat e Shtetit²⁴⁶, Zv. Kryeministri dhe Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme nuk kanë raportuar asnjë aktivitet²⁴⁷. Për më tepër, një nga ministrinë me aktivitet më të dendur në këtë periudhë (Ministria e Shëndetësisë) nuk ka raportuar gjithashtu asnjë aktivitet. 11 ministri dhe Kryeministri kanë raportuar një total prej 586 aktivitete²⁴⁸, thuajse gjysma prej të cilave janë aktivitete të Kryeministrit.

Afati prej pesë ditësh përpara datës së raportimit nuk është respektuar në thuajse 69% të aktiviteteve të raportuara (612/890), 71 prej të cilave (8% e totalit të aktiviteteve të raportuara) janë raportuar në datën që aktiviteti është kryer. Ndërkohë ka edhe aktivitete të cilat janë raportuar pas kryerjes së tyre (18 të tilla). Ndërsa në disa prej rasteve kjo duket të jetë lapsus në të shkruarin e datës së aktivitetit (shkurt në vend të mars, p.sh.), Banka e Shqipërisë e ka raportuar çdo aktivitet që ka zhvilluar (14 të tillë) pasi ai ka ndodhur²⁴⁹.

Së fundmi, një problem që vërehet në raportime është se njoftimet në shumë raste nuk respektojnë formatin e kërkuar. Sipas Vendimit të Komisionit Rregullator, njoftimi duhet të përmbajë: institucionin që organizon veprimtarinë, datën dhe orën e veprimtarisë, tematikën e veprimtarisë, nivelin më të lartë të pjesëmarrjes, të ftuarit e nderit, folësit e planifikuar dhe mediatizimin e veprimtarisë. Nga tërë këto elementë, mediatizimi i veprimtarisë nuk përmendet në thuajse asnjë prej aktiviteteve të raportuara. Vendi i zhvillimit është në pjesën më të madhe të aktiviteteve i papërcaktuar (p.sh. Qarku Tiranë, apo edhe thjesht Tiranë), ndërkohë që folësit dhe pjesëmarrësit gjithashtu shpesh nuk specifikohen.

VIII.2.2. Denoncimet në portalin e KQZ

Nga data 3 janar kur është bërë denoncimi i parë në ndërfaqen e KQZ, deri në datën 23 mars janë referuar në total në ndërfaqen e KQZ 51 denoncime. Për 31 denoncime është marrë vendim, të tjerat²⁵⁰ janë ende në proces.

²⁴⁶ Ministri i Shtetit për Diasporën dhe Ministri i Shtetit për Mbrojtjen e Sipërmarrjes.

²⁴⁷ Disa aktivitete të identifikuara të kryera nga Ministrinë që nuk kanë raportuar:

Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme

Takim me zv/kryeministrin e Maqedonisë së Veriut datë 24.03.2021;

Takim virtual me Angleina Einchrhost datë 19.03.2021;

Firmoset marrëveshje me Ambasadorin Italian për njohjen e lejeve të drejtimit datë 19.03.2021.

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

Inspektim i kushteve të ruajtjes së vaksinave datë 26.03.2021;

Inspektim i procesit të vaksinimit në Kamëz datë 24.03.2021;

Inspektim i punimeve në spitalin e Kukësit datë 21.03.2021;

Inspektim i procesit të vaksinimit të pedagogëve të UT datë 23.03.2021.

Ministria për Diasporën

Takim virtual me mjekët e Diasporës datë 24.02.2021.

²⁴⁸ Kryeministria, 290; Ministria dhe Financave dhe Ekonomisë, 79; Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, 55; Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, 48; Ministria e Kulturës, 42; Ministria e Shtetit për Rindërtim, 17; Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, 16; Ministria e Brendshme, 14; Ministria e Drejtësisë, 10; Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, 9; Ministria e Mbrojtjes, 5; Ministri i Shtetit për Marrëdhëniet me Parlamentin, 1.

²⁴⁹ Çka është e dukshme nga koha e foljeve të përdorura në përshkrimin e aktivitetit.

²⁵⁰ 20 denoncime, nga të cilat 11 janë në fazën e shqyrtimit paraprak dhe 9 në proces hetimi administrativ.

Lidhur me vendimarrjen konkrete:

- Për 4 denoncime është vendosur përfundimi i shqyrtimit administrativ për arsye të moskonstatimit të elementeve të shkeljes së dispozitave të Kodit Zgjedhor²⁵¹;
- Për 14 denoncime është vendosur mosfillimi i procedurës administrative për shkak se kallëzimi nuk përmbante fakte dhe rrethana që përfshihen në fushën e ndalimeve të përcaktuara në Kodin Zgjedhor.²⁵²
- Për 12 denoncime është vendosur sanksion administrativ me gjobë nga Komisioneri, por këto vendime janë rrëzuar nga KAS²⁵³.

²⁵¹ Vendimi 102 datë 25.02.2021 “Për shqyrtimin e denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, të datës 24.12.2021 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj deputetit të Republikës së Shqipërisë, Znj. Elona Gjebrea dhe Drejtorisë së Gjimnazit “Abdulla Keta”, Tiranë”.

Vendimi 101 datë 25.02.2021 “Për shqyrtimin e denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, të datës 24.12.2021 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj deputetit të Republikës së Shqipërisë, z. Ervin Bushati, Drejtorisë së Shkollës 9-vjeçare “Misto Mame”, Tiranë”.

Vendimi 101 datë 25.02.2021 “Për shqyrtimin e denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, të datës 24.12.2021 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj deputetit të Republikës së Shqipërisë, z. Ervin Bushati, Drejtorisë së Shkollës 9-vjeçare “Misto Mame”, Tiranë”.

Vendimi 104 datë 26.02.2021 “Për shqyrtimin e denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, të datës 24.12.2021 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj Bashkisë Tropojë”.

²⁵² Vendimi 103, datë 25.02.2021: “Për shqyrtimin e denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, të datës 24.12.2021 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj z. Bujar Çela”.

Vendimi 122, datë 8.3.2021:

Vendimi 41, datë 09.02.2021: “Për shqyrtimin administrativ të denoncimeve për shkelje të parashikuara në vendimin nr. 09, datë 24.12.2020 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj Kryetarit të Bashkisë Korçë, z. Sotiraj Filo”.

Vendimi 42, datë 09.02.2021: “Për shqyrtimin administrative për shkelje të parashikuara në vendimin nr. 09, datë 24.12.2020 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj z. Ardit Çollaku”.

Vendimi 40, datë 09.02.2021: “Për mosfillim të procedurës administrative të denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020” të Komisionit Rregullator në KQZ, nuk mund të publikohet në respektim nenit 123/3 të Kodit Zgjedhor.”

Vendimi 20, datë 30.01.2021: “Për shqyrtimin administrative të denoncimit nr. 379, datë 3.01.2021, për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj Kryeministrit”.

Vendimi 16, datë 28.01.2021: “Për mos fillim të procedurës administrative të denoncimeve nr. 409, datë 05.01.2021 dhe nr. 564, 566, 568, datë 09.01.2021, për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020 të Komisionit Rregullator në KQZ”.

Vendimi 18, datë 30.01.2021: “Për shqyrtimin administrative të denoncimit nr. 460 datë 06.01.2021 për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020, të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj z. Alket Hyseni”.

Vendimi 12, datë 25.01.2021: “Për mosfillim të procedurës administrative të denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020” të Komisionit Rregullator në KQZ, nuk mund të publikohet në respektim nenit 123/3 të Kodit Zgjedhor.

Vendimi 11, datë 25.01.2021: “Për mosfillim të procedurës administrative të denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020” të Komisionit Rregullator në KQZ, nuk mund të publikohet në respektim nenit 123/3 të Kodit Zgjedhor.

Vendimi 10, datë 25.01.2021: “Për mosfillim të procedurës administrative të denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020” të Komisionit Rregullator në KQZ, nuk mund të publikohet në respektim nenit 123/3 të Kodit Zgjedhor.

²⁵³ Vendimi 46 datë 09.02.2021 “Për shqyrtimin administrative të denoncimeve për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020 të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj kryetarit të bashkisë Tiranë, z. Erion Veliq”.

Vendimi 19 datë 30.01.2021 “Për shqyrtimin administrative të denoncimit nr. 395 datë 04.01.2021 për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020, të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj Kryeministrit”.

Vendimi 7 datë 14.01.2021 “Për shqyrtimin administrativ të denoncimit për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020 të Komisionit Rregullator në KQZ, ndaj z. Arben Qalliu”.

- Për 1 rast vendimmarrja ka konkluduar në sugjerimin ndaj institucionit të Kryeministrit të marrë masat e nevojshme²⁵⁴.
- Sa i përket denoncuesve në 46 raste janë subjekte juridike²⁵⁵ dhe 5 raste individë²⁵⁶. Ndërkohë janë 21 subjekte apo individë lidhur me veprimtarinë e të cilëve është bërë denoncim²⁵⁷. Numri më i lartë i denoncimeve është ndaj kryetarit të Bashkisë Tiranë dhe Kryeministrit.
- Denoncimet lidhen kryesisht me promovimin e objekteve të ndërtuara, zhvillimin e aktiviteteve të ndaluara, shpërndarjen e dokumente të pronësisë, largime nga puna, përdorimin e asete shtetërore, shpërndarje të dokumenteve të pronësisë, lidhje të kontratave, etj.

VIII.2.3. Publikimi i kontakteve

Vendimi nr. 9 datë 24.12.2020 i Komisionit Rregullator parashikon detyrimin e të dhënave zyrtare të kontaktit të drejtuesve²⁵⁸ të institucioneve publike qendrore e vendore.

Nga monitorimi i faqeve zyrtare të internetit të të gjitha bashkive, prefekturave dhe ministrive e kryeministrit, rezulton se ky detyrim ligjor është përmbushur pjesërisht nga institucionet e sipërpërmendura. Konkretisht kanë publikuar kontaktet sipas kërkesave të ligjit tetë bashki²⁵⁹ dhe dy prefektura²⁶⁰.

²⁵⁴ Vendimi nr. 19 datë 30.01.2021 “Për shqyrtimin administrative të denoncimit nr. 395 datë 04.01.2021 për shkelje të parashikuar në vendimin nr. 9, datë 24.12.2020, të Komisionit Rregullator në KQZ ndaj Kryeministrit”.

²⁵⁵ 27 denoncime nga Partia Lëvizja Socialiste për Integrim, 9 denoncime nga Partia Demokratike, 4 denoncime nga Instituti i Studimeve Politike dhe 6 denoncime nga organizata Qëndresa Qytetare.

²⁵⁶ Për shkak të ruajtjes së të dhënave personale konform ligjit, emri i këtyre denoncuesve nuk bëhet i ditur.

²⁵⁷ Është bërë respektivisht nga një denoncim për deputetët Elona Gjebrea, Alket Hyseni, Bujar Çela dhe Mimi Kodheli; nga 1 denoncim për Bashkitë Durrës, Vorë, Belsh; nga 1 denoncim për Ministrinë e Financave, Shtëpinë e të Moshuarve Shkodër, kryetarit të Bashkisë Korçë; 1 denoncim ndaj Z. Arben Muçaj; nga 2 denoncime për Z. Arben Qalliu dhe deputetin Ervin Bushati; nga 2 denoncime për Bashkitë Tropojë dhe Kukës; 16 denoncime ndaj kryetari të Bashkisë Tiranë dhe 3 denoncime ndaj Bashkisë Tiranë; 8 denoncime ndaj Kryeministrit dhe 2 ndaj Këshillit të Ministrave. Gjithashtu janë edhe 1 Autoritet Rajonal dhe 1 Drejtori Rajonale ndaj të cilave është bërë denoncim, por nuk është publikuar emri i plotë i tyre.

²⁵⁸ Vendimi nr.9 Datë 24.12.2020, Neni 7, pika 1: “Sekretarët e përgjithshëm të institucioneve publike qendrore e vendore, të pavarura e të varësisë, kryetarët e bashkive, prefektët, drejtuesit e njësive administrative dhe drejtuesit e institucioneve të varësisë:” germa c “publikojnë të dhënat e tyre të kontaktit në faqen zyrtare përkatëse të internetit, me qëllim administrimin e çdo rasti të përfshirjes, nxitjes, urdhërimit, shantazhimit apo kërkesës për përfshirjen e punonjësve të atij institucioni në veprimtari politike apo në mbështetje të një subjekti zgjedhor apo të një kandidati në zgjedhje.”

²⁵⁹ Bashkia Vau i Dejës, Bashkia Tropojë, Bashkia Shijak, Bashkia Pukë, Bashkia Dropull, Bashkia Konispol, Bashkia L ezhë, Bashkia Peqin.

²⁶⁰ Prefektura e Qarkut Durrës, Prefektura e Qarkut Berat.

VIII.2.4. Akte normative që lidhen me përdorimin e burimeve shtetërore

Kodi Zgjedhor²⁶¹, përpos aktiviteteve të kategorizuara si të ndaluara, 4 muaj para ditës së zgjedhjeve ndalon edhe propozimi, miratimi apo nxjerrjen e akteve ligjore ose nënligjore, të cilat parashikojnë dhënien e përfitimeve për kategori të caktuara të popullsisë²⁶².

Nga monitorimi rezultojnë akte të tilla nënligjore²⁶³ të cilat janë në kundërshtim me këtë dispozitë të Kodit Zgjedhor.

VIII.2.5. Aktiviteti i institucioneve publike në faqet e internetit dhe në llogaritë zyrtare në rrjetin social Facebook

Faqet zyrtare të internetit të institucioneve publike janë pasqyrë në funksion të transparencës së një institucioni dhe informimit të qytetarëve për veprimtarinë e këtij të fundit. Referuar këtyre funksioneve madhore, pasqyrimi i veprimtarisë së institucionit në to duhet ti referohet vetëm përmbushjes së detyrave të institucionit dhe veprimtarisë specifike të tij në funksion të qytetarëve. Në këtë linjë konsiderohen edhe faqet e këtyre institucioneve në rrjetet sociale (Facebook, Instagram etj.), duke qenë se qëllimi i krijimit të tyre është thjesht lehtësia në akses nga qytetarët ndaj veprimtarisë së institucionit. Edhe këtu, synimi i ndjekjes faqes së institucionit është i njëjtë me ndjekjen e faqes zyrtare të internetit.

Nga monitorimi i faqeve të internetit të Kryeministrit, Ministrive, Prefekturave dhe Bashkive, nuk konstatohet përdorim i tyre në funksion të publikimit të veprimtarive politike me karakter elektoral. Por, diçka e tillë ndodh shumë shpesh në faqet e tyre në rrjetet sociale. Një fenomen i tillë rezultoi i aplikuar nga dy ministri²⁶⁴, dhe disa bashki.

²⁶¹ ²⁶¹ Kodi zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 91 "Ndalimi i përdorimit të burimeve publike në mbështetje të subjekteve zgjedhore" pika 4

²⁶² Konkretisht përfshihen aktet që parashikojnë rritjen e pagave, pensione, mbështetjes ekonomike apo sociale, uljen ose heqjen e taksave, vendosjen e amnistive fiskale, privatizimin apo dhënien e pasurive a të shpërblimeve, etj., përveçse kur nisma kushtëzohet nga gjendje të fatkeqësisë natyrore.

²⁶³ Vendimi Këshillit të Ministrave nr. 100, datë 17.02.2021 "Për përcaktimin e Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë si autoritet kontraktor për zhvillimin e mundshëm të procedurës së koncesionit / Partneritet Publik Privat, për Portin e Triport, Vlorë . Fletore Zyrtare Nr.27, datë 19.02.2021. Nëpërmjet kësaj VKM-je Këshilli i Ministrave ka iniciuar nëpërmjet caktimit të Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë procedurën e një koncesioni/ Partneritet Publik Privat. Ky vendim është në kundërshtim me parashikimet e vendimit nr.9 të Komisionit Rregullator, neni 3 pika 4.

²⁶⁴ Faqja zyrtare e Ministrisë së Kulturës në Facebook - Ripostim i një fotoje të publikuar nga ministria Elva Margariti, ku bëhet krahasimi i spektatorëve që kanë ndjekur aktivitetet dhe shfaqjet e organizuara nga ky institucion gjatë qeverisjes Berisha dhe gjatë qeverisjes Rama. Përpos kësaj në faqen e kësaj ministrie gjendet i publikuar aktiviteti i hapjes së fushatës elektorale të Partisë Socialiste dhe foto e kopertinës është ajo e fushatës elektorale të partisë Socialiste.

Faqja zyrtare e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë në Facebook – Publikim i aktivitetit të organizuar nga Partia Socialiste në datën 15 mars 2021 për prezantimin "Rruga drejt 25 prillit - PAGAT, TAKSAT dhe BIZNESI në Planin e Veprimit 2021-2025".

Problematikat e vërejtura gjatë monitorimit të faqeve të internetit dhe llogarive zyrtare në Facebook të 61 bashkive konsistojnë në:

- Publikim në llogarinë zyrtare të bashkisë, në Facebook të aktiviteteve të fushatës elektorale të partisë politike të cilës i përket kryetari/ja²⁶⁵.
- Prani e sloganeve të përdorura nga partitë politike gjatë fushatës elektorale në postimet rreth aktiviteteve të bashkisë, në faqet përkatëse në Facebook²⁶⁶.

Sa i përket monitorimit të llogarive zyrtare në Facebook të 12 Prefekturave, u konstatuan postime me përmbajtje elektorale në dy prej tyre²⁶⁷.

VIII.3. Zyrat Zgjedhore dhe materialet propagandistike

VIII.3.1. Zyrat zgjedhore

Në përvojën e fushatave zgjedhore në vend, për herë të parë në zgjedhjet e vitit 2017, subjekteve zgjedhore iu ngarkua detyrimi²⁶⁸ për regjistrimin e zyrave zgjedhore pranë njësive të qeverisjes vendore ku ishte vendosur zyra. Plotësimi ligjor lidhur me termin se çfarë përbën një zyrë zgjedhore u përcaktua nga Udhëzimi²⁶⁹ i Komisionerit Shtetëror të zgjedhjeve, sipas të cilit “Zyra zgjedhore” janë mjediset/zyrat që përdoren nga subjektet zgjedhore apo kandidatët e tyre për qëllime të fushatës

²⁶⁵ Bashkia Belsh Ripostim i aktivitetit të hapjes së fushatës elektorale së PS nga faqja zyrtare e Z. Taulant Balla. Ripostim i aktivitetit të prezantimit të programit të PS për arsimin nga faqja zyrtare e Z. Taulant Balla); Bashkia Kukës Publikim i aktivitetit të FRESSH Kukës, publikim i aktivitetit elektorale të PS në Kukës, publikim i aktivitetit elektorale të PS për prezantimin e kandidatëve për deputetë të zonës ;

Bashkia Librazhd Ripostim i aktivitetit hapës së fushatës elektorale së PS nga faqja zyrtare e kryeministrit, ripostim i aktivitetit elektorale të deputetit socialist të zonës, Taulant Balla, ripostim i aktiviteteve elektorale të PS nga faqja zyrtare e kryeministrit; Bashkia Përrenjas Ripostim i aktivitetit të prezantimit të programit elektorale të PS, nga faqja zyrtare e Taulant Ballës, postim i aktiviteteve të prezantimit të programit të PS;

Bashkia Shijak Ripostim i aktiviteteve të prezantimit të programit elektorale të PS, nga faqja zyrtare e Elton Arbanës;

Bashkia Tropojë Ripostim i aktivitetit elektorale të kandidatit për deputet në këtë zonë, Petrit Malaj, nga faqja e tij zyrtare;

²⁶⁶ Në postimet në faqet Facebook të Bashkisë Berat, Bashkisë Cërrik, Bashkisë Durrës, Bashkisë Elbasan, Bashkisë Gramsh, Bashkisë Kamëz, Bashkisë Kurbin, Bashkisë Mat, Bashkisë Memaliaj, ka prani të sloganeve të përdorur nga PS në fushatën elektorale si: “Ska kohë për pushim”, “Shqipëria e ardhmja jonë”, “Për qytetin që duam”, “Punë jo gjumë”. Në postimet në faqen Facebook të HYPERLINK "https://www.facebook.com/bashkiashkodres" Bashkisë Shkodër, ka prani të sloganit të përdorur nga PD “Bashkë fitojmë të gjithë”.

²⁶⁷ Në postimet në Facebook të Prefekturës së Qarkut Gjirokastrë ka prani të sloganeve të përdorur nga PS në fushatën elektorale si: Mandati i tretë i takon PS-së, por nuk është thjesht për PS-në. I takon Shqipërisë që duam! S’ka kohë për të humbur, s’ka kohë për pushim!

Në postimet në Facebook të Prefekturës së Qarkut Durrës prani të sloganeve të përdorur nga PS në fushatën elektorale si: “Ska kohë për pushim”, “Shqipëria e ardhmja jonë”.

Në postimet në Facebook të Prefekturës së Qarkut Elbasan ka prani të sloganeve të përdorur nga PS në fushatën elektorale si: “Ska kohë për pushim”, “Punë jo gjumë”.

Në postimet në Facebook të Prefekturës së Qarkut Vlorë ka prani të sloganeve të përdorur nga PS në fushatën elektorale si: “Ska kohë për pushim”, “Shqipëria e ardhmja jonë”.

²⁶⁸ Udhëzimi nr. 1 datë 31.05.2017 “Për përdorimin e materialeve propagandistike dhe vendet për afishimin e tyre gjatë fushatës zgjedhore” Neni 2 pika 3 “Subjekti zgjedhor është i detyruar që brenda 5 ditëve nga hyrja në fuqi e këtij udhëzimi të njoftojë me shkrim Kryetarin e Bashkisë përkatëse, adresat e sakta të zyrave elektorale”.

²⁶⁹ Udhëzimi nr.6 datë 23.03.2021 “Për përdorimin e materialeve propagandistike e edukuese dhe rregullat për afishimin e tyre gjatë fushatës zgjedhore”.

zgjedhore. Udhëzimi ngarkon gjithashtu edhe detyrimin²⁷⁰ e subjekteve për njoftimin e kryetarit të Bashkisë në territorin e të cilës do të hapet zyra zgjedhore, dhe vendet ku ndalohet hapja e tyre.

Procesi i hapjes së një zyre zgjedhore, implikon përpos elementeve të tjera, edhe detyrimin e njoftimin zyrtar të Bashkisë në zonën e të cilës do të hapet zyra. Nga komunikimi i vëzhguesve të KRIIK në të gjitha bashkitë e vendit, rezulton se vetëm 3 subjekte²⁷¹, nga 10 të evidentuara që kanë hapur zyra zgjedhore, kanë njoftuar në vetëm nëntë bashki²⁷² për hapjen e këtyre zyrave.

Vëzhguesit e angazhuar nga KRIIK, të fokusuar ndër të tjera edhe në monitorimin e zyrave zgjedhore, kanë konstatuar deri në datën 28 mars 2021, një numër prej 392 zyrash zgjedhore, të vendosura në 45 bashki²⁷³, dhe që i përkasin 10 subjekteve zgjedhore²⁷⁴. Në renditje subjekti me numrin më të lartë të zyrave zgjedhore të identifikuar është Partia Demokratike, me 175 të tilla, duke u ndjekur nga Partia Socialiste me 135 dhe Lëvizja Socialiste për Integrim me 52.

VIII.3.2. Materialet propagandistike

Nga 61 bashkitë në vend rezulton se së paku 16²⁷⁵ prej tyre nuk e kanë marrë ende vendimin për vendin e afishimit të materialeve propagandistike të fushatës zgjedhore. 12²⁷⁶ bashki nuk iu kanë kthyer një përgjigje vëzhguesve të KRIIK, pavarësisht paraqitjes së kërkesës zyrtare për të marrë një informacion të tillë, ndërsa 33 bashkitë²⁷⁷ e tjera kanë marrë një vendim lidhur me vendet e afishimit të materialeve propagandistike gjatë fushatës zgjedhore.

²⁷⁰ Po aty, neni 5 “Zyrat Zgjedhore” pika 2 “Subjekti zgjedhor njofton me shkrim Kryetarin e Bashkisë përkatëse dhe vë në dijeni KQZ-në për hapjen e zyrave zgjedhore dhe për adresat e sakta të tyre, jo më vonë se 35 ditë para datës së zgjedhjeve.”

²⁷¹ Partia Socialiste, Partia Demokratike dhe Partia Lëvizja Socialiste për Integrim.

²⁷² Bashkia Delvinë, Bashkia Dropull, Bashkia Elbasan, Bashkia Krujë, Bashkia Libohovë, Bashkia Mat, Bashkia Kashar, Bashkia Peqin dhe Bashkia Përrenjas.

²⁷³ Tiranë, 97; Fier, 50; Vlorë, 33; Shkodër, 30; Elbasan, 16; Berat, 13; Lezhë, 12; Patos, 11; Gjirokastrë, 8; Kamëz, 8; Korçë, 8; Durrës, 7; Kurbin, 7; Sarandë, 7; Krujë, 6; Kukës, 5; Vau i Dejës, 5; Vorë, 5; Divjakë, 4; Gramsh, 4; Kavajë, 4; Kuçovë, 4; Librazhd, 4; Peqin, 4; Pogradec, 4; Shijak, 4; Lushnjë, 3; Poliçan, 3; Pukë, 3; Rrogozhinë, 3; Belsh, 2; Cërrik, 2; Mallakastër, 2; Mirditë, 2; Skrapar, 2; Bulqizë, 1; Devoll, 1; Finiq, 1; Himarë, 1; Memaliaj, 1; Përmet, 1; Prrenjas, 1; Roskovec, 1; Selenicë, 1; Tepelenë, 1.

²⁷⁴ Partia Demokratike, 175; Partia Socialiste, 135; Lëvizja Socialiste për Integrim, 52; Partia Drejtësi Integrim dhe Unitet, 14; Partia Socialdemokrate, 10; Partia Bindja Demokratike, 2; Partia Demokristiane, 1; Fryma e Re Demokratike, 1; Partia Lëvizja për Ndryshim, 1; Partia Republikane, 1.

²⁷⁵ Bashkia Bulqizë, Bashkia Gjirokastrë, Bashkia Kolonjë, Bashkia Lezhë, Bashkia Has, Bashkia Divjakë, Bashkia Fushë-Arrëz, Bashkia Himarë, Bashkia Korçë, Bashkia Kuçovë, Bashkia Librazhd, Bashkia Poliçan, Bashkia Rrogozhinë, Bashkia Shkodër, Bashkia Skrapar, Bashkia Vlorë.

²⁷⁶ Këto bashki nuk kemi ende një informacion të saktë: Bashkia Durrës, Bashkia Tropojë, Bashkia Belsh, Bashkia Cërrik, Bashkia Fier, Bashkia Kamëz, Bashkia Lushnjë, Bashkia Shijak, Bashkia Pogradec, Bashkia Vorë, Bashkia Maliq, Bashkia Tiranë.

²⁷⁷ Bashkia Memaliaj, Bashkia Selenicë, Bashkia Tepelenë, Bashkia Malësi e Madhe, Bashkia Patos, Bashkia Elbasan, Bashkia Përmet, Bashkia Delvinë, Bashkia Finiq, Bashkia Konispol, Bashkia Gramsh, Bashkia Këlcyrë, Bashkia Libohovë, Bashkia Mallakastër, Bashkia Devoll, Bashkia Kukës, Bashkia Krujë, Bashkia Sarandë, Bashkia Pukë, Bashkia Vau i Dejës, Bashkia Mirditë, Bashkia Mat, Bashkia Ura Vajgurore, Bashkia Përrenjas, Bashkia Dropull, Bashkia Roskovec, Bashkia Peqin, Bashkia Kurbin, Bashkia Dibër, Bashkia Klos, Bashkia Pustec, Bashkia Kavajë, Bashkia Berat.

Por, pavarësisht përmbushjes së detyrimit të diktuar nga Kodi Zgjedhor prej këtyre të fundit, rezulton të jetë një detyrë e realizuar në mënyrë jo të plotë nga disa prej tyre. Konkretnisht 21²⁷⁸ bashki nuk e kanë publikuar në faqen e tyre zyrtare të internetit këtë vendim, ndërsa 3 vendime²⁷⁹ të tre bashkive rezultojnë të jenë jashtë afatit.

²⁷⁸Bashkia Tepelenë, Bashkia Patos, Bashkia Delvinë, Bashkia Finiq, Bashkia Këlcyrë, Bashkia Mallakastër, Bashkia Mat, Bashkia Pustec, Bashkia Bulqizë, Bashkia Gramsh, Bashkia Kavajë, Bashkia Krujë, Bashkia Kukës, Bashkia Kurbin, Bashkia Lezhë, Bashkia Mirditë, Bashkia Përrenjas, Bashkia Sarandë, Bashkia Divjakë, Bashkia Kolonjë, Bashkia Peqin.

²⁷⁹ Bashkia Roskovec, Bashkia Dropull dhe Bashkia Klos.

IX. FINANCIMI I FUSHATËS ZGJEDHORE

Në tërësinë e ndryshimeve ligjore të realizuara, ndryshimet e 19 dispozitave adresojnë specifikisht rregullimin e veprimtarisë financiare të subjekteve zgjedhore²⁸⁰.

Këto ndryshime prekin spektrin e gjerë mbi tagrat e kontrollorit, ndalimeve, penaliteteve, si edhe në raport me transparencën. Ndryshimet nuk adresojnë mekanizma të reja transparence në tërësi apo përgjatë fushatës zgjedhore.

Fillimisht përmbledhtazi mund të listohen këto risi të sjella nga amendimet e kryera nga legjislatori:

- Monitorimi i veprimtarive elektorale të subjekteve zgjedhore do të kryhet i pjesshëm²⁸¹;
- Subjekteve i kërkohet ruajtja e dokumentacionit të plotë financiar për një afat kohor²⁸²;
- Pohimi i qartë i lejimit të të tretëve të denoncimit të fakteve rreth veprimeve të jashtëligjshme të kryera nga subjektet zgjedhore²⁸³;
- Rëndimi i penaliteteve për subjektet zgjedhore në rast mosbashkëpunimi me auditin kontabël të caktuar nga KQZ;
- Ulja e kufirit maksimal të shpenzimeve të subjekteve zgjedhore²⁸⁴;
- Përfshirja në raportim dhe në kontrollin e veprimtarisë financiare të subjekteve zgjedhore edhe të kandidatëve në listat shumëëmërore;
- Detyrimi i kandidatëve në listat shumëëmërore të hapjes së llogarive bankare për marrjen e donacioneve mbi 50 mijë lekë²⁸⁵;
- Ulja e pragut për donacionet që duhet të kryhen nëpërmjet llogarisë bankare²⁸⁶;
-

Në rezultante të së tërës, përpos amendimeve pozitive të sipërpërmendura, çështje madhore të kontrollit të veprimtarisë financiare mbetën pa u adresuar. Këtu përmenden si të paadresuara çështjet si:

- Lejimi i veprimtarisë financiare dhe veprimtaritë nga të tretët në favor të subjekteve zgjedhore apo e ashtuquajtura *fushatë hije*;
- Shpenzimet me qëllim elektorale të kryera para apo pas periudhës zgjedhore vazhdojnë të kenë një regjim kontrolli të ndryshëm;
- Nuk kërkohet deklarimi i shpenzimeve të subjekteve zgjedhore dhe kandidatëve përgjatë fushatës zgjedhore;
- Kontrolli dhe verifikimi ndaj kuotizimeve të mbledhura nga subjektet zgjedhore;
- Ndërveprimi me autoritetet tatimore për kontrollin e veprimtarisë financiare të subjekteve zgjedhore.

Në konsideratën e KRIIK ndryshimet e ndërmarra në rezultante nuk kanë sjellë një ndryshim cilësor të mekanizmit. Mekanizmi do të vazhdojë të mbartë problematikat kryesore dhe KQZ do të vuajë nga një numër i kufizuar instrumentesh ligjorë. Megjithatë vullneti dhe vendimmarrja e institucionit

²⁸⁰ Nenet 3, 20, 78, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 92/1, 92/1, 92/3, 92/4, 92/5, 92/6, 92/7, 173, 180.

²⁸¹ Neni 92/4, Monitorimi i fushatës zgjedhore.

²⁸² Neni 92/3, Deklarimi dhe publikimi.

²⁸³ Neni 123/3, Pjesëmarrja e publikut në denoncimin e fakteve.

²⁸⁴ Neni 173, Sanksionet në lidhje me financimin e fushatës.

²⁸⁵ Neni 92/2, pika 2, i ndryshuar.

²⁸⁶ Neni 92/2, pika 3, i ndryshuar.

mbetet një mundësi për të hedhur hapa para në kontrollin e veprimtarisë financiare të subjekteve zgjedhore.

Kuadri ligjor përcakton si burime të ligjshme të financimit për fushatën zgjedhore fondet e dhëna paradhënie nga Buxheti i Shtetit për partitë politike të regjistruara si subjekte zgjedhore; të ardhurat e vetë subjektit zgjedhor të krijuara sipas ligjit; dhuratat për subjektin zgjedhor dhe kandidatët e tij, në vlerë monetare, natyrë ose shërbime të dhëna, dhe huat ose kreditë e marra nga partitë politike ose kandidatët e tyre sipas ligjit.

Modalitetet e aktmarrëveshjes së bashkëpunimit, ndërmjet KQZ dhe partisë politike që përfiton fonde nga Buxheti i Shtetit u përcaktuan nga KQZ-ja me udhëzim²⁸⁷. Konkretisht partia politike që përfiton fonde nga Buxheti i Shtetit dhe KQZ-ja, para shpërndarjes së fondit, nënshkruajnë aktmarrëveshje, në të cilën përcaktohet se partia politike pranon fondin e dhënë, se do ta përdorë atë në zbatim të të gjitha kushteve dhe detyrimeve të përcaktuara në këtë ligj, pranon monitorimin e shpenzimeve të kryera prej subjektit dhe kandidatëve të tij, si dhe angazhohet të respektojë të gjitha ndalimet që përcaktohen me ligj.

Subjektet zgjedhore që kanë marrë mbi 1% të votave në shkallë vendi në zgjedhjet paraardhëse të të njëjtit lloj përfitojnë fonde paradhënie nga buxheti i shtetit, në proporcion me numrin e votave të marra. Këto fonde rikthehen nëse partia nuk i shpenzon ato. Partitë të cilat nuk përfitojnë fonde paradhënie, por që marrin më tepër se 1% të votave në rang vendi, përfitojnë fonde pas zgjedhjeve, në proporcion me numrin e votave të marra.

Fondi i vënë në dispozicion nga buxheti i shtetit për zgjedhjet për Kuvendin të vitit 2021, referuar Kodit Zgjedhor është 2 herë më i madh se fondi i alokuar për zgjedhjet e përgjithshme të vitit 2017²⁸⁸, çka sipas përlllogaritjeve konkludoi në shumën 130,000,000 lekë. Gjithashtu, referencë për përlllogaritjen e shumës për këto zgjedhje nuk janë marrë vetëm rezultatet e zgjedhjeve pararendëse të të njëjtit lloj, por rezultatet e zgjedhjeve të viteve 2015, 2017 dhe 2019²⁸⁹, duke konsideruar ato parti që kanë arritur të marrin jo më pak se 1% të votave në shkallë vendi. Sipas vendimmarrjes së Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve, vetëm 10 parti politike²⁹⁰, nga 27 të tilla²⁹¹ të cilat garojnë si pjesë e koalicioneve apo më vete, përfituan fonde nga buxheti i shtetit, sipas përlllogaritjeve të sipërpërmendura. 63% e të fondit total është shpërndarë në vetëm 3 parti politike²⁹², 37% e tij në shtatë të tjera.

Subjektet zgjedhore dhe kandidatët mund të pranojnë dhurime private vetëm nga persona fizikë dhe juridikë vendas. Kufizimet në lidhje me dhurimet private përfshijnë ndalimin e pranimin të dhurimeve nga një person juridik apo çdo aksionar i tij i cili ka përfituar fonde publike, kontrata

²⁸⁷ Udhëzimi nr. 3, datë 16.02.2021 “Për miratimin e aktmarrëveshjes së bashkëpunimit ndërmjet Komisionerit Shtetëror të Zgjedhjeve dhe partisë politike që përfiton fondet nga buxheti i shtetit dhe Komisioni Qendror i Zgjedhjeve”

²⁸⁸ Fondi i alokuar nga Buxheti i shtetit për zgjedhjet e vitit 2017 ishte 65,000,000 lekë.

²⁸⁹ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë neni 180 “Dispozitë tranzitore për financimin nga buxheti “ pika 4

²⁹⁰ Partia Socialiste e Shqipërisë 55,826,750 lekë, Partia Demokratike 33,318,149 lekë, Partia Republikane 3,926,232 lekë, Partia Lëvizja për Zhvillim Kombëtar 1,434,012 lekë, Partia Lëvizja Socialiste për Integrim 18,975,182 lekë, Partia për Drejtësi, Integrim dhe Unitet 5,552,885 lekë, Partia Fryma e Re Demokratike 2,188,832 lekë, Partia Demokristiane 1,479,742 lekë, Partia Social Demokrate 1,629,360 lekë, Partia Bindja Demokratike 1,485,550 lekë.

²⁹¹ Partitë e tjera janë parti të cilat kanë marrë pjesë në zgjedhjet 2015-2017-2019 por në 2015 dhe 2017 nuk kanë plotësuar kriterin e 1%.

²⁹² Partia Socialiste 25,8%, Partia Demokratike 20,4 % dhe Lëvizja Socialiste për Integrim afërsisht 16,7%.

publike apo koncesione në 3 vitet e fundit me vlerë mbi 10 milionë lekë; ushtron veprimtari në fushën e medias; ka qenë partner me fonde publike në projekte të ndryshme; apo ka detyrime monetare ndaj Buxhetit të Shtetit ose ndaj çdo institucioni publik. Personat fizikë ose personat juridikë, që i kanë bërë dhurime një subjekti zgjedhor apo kandidatëve të tij në zgjedhje, nuk mund të përfitojnë për periudhën deri 3 vjet pas datës së zgjedhjeve kontrata publike, kontrata të partneritetit publik privat ose në çdo mënyrë tjetër fonde me vlerën totale që tejkalon shumën prej 10 milionë lekësh.

Kodi Zgjedhor përcakton detyrimin e subjekteve zgjedhore për të bërë publike dhe të sigurojë akses të plotë e të pandërprerë të të tretëve në bazën e të dhënave, ku subjekti zgjedhor regjistron dhurimet, huat ose kreditë e përfituara nga vetë subjekti dhe kandidatët e tij për shumat mbi 50.000 mijë lekë²⁹³, por specifikimet se si konkretisht ky akses bëhet i mundur dhe si konfigurohet baza e të dhënave mungojnë, duke e bërë këtë detyrim të pazbatueshëm, deri në këtë moment.

Kodi Zgjedhor²⁹⁴ dhe udhëzimi²⁹⁵ i KQZ kanë të përcaktuar ndër kriteret e tjera të nevojshme për regjistrimin, edhe detyrimin e hapjes së një numri të posaçëm llogarie bankare. Të gjitha subjektet zgjedhore të regjistruara nga KQZ për zgjedhjet e datës 25 prill 2021, kanë hapur numër llogarie të posaçme bankare, e cila është publikuar në faqen e internetit të Komisionit Qendror të Zgjedhjeve²⁹⁶. Këto të dhëna, ndonëse duhet të plotësoheshin edhe nga kandidatët të cilët planifikojnë të pranojnë dhurime mbi 50,000 lekë²⁹⁷, nuk evidentohet asnjë publikim lidhur me llogaritë e tyre bankare.

Në funksion të kontrollit të financave të fushatës, KQZ miratoi udhëzimin²⁹⁸ për kriteret e përzgjedhjes, procedurën dhe emërimin e monitoruesve, objektin e monitorimit, periudhën e monitorimit, përcaktimin e subjektit/ve të monitorimit, zonën gjeografike ku shtrihet monitorimi si dhe raportimin e monitorimit në mënyrë të pavarur, të paanshme, dhe transparente. Çdo monitorues nënshkruan formularin e miratuar²⁹⁹ nga Komisioneri, për mungesën e konfliktit të interesit, dhe vetëdeklarimit e gjendjes gjyqësore.

KQZ emëroi 64 ekspertë monitorues në 12 qarqe të vendit. Rezultojnë të publikuara në faqen e internetit të KQZ-së 63 raporte monitorimi, të cilat në tërësi përfshijnë një periudhë nga data 1 deri në 15 mars 2021. Nga këqyrja e raporteve evidentohet se 6 bashki³⁰⁰ dhe 5 subjekte zgjedhore³⁰¹ nuk janë monitoruar në këtë periudhë, dhe nuk janë të përfshirë në asnjë prej raporteve të monitorimit.

²⁹³ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 92/1, pika 5 e Kodit Zgjedhor.

²⁹⁴ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 92/2 pika 2

²⁹⁵ Udhëzim nr. 01, datë 23.12.2020 “Për përcaktimin e rregullave për depozitimin e verifikimin e dokumentacionit të kandidimit, afatet për publikimin e listave të kandidatëve dhe miratimin e modeleve të kandidimit”.

²⁹⁶ Të dhënat e llogarive bankare të subjekteve zgjedhore.

²⁹⁷ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 92/2 pika 3

²⁹⁸ Udhëzim nr. 1 datë 2.02.2021 “Për caktimin e kriterëve për përzgjedhjen e monitoruesve, procedurën, emërimin dhe objektin e monitorimit”.

²⁹⁹ Urdhër nr. 89 datë 05.02.2021 “Për miratimin e formularëve tip të vetëdeklarimit për monitoruesit”.

³⁰⁰ Bashkia Përmet, Bashkia Sarandë, Bashkia Selenicë, Bashkia Shijak, Bashkia Himarë, Bashkia Librazhd, Bashkia Fushë-Arrëz.

³⁰¹ Partia Lëvizja për Ndryshim, Partia Lëvizja Demokratike Shqiptare, Partia Bindja Demokratike, Partia Aleanca Demokracia e Re, Partia Balli Kombëtar.

Evidentohet se monitoruesit kanë evidentuar në tërësinë e gjithë raporteve dy probleme që përbëjnë shkelje të ligjit³⁰².

³⁰² Raporti i monitorueses A.S : Në Bashkinë Durrës Partia Demokratike dhe partia Lëvizja Socialiste për Integrim kanë hapur më shumë se një zyrë zgjedhore për lagje.

Raporti i monitoruesit N.D: Partia Lëvizja Socialiste për Integrim nuk ka përfshirë në materialet propagandistike të fushatës shprehjen “*prodhuar nën përgjegjësinë ligjore të.....*”

X. MEDIA

Media në Shqipëri karakterizohet nga një numër i lartë i operatorëve mediatikë, si ato tradicionale ashtu edhe mediat e reja *online*. Mediat tradicionale janë ato më të konsoliduara në vend dhe për shkak të pandemisë dhe kufizimeve për grumbullime masive të personave, roli i medias në përcimin e informacionit përgjatë kësaj periudhe parazgjedhore në Shqipëri është edhe më i rëndësishëm.

Përgjatë fushatave zgjedhore, mediat audiovizive kanë detyrime ligjore³⁰³, të cilat i detyrojnë të jenë të balancuara në pasqyrimin e subjekteve zgjedhore. Mediat e tjera, si ato të shkruara dhe *online*, nuk e kanë këtë detyrim, megjithatë përmbajtja e tyre duhet të jete në përputhje me Kodin e Etikës të Gazetarisë³⁰⁴.

Mungesa e një pavarësie financiare si dhe mos rregullimi me ligj i profesionit të gazetarit, ka bërë që media të jetë shpesh pre e presioneve politike dhe sulmeve të tyre, duke i akuzuar ato për anësi ndaj një force politike.

Vihet re se media mori formën e vetëm një platforme pasqyruese dhe pak ose aspak investigative, duke funksionuar përgjithësisht, mbi transmetimin e materialeve të gatshme. E gjendur në këto kushte media e ka humbur rolin e saj si “*watch dog*” si një mjet i verifikimit të qendrave të pushtetit dhe duke monitoruar në mënyrë të vazhdueshme autoritetet qeveritare dhe organizatat, institucionet dhe bizneset³⁰⁵.

X.1. Sulmet ndaj mediave

Kushtetuta e Shqipërisë garanton në Nenin 22 dhe Nenin 23 lirinë e shprehjes, përfshirë lirinë e shtypit, radios, dhe televizionit dhe ky parim i të drejtave dhe lirive vetjake është baza e mbrojtës së medias në Shqipëri³⁰⁶. Megjithatë e ndodhur mes presioneve politike dhe problemeve të saj të brendshme, ajo ka qenë shpesh pre e sulmeve që kanë marrë karakter politik.

³⁰³ Kodi Zgjedhor Neni 80 Fushata zgjedhore e subjekteve zgjedhore në radiotelevizionin publik (ndryshuar me ligjin nr.74/2012, datë 19.7.2012),
Neni 81 Edicionet informative të radiotelevizionit publik (ndryshuar me ligjin nr.74/2012, datë 19.07.2012), Neni 82 Minutazh falas për KQZ-në,
Neni 83 Orari i transmetimeve,
Neni 84 Fushata zgjedhore në radiot dhe televizionet private (ndryshuar me ligjin nr.74/2012, datë 19.07.2012, shtuar shkronja “d” e pikës 2, ndryshuar akronimi dhe ndryshuar afati në pikën 10 me ligjin nr. 101/2020, datë 23.7.2020),
Neni 84/1 Mbulimi i fushatës zgjedhore në zgjedhjet vendore (shtuar me ligjin nr.74/2012, datë 19.07.2012), Neni 85 Monitorimi i fushatës zgjedhore në media (ndryshuar fjalia e parë e pikës 1 dhe shfuqizuar pika 5, me ligjin nr.74/2012, datë 19.07.2012, ndryshuar me ligjin nr. 101/2020, datë 23.7.2020)

³⁰⁴ Kodi më i fundit i etikës është hartuar më 2018 nga Instituti Shqiptar i Medias (ISHM) me mbështetjen e Projektit për Rforcimin e Ekspertizës Juridike në Lirinë e Shprehjes dhe të Medias në Evropën Juglindore (JUFREX) – një iniciativë e përbashkët e udhëhequr nga Bashkimi Evropian dhe Këshilli i Evropës (shih Kodi i Etikës së Gazetarit)

³⁰⁵ Në raportin për vitin 2020 Freedom House do të jepte dy, nga katër pikë, pyetjes “A janë të lirë dhe të pavarura medias” duke evidentuar si shqetësim se gazetarët kanë pak siguri në punë dhe mbeten subjekt i proceseve gjyqësore, frikësimeve dhe sulmeve të herëpashershme fizike nga ata që përballen me vëzhgimin e mediave dhe media e shkruar ka vazhduar të përjetojë rënie të të ardhurave, gjë që ka ulur pagat e gazetarëve.

³⁰⁶ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë Neni 22 dhe Neni 23

Sipas tyre, media është atashuar si palë pranë njërës apo tjetrës parti politike, duke e konsideruar atë në shërbim të tyre³⁰⁷, ndërsa akuza janë hedhur edhe mbi objektivitetin dhe vërtetësinë e lajmeve që ajo transmeton³⁰⁸.

Sulmet nga Kryeministri Edi Rama mbi përmbajtjen që prodhon media në Shqipëri kanë qenë të vazhdueshme, duke e cilësuar atë ndër vitet e qeverisjes së tij “kazan mediatik”, që mbron interesat personale të pronarëve të tyre³⁰⁹. Një situatë e tillë, përveçse mund ta detyrojë median që të pozicionohet politikisht, krijon edhe një klimë mosbesimi tek qytetarët që ndjekin këto media, kur akuzat ndaj tyre vijnë nga Kreu i Qeverisë.

Rasti i RTV Ora dhe konflikteve të vazhdueshme me Kryetarin e Bashkisë Erion Veliaj³¹⁰, për shkak të qëndrimit kritik ndaj këtij të fundit në kronikat e transmetuara për të, u shoqërua me akuza të kreut të bashkisë së Tiranës, ndaj pronarit të këtij operatori mediatik. Të tilla akuza Erion Veliaj do t'i ripërsëriste edhe në prag të fushatës, në takimet me banorët e qytetarëve të Tiranës apo studiot televizive, duke deklaruar se trafikantë droge, janë pronarë mediash³¹¹.

Por pavarësisht konflikteve mes pronarëve të mediave dhe zyrtarëve të lartë dhe akuzave të tyre të ndërsjella, ajo që mbetet e papranueshme është cenimi i integritetit të gazetarit në vetvete, veçanërisht nga organet shtetërore, ndërkohë që ai është duke përmbushur detyrën dhe misionin e tij për të informuar. Rasti i arrestimit dhe dhunimit nga policia, në protestat e Dhjetorit 2020 për vrasjen e një të riu nga forcat policore, të dy gazetarëve, ndërkohë që filmonin protestat, tregoi pozicionin delikat në të cilat ndodhet ky profesion, dhe konsideratat reciproke nga efektivi zbatues të ligjit.

Këto akte të abuzimit me pushtetin, ngrenë shqetësime të mëdha për garantimin e fjalës së lirë dhe të së drejtës së gazetarit për t'u informuar, përpunuar dhe përcjellë informacion, veçanërisht përgjatë fushatës zgjedhore³¹².

³⁰⁷ Konferencë për shtyp 10 mars 2021 Presidenti Ilir Meta “...pronarët e mediave janë nën presion për t’ju nënshtruar regjimit”.

³⁰⁸ Konferencë për shtyp 2 Mars 2021 Kryeministri Edi Rama “E filluam me një shpifje e mbaruam me një shpifje...Kush ka veshë të të dëgjojë, kush ka sy të shikojë, dhe pastaj kush nuk do le të shikojë Syrin, Faxin, Shijakun...shyqyr që ju kemi se i jepni lezet gjithë kësaj telekomedie lajmesh të rreme”

³⁰⁹ Në një postim në Twitter Kryeministri Rama deklaroi “Imagjinoni për një moment sikur fëmijëve t’u mësonim se shpifjet, sharjet, hiletë e gënjeshttrat, janë mjete jo vetëm të lejueshme, po edhe të nevojshme për të mundur një kundërshtar! Sot këto mjete po u tregtohen përditë shqiptarëve nga humbësit politikë dhe kazanët mediatikë”

³¹⁰ Në maj të vitit 2020, media raportoi se Inspektorati Shtetëror Shëndetësor, kërkoi mbylljen e RTV Ora s për shkelje të rregullave anti-covid, pas dy gjobave të vëna më parë. Drejtori i informacionit të këtij televizionit e konsideroi këtë ai një vendim për të mbyllur fjalën e lirë. Reagime pati edhe nga Presidenti i Republikës, lideri i opozitës Lulzim Basha dhe aktorë të tjerë mediatik, që e cilësuan këtë vendim si shumë shqetësues.

Megjithatë AMA në një njoftim për mediat në atë kohë deklaroi se nuk kishte asnjë urdhër për mbylljen e televizionit, por vetëm një tërheqje vëmendje, për zbatimin e rregullave.

Ky televizion do të gjendej sërish i përfshirë në debate politike pasi në Gusht të 2020, SPAK do të kërkonte sekuestrimin e pasurive të pronarit të këtij TV, Ylli Ndroqi, pas dyshimeve në përfshirjen e tij në trafik ndërkombëtar droge. Edhe kësaj herë sulmi u konsiderua politik, nga përfaqësues të këtij televizionit.

³¹¹ Gjatë një interviste televizive në s 24 Erion Veliaj deklaroi “...Është shumë shqetësuese, trafikantë droge që janë pronarë televizioneve që kanë ndërruar emra. Kjo është me provë, jo me të dëgjua...”

³¹² Këshilli i Evropës nëpërmjet një deklarate dënoi aktet e policisë, kundrejt dy gazetarëve të arrestuar në protestat e Nëntorit të vitit 2020, pas vrasjes së një të riu nga një efektivi policie, ndërsa kërkoi një hetim të mëtejshëm të ngjarjeve. Përgjigja e nga autoritet shqiptare drejt kërkesës së KE-së justifikonte veprimet e Policisë si pasojë e mungesës së mjeteve të identifikimit nga të dy gazetarët, ndërsa mohoi dhunën e ushtruar ndaj tyre. Por Policia e Shtetit, pavarësisht

Akoma më shqetësues mbetet fakti, kur media dhe përfaqësuesit e saj çënohen direkt në integritetin e tyre nga zyrtarë të lartë, duke sjellë tensionim artificial të klimës dhe ngritjen e pikëpyetjeve për raportet që ka shteti, partitë politike apo piramida e militantëve dhe mbështetësve të tyre me median dhe gazetarët. Rreth një muaj para fillimit të fushatës Kryeministri u përfshi në një debat me gazetaren e Fax News dhe i kërkoi asaj vendosjen e maskës mbrojtëse, duke e prekur fizikisht dhe shtyrë atë që të largohej nga vendi ku po mbahej deklarata për shtyp³¹³.

Intensiteti i këtij reagimi, apo dhe i reagimeve të tjera të karakterit intimidues, sidomos kur ai vjen nga një zyrtar i lartë i politikës, pavarësisht qëllimit të tij, nuk i shërben, së pari qetësimi të klimës politike dhe shoqërore në vend. Së dyti, në prag të fushatës ai nxiti vetëm aludime të pozicioneve të medias si krahë apo palë të partive politike. Ndërkohë që detyra e medias, por edhe e drejta e saj kushtetuese, është të marrë dhe të përcjellë informacion tek qytetari.

X.2. Mediat Audiovizive.

Autoriteti i Medias Audiovizive, është organi kompetent që rregullon mediat audiovizive, në bazë të ligjit për mediat audiovizive dhe që parashikon parimet themelore që përbëjnë bazën e zhvillimit të veprimtarisë audiovizive. Ky organ duhet të garantojë konkurrencën e ndershme si dhe respektimin e ligjeve dhe vendimeve të marra ndaj subjekteve audiovizive³¹⁴.

Në Shqipëri operojnë 52 media audiovizive, nga të cilat një publike (RTSH), tre kombëtare ("Top Channel", "TV Klan", "Vizion +") dhe 46 media lokale³¹⁵. AMA nisi rreth dy vjet më parë procesin e digjitalizimit të transmetimeve vizive, në gati gjithë vendin, ndërsa kanë mbetur ende dy qarqe, ai i Dibrës dhe i Kukësit, ku ky proces ende nuk është përfunduar.

Me shfuqizimin e grupit *ad hoc* të Bordit të Monitorimit të Medias, që ngrihej nga KQZ-ja, për monitorimin e hapësirës që zënë aktorët dhe subjektet zgjedhore, si dhe reklamat politike, në këto media përgjatë fushatës elektorale, kjo kompetencë tashmë i ka kaluar AMA-s.

kësaj korrespondence me KE-n nuk doli në prononcim publik për median shqiptare, për të sqaruar situatën, apo të kërkonte ndjesë në rastin më të mirë për keqkuptimin e krijuar sipas tyre me identifikimin e gazetarëve.

³¹³ Gjatë një prononcimi për median në lidhje me vijimin e procesit të vaksinimit më 13 Mars 2021, Kryeministri Rama, i kërkoi gazetares së Fax News, e cila nuk kishte të vendosur maskën mbrojtëse, që të largohej dhe të vendoste një tillë. Kërkesën e tij, në formë urdhërore, Kryeministri Rama e shoqëroi edhe me kontakt fizik, duke e prekur gazetaren dhe shtyrë dorën e saj në shenjë largimi.

Gazetarja në fjalë reagoi, në një deklaratë, për veprimin e Kryeministrit duke deklaruar "... Kryeministrit, me të drejtë i bëri përshtypje mungesa e maskës sime, (edhe pse përdora shallin si barrierë mbrojtëse) dhe pa të drejtë më shtyu në formë urdhëruese për të shkuar dhe për të marrë maskën... unë me veprimin tim sot mund ti kem një borxh shtetit për shkëljen e aktit administrativ për mosmbajtjen e maskës, ndërsa kryeministri me veprimin e tij ka shumë borxhe për të larë."

Ndërkohë që është Unioni e Gazetarëve në një komunikim në Facebook deklaroi "Një gjest i tillë prej Kryeministrit të vendit përbën në vetvete një akt të dhunshëm dhe aspak etik."

³¹⁴ LIGJ Nr. 97/2013 PËR Mediat Audiovizive në Republikën e Shqipërisë. Ndryshuar me Ligjin nr. 22/2016 datë 10.3.2016 Ndryshuar me Vendimin nr. 56 datë 27.07.2016 të Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë dhe me ligjin nr. 91/2017

³¹⁵ Listë e publikuar në faqen zyrtare të AMA-s

Grupi i punës i ngritur nga AMA, do të monitorojë 23 televizione, të përzgjedhura nga Ofruesi i Shërbimit Mediatik Audioviziv, ndër to atë publik, ata kombëtarë dhe televizionet më të mëdha të qarqeve kryesore, në kohë reale, dhe pjesa tjetër e subjekteve audiovizive do të monitorohet, me përmbajtje të regjistruar. AMA do të publikojë një raport të përditshëm pas fillimit zyrtarisht të fushatës, në lidhje me këto monitorime (cilësore dhe sasiore), raporte të cilat nuk do të kenë nevojën e miratimit të bordit, dhe më pas ato do të përmbledhen në raporte javore, të cilat do të kenë nevojën e miratimit të bordit të AMA-s për t'iu dërguar më pas edhe KQZ-së, për verifikime. Në këtë rast AMA nuk do ka një kompetencë vendimmarrëse në rastet e shkeljeve të vërejtura, gjë që do të behët vetëm nga KQZ-ja. Metodologjia e monitorimit të këtyre mediave u miratuar nga Komisioni Rregullator, në datë 30 janar 2021³¹⁶. Kjo metodologji do të aplikohet njësoj edhe për radiot publike dhe kombëtare që operojnë në vend.

Liria e shprehjes përgjatë fushatës zgjedhore, mbulimi sipas kriterëve për një raportim të ekuilibruar, evidentimi i gjuhës së urrejtjes dhe përmbajtjes së standardeve profesionale dhe aksesim i barabartë i ndershëm i kandidatëve apo subjekteve zgjedhore, do të jenë pikat kryesore në monitorim, në edicionet informative, *talk-show*-t ku të ftuar janë përfaqësues të subjekteve zgjedhore, si dhe transmetimet *live* të partive politike dhe aktorëve të tyre.

Megjithatë, në fushatën parazgjedhore, u vu re se mediat ishin të tej mbushura me materiale të karakterit elektoral. Partitë politike, duke nisur shumë herët fushatën e tyre zgjedhore ishin prezentë në media, sidomos në mediat me karakter informativ, pothuaj në një pjesë të mirë të ditës. Tradita e transmetimeve *live* u theksua edhe më shumë, për shkak të kufizimeve të pandemisë, në pamundësi të gazetarëve për të qenë të pranishëm, duke e bërë edhe më të vështirë filtrimin e përmbajtjes.

Transmetimi i materialeve të përgatitura nga zyrat e shtypit të subjekteve politike, të përpunuara sipas përqasjeve të tyre, ngre shqetësimet e objektivitet në dhënien e informacionit. Të tilla transmetime *live*, të cilat merren direkt nga faqet personale të *Facebook* të përfaqësuesve politikë, apo të kronikave të përpunuara të gatshme, të cilat kanë karakter zgjedhor, por që transmetohen përpara fillimit zyrtarisht të fushatës zgjedhore, nuk bëhen pjesë e monitorimit të mediave, nga grupi i punës i AMA-s, duke i anashkaluar kështu edhe ndëshkimeve të parashikuara në Kodin Zgjedhor.

Mbetet shqetësues fakti se mediat audiovizive, duket se do të mbeten sërish pre e shtabeve mediatike të partive politike, duke mos i servirur votuesit një këndvështrim kritik mbi to dhe duke u shndërruar kështu vetëm në një kanal të përcimit të materialeve propagandistike që vijnë nga këto parti.

X.3. Media e shkruar

Në Shqipëri botohen 11 gazeta të përditshme me karakter gjeneralist³¹⁷. Rënia e numrit të tyre si dhe rënia e tirazheve, ka bërë që informimi përmes tyre i aktualitetit në vend të mos jetë më kryesor. Megjithatë ndikimi i tyre mbetet ende domethënës në vend, duke i shtuar faktin se faqet e para të tyre, lexohen çdo ditë në emisionet e mëngjesit në televizionet shqiptare, por në të njëjtën kohë, një

³¹⁶ Vendim për :Miratimin për metodologjinë për monitorimin e Medias Audio dhe Audiovizive 30.01.2021 Nr.2

³¹⁷ 1.Panorama 2. Gazeta Shqiptare 3.Mapo 4.Koha Jonë 5. Sot 6.Standard 7.Telegraf 8.Dita 9.Tema 10. Fjala 11.Liberalë

pjesë e mirë e tyre, kanë tashmë edhe faqet e tyre *online*, shkrimet e të cilave pasqyrohen edhe në këto portale.

Media e shkruar, ndryshe nga ajo audiovizive nuk rregullohet nga ndonjë ligj i posaçëm, dhe gjithashtu ajo nuk ka përcaktime të parashikuara në Kodin Zgjedhor, për një pasqyrim të balancuar të fushatave zgjedhore.

Megjithatë, raportimi i saj duhet t'i përmbahet së pari parimeve të Kushtetutës, dhe Konventës Kombëtare të Drejtave të Njeriut për Lirinë e Shprehjes³¹⁸ dhe gjithashtu edhe Kodit të Etikës së Gazetarisë.

KRIIK monitoroi dhjetë gazeta³¹⁹, nga data 1- 25 mars dhe monitorimi sasior konsistonte në matjen me përafërsi në përqindje të hapësirës që zinin në faqet e gazetave, të emëtuara nga redaksia si “Politikë”, të partive politike dhe përfaqësuesve të tyre³²⁰. Në këtë hapësirë u morën për matje vetëm lajmet që i kushtoheshin pasqyrimeve të aktiviteteve me karakter elektoral, apo intervistave të përfaqësuesve politikë në të cilat flitej vetëm për zgjedhjet. Qëllimi i këtij monitorimi ishte të evidentonte se çfarë hapësirë zinin pasqyrimet mbi zgjedhjet në fushatën parazgjedhore. Gjithashtu, u krye edhe numërimi i titujve të faqes së parë të çdo gazete, dhe sa prej tyre iu kushtoheshin raportimeve mbi zgjedhjet. Qëllimi i këtij monitorimi ishte për të kuptuar klimën që mbizotëron në shtypin e shkruar dhe sa prezentë ishte fushata parazgjedhore në faqen e parë të këtyre gazetave.

Nga këto matje, u vu re se rreth 30% e këtyre gazetave balancoi hapësirën në pasqyrimin për raportimet mbi zgjedhjet të dy forcave më të mëdha politike PD-PS. Ndërsa rreth 45% e gazetave të mbetura kishin një diferencë me më shumë se 10%, në pasqyrimin e njërës apo tjetrës palë. Rreth 30% e totalit të gazetave të monitoruara, i kushtoi LSI, hapësirë pasqyrimin të raportimeve zgjedhore, më shumë ose të barabartë krahasuar me dy partitë kryesore.

Ndërkohë rreth 20% e gazetave i kanë kushtuar një hapësirë më të madhe pasqyrimin mbi raportimet e lajmeve me karakter zgjedhor të Presidentit Ilir Meta. Ndërkohë në total rreth 70% e tyre i kanë kushtuar kreut të shtetit më shumë, ose të njëjtën hapësirë, se një nga tre partitë kryesore në vend, PD, PS, LSI.

Ndërkohë partitë e vogla, pjesëmarrëse në zgjedhje, në total, nuk e kalojnë më shumë se 5% të hapësirës së pasqyrimin të raportimeve me karakter zgjedhor, në faqet e përzgjedhura, ndërsa rreth 30% e totalit të gazetave i kanë kushtuar këtyre partive 0-1.5% të hapësirës.

Rreth 60% e gazetave, i kanë kushtuar më pak se 50% pasqyrimin mbi raportime të institucioneve të tjera, apo shkrimeve të brendshme të redaksisë, përfaqësuesve të shoqërisë civile, apo ekspertëve të ndryshëm, në brendësi të faqeve të emëtuara “Politikë”.

³¹⁸ Konventa: Liria e shprehjes Neni 10

³¹⁹ 1. Panorama, 2. Fjala (Gazetë e përditshme e pavarur), 3. Dita (E përditshme info-analitike), 4. Koha Jonë (E përditshme e pavarur), 5. Gazeta Shqiptare, 6. Gazeta Mapo (E përditshme e pavarur), 7. Sot, 8. Tema (Gazeta e përditshme), 9. Telegraf (E përditshme e pavarur), 10. Standard (Gazetë e përditshme).

³²⁰ Në gazetën Tema dhe Mapo, në mungesë të emërimit të faqes “Politike”, u monitoruan faqet e emëtuara si “Aktualitet”. Në gazetën Fjala u përfshinë edhe faqet të emëtuara “Kryesore”

Gjithashtu, përgjatë kësaj periudhe parazgjedhore, u konstatua se një pjesë e mirë e titujve të pasqyruar në faqen e parë të këtyre gazetave kishin një karakter elektoral.

Faqja e parë përbën pasqyrën kryesore të politikave editoriale që ndjek një gazetë. Vendosja e titujve në këto gazeta merr një rëndësi edhe më të veçantë, pas hapësirës që iu kushtohet leximit të tyre në emisionet e mëngjesit nëpër televizione të ndryshme, duke e rritur potencialisht numrin e lexuesve vetëm të faqes së parë të këtyre gazetave. Gjatë këtij vëzhgimi u konstatua, se 50% gazetave kanë në kryetitull të pasqyruar një subjekt politik apo aktor përfaqësues e tyre. Ndërkohë 10% e këtyre gazetave, pasqyrojnë në kryetitull vetëm një forcë politike. 30% e këtyre gazetave nuk ishin të balancuara në pasqyrimin e titujve në faqen e parë. Gjithashtu rreth 40% në kryetitull, kishin në një pjesë të konsiderueshme të botimeve të tyre, nota negative në pasqyrim.

Nxitja e formave të dhunës apo nënkuptime të tilla, janë rreptësisht të ndaluara në profesionin e gazetarisë, por raste të tilla janë evidentuar edhe përgjatë kësaj fushate parazgjedhore³²¹.

X.4. Media online

X.4.1. Portalet

Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare ose AKEP është autoriteti përgjegjës rregullator për komunikimet elektronike, sipas përcaktimeve të ligjit nr. 9918 datë 19.5.2008 “Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë”³²². AKEP administron *domain*-et që regjistrohen në siglën *.al* dhe nën domenin e tij. Rezultoi se nuk ka një shifër përditësuar të saktë të numrit të *domain*-ve që kanë karakter gazetaresk³²³.

AMA garanton që i autorizuar i këtyre mediave elektronike të jetë përgjegjës në lidhje me interesat dhe ndjeshmërinë publike, të respektojë mirëkuptimin dhe bashkekzistencën shoqërore të të gjithë individëve në Republikën e Shqipërisë. Përhapja e përdorimit të internetit, u shoqërua me lehtësim të arritjes së informacioneve që publikonin këto portale³²⁴.

Zhvillimi i tyre në mënyrë të menjëhershme, i bëri dhe mediat tradicionale të kthenin vëmendjen dhe përcimin e informacionit edhe nëpërmjet portaleve të tyre. Çdo gazetë ka një portal me të njëjtin emër, ashtu siç edhe mediat audiovizive publike dhe private kanë një portal me të njëjtin emër.

³²¹ Koha Jonë 17 Mars 2021, kryetitulli “Regjimi nuk ikën vetëm me VOTË! Aty ku drejtuesit e PS në rrethe nuk shkojnë dot, njerëzit nuk i presin aty ku kandidatët nuk kanë shans të marrin vota apo aty ku kryebashkiakët nuk kërkojnë dot përkrahje se nuk kanë bërë asgjë, atje shkon grupi i banditëve për të dhunuar dhe frikësuar qytetarët. Ndaj opozita duhet të përgatitet për çdo skenar përballje pasi flitet për jetë a vdekje mes dy botëve: botës së krimit të Rilindjes dhe botës së qytetarëve që nuk duan një ndryshim dhe jetë më të mirë”

³²² Ligji Nr.9918, datë 19.5.2008 “Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë” ndryshuar me ligjin nr. 102/2012, datë 24.10.2012, nr. 107/2018, datë 20.12.2018, ndryshuar me ligjin nr. 92/2019 datë 18.12.2019.

³²³ Sipas raporteve të AKEP, deri në vitin 2019 ishin të regjistruar 22,859 domain-e *.al* dhe nën domeneve të tyre, por nuk ka një shifër të sakte se sa prej tyre kanë karakter gazetaresk. Ndërsa sipas një studimi të Institutit të Medias në të cilin publikoheshin të dhëna të Unionit të Gazetarëve në lidhje me numrin e portaleve gazetareske për vitin 2019, rezultuan se ishin rreth 800 portale gazetareske.

³²⁴ Sipas raportimeve të INSTAT për vitin 2019, rreth 98,6 % e individëve të moshës 16 - 74 vjeç kanë përdorur aparat celularë / telefona smart për të hyrë në internet

Megjithëse nuk ka ligj të posaçëm për median *online* në vend, parimet kushtetuese të lirisë së shprehjes dhe lirisë së shtypit shtrihen me të drejtat dhe kufizimet edhe te mediat *online*, sikurse edhe zbatimi i Kodit të Etikës së Gazetarisë.

Ndikimi në rritje i kësaj media të re, u shoqërua me përpjekje të njëanshme të qeverisë për të kontrolluar përmbajtjen e saj përmes paketës “anti-shpifje” e cila, solli edhe reagimin e aktorëve vendorë dhe atyre ndërkombëtarë³²⁵.

Vërtetësia dhe objektiviteti, i informacioneve të publikuara në këto portale, përveç se u bë pjesë e debateve politike³²⁶, u konkretizua edhe me kërkesën e autoritetit përgjegjës AKEP, në mbylljen e një prej portaleve më të mëdha në vend³²⁷.

Në një vëzhgim që KRIIK bëri 60 portaleve me karakter gazetaresk, rezultoi se për një lajm të publikuar nga një portal, kishte të paktën një dublimi të përmbajtjes së të njëjtit lajm në një portal tjetër. Përgjatë këtij vëzhgimi prej 1-25 marsit, u evidentua se kishte mbi 5.000 lajme, të cilat kishin të bënin më zgjedhjet, subjektet zgjedhore apo aktorët politikë, pjesëmarrës në to.

Duke marrë parasysh dhe rritjen e ndikimit të këtyre mediave në shoqëri dhe përfshirjen e tyre në axhendën politike, bëhet i nevojshëm diskutimi gjithëpërfshirës për një proces rregullimi në pikëpamje të platformës si dhe i një procesi i vetërregullimi në pikëpamje të përmbajtjes dhe lirisë së shprehjes. Njohja dhe përfshirja e konceptit “media *online*”, transparenca në financimet e tyre, vetë ndërgjegjësimi i individëve që janë të punësuar në këto portale, mbi kodet e etikës, janë aspekte që do të përmirësonin funksionimin dhe përmbajtjen e informacionit në këto portale.

³²⁵ Qeveria Socialiste ka bërë disa përpjekje për ta rregulluar atë, qoftë përmes ndryshimeve të ligjit “*Për tregtinë elektronike*”,³⁸ qoftë përmes përpjekjes së fundit për të zgjeruar fushën e veprimtarisë së Autoritetit të Medias Audiovizive mbi mediat online nën “*paketën ”anti-shpifje”*”

Kjo paketë u kontestua gjerësisht si nga përfaqësues të medias ashtu edhe nga përfaqësia e OSBE, të cilat i kërkuar kryeministrit rishikimin e tij. Parlamenti shqiptar e tërhoqi për rishikim ligjin, edhe pas rikthimit që iu bë atij nga Presidenti në janar të 2020, duke pritur opinionin e Venecias, kërkesë e cila iu dërgua nga Këshilli i Evropës.

Mirëpo edhe pas publikimit të draft raportit nga Komisioni i Venecias se “*ligji karakterizohet nga paqartësi dhe mund të ketë një efekt frenues të fjalës së lirë*”³⁹. Kryeministri Rama në një deklaratë në tetor të 2020-ës deklaroi se ky ligj do të kalonte, sepse ishte i konsultuar përreth një vit me OSBE, dhe se në do të përfshiheshin edhe rekomandimet e Komisionit të Venecias.

Sasia e informacionit të publikuar nga mediat online në kohë reale e rrit vështirësinë në ndjekjen e burimit të informacionit, por kalimi i këtij ligji dhe shtimi i kompetencës të Këshillit të Ankesave të Autoritetit të Medias Audiovizive për të vlerësuar përmbajtjen e publikimeve të mediave online dhe gjobitjen e tyre, duke anashkaluar kështu gjykatat, do të cenonte lirinë e shprehjes dhe gjithashtu do të krijonte edhe klimën e auto censurës tek to.

³²⁶ 25 shkurt 2020 Edi Rama në Twitter “*Fatkeqësisht ky vend në çdo vështirësi a fatkeqësi natyrore ose emergjencë shëndetësore që shfaqet, duhet të përballlet dhe me fatkeqësinë e tij të të madhe të kanaleve e portaleve ku lulëzon injoranca, ligësia, dembelizmi e grykësia e maskarallëkut që në këto raste bëhet çnjerëzor*”

17 shtator 2020 Taulant Balla “*Jam i bindur që portali i Shkëlzen Berishës, Syri.Net apo i dhëndrit të Sali Berishës, Jeta është pa qejf, do kenë shumë arsye për të prodhuar lajme sot dhe se u prek çështja e medias këtu. Shqipëria e ka të domosdoshëm transparençën e pronësisë së medias. Duhet të ketë të publikuar zyrtarisht se kush është pronari. Kush janë gazetarët që shkruajnë lajme fake*”

³²⁷ Drejtoria e Përgjithshme e Policisë i kërkoi AKEP mbylljen e domain-eve “*joq.al*”, “*jetaoshqef.al*” dhe “*joqalbania.com*”, për shkak se kishin shkelur kërkesat e Ligjit nr. 45/2019 “*Për mbrojtjen civile*”, për publikim të lajmeve të rreme në lidhje me tërmetin e 26 nëntorit 2019.

X.4.2. Media sociale

Mediat sociale, pavarësisht se nuk konsiderohen si media të mirëfillta, kanë marrë një rol shumë të rëndësishëm në zhvillime politike.

Shifrat e larta të përdorimit të *Facebook* në Shqipëri, e bëjnë atë një aset të mirë, për përdorimin e kësaj platforme për qëllime elektorale³²⁸.

Të gjitha subjektet politike dhe aktorët e saj, janë aktivë në *Facebook* me postimet të cilat kanë marrë karakter kryekëput elektoral në muajt e fundit. Liderët e partive kryesore, por jo vetëm kanë një numër të madh ndjekësish³²⁹. Numri i postimeve të tyre, nëpërmjet videove, fotove dhe statuseve të ndryshëm është rritur ndjeshëm që prej dekretimit të datës së zgjedhjeve, e sidomos pas shpalesjes së programeve.

Përdorimi i këtyre platformave, për promovimin e subjekteve zgjedhore dhe aktorëve politikë, mori një rëndësi edhe më të mëdha duke krijuar lehtësi komunikimi, për shkak të kufizimeve prej pandemisë së COVID-19, për grumbullime apo takime me qytetarët.

Aktorët politikë, anashkaluan në këtë mënyrë, filtrin e medias tradicionale, duke komunikuar drejtpërdrejtë me qytetarin, nëpërmjet opsionit “live” që ofrojnë këto platforma, të cilat transmetohen direkt nga mediat elektronike apo edhe nëpërmjet fotove me karakter informativ.

Nga ana tjetër kjo formë komunikimi rrit potencialisht mundësitë për dezinformim. Ndjekësve iu ofrohet vetëm ajo çka postohet nga aktorët politikë duke mos lejuar një këndvështrim tjetër kritik. Nga ana tjetër matësit e këtyre publikimeve, si pëlqimet, komentet apo shpërndarjet, të cilat janë target edhe i manipulimeve nëpërmjet programeve kompjuterike, përbëjnë gjithashtu një pasqyrim të shtrembëruar të realitetit mbi ndjekjen reale të tyre nga ndjekës realë.

Në këtë fushatë parazgjedhore në këto platforma të medias sociale u evidentua, se më shumë sesa një ballafaqim idesh apo programesh ishte një ballafaqim “meme”-sh. Postimet me karakter satirik apo denigrues të figurës së kundërshtarit nëpërmjet përpunimit të fotografive dhe videove, ishin disa nga format të përdorimit të fuqisë së imazhit.

Është për t'u vlerësuar se që prej datës 11 mars *Facebook*, formalizoi reklamat politike / elektorale, duke ndihmuar në të njëjtën kohë edhe në përlllogaritjen e kostove reale që subjektet zgjedhore dhe aktorët politikë shpenzojnë për këto platforma përgjatë fushatave elektorale³³⁰.

³²⁸ Statistikat e [statista.com](https://www.statista.com) kanë përlllogaritur se deri në muajin shkurt të 2021 ka 1.606.000 përdorues të Facebook në Shqipëri.

³²⁹ Numri i ndjekësve në faqet zyrtare të krerëve të tre partive kryesore në vend deri më 23 Mars 2021: [Edi Rama](#) 1,505,147 ndjekës, [Lulzim Basha](#) 620,023 ndjekës, [Monika Kryemadhi](#) 86,412 ndjekës

³³⁰ Subjektet zgjedhore dhe aktorët pjesëmarrës në zgjedhje, apo dhe faqet e tjera të Facebook-ut që janë mbështetëse të këtyre subjekteve, dhe që publikojnë reklama elektorale, pra që kanë për qëllim mbledhje të votave që prej Marsit të 2021, do të nënshtrohen një rregullore që Facebook implementon edhe në Shqipëri për këto reklama politike. Të gjitha reklamat elektorale dhe politike në Shqipëri duhet të vijnë nga reklamues të autorizuar duke përfshirë njoftimin “Pague nga” (Paid for by). Çdo reklamues që do të krijojë reklama në lidhje me zgjedhjet ose politikën dhe synon njerëzit në Shqipëri duhet të jetë i autorizuar në vendin ku targeton me këto reklama si dhe pagesa për këto reklama duhet të vijë nga përdorues i vendosur në vendin tonë.

Nga këqyrja e librisë së reklamave në Facebook të Partisë Socialiste, Partisë Demokratike dhe Lëvizjes Socialiste për Integrim, vërehet se Partia Socialiste është ajo që ka përdorur më së shumti këtë formë reklamimi, duke shpenzuar një shifër të konsiderueshme; ndërsa dy partitë e tjera shumë më pak, në shifra të papërfillshme në krahasim me PS³³¹.

Ndërkohë në këto platforma të medias sociale, evidentohet fushata nga palë të treta, nëpërmjet faqeve të pa-afiluara drejtpërdrejtë me ndonjë parti, së paku në përshkrimin e tyre. Këto faqe jo vetëm që postojnë vazhdimisht përmbajtje të ngjashme apo të njëjtë me ato të partive që mbështetin, por edhe kanë shpenzuar fonde për promovim të reklamave politike, çka përbën një provë të qartë të fushatës nga palë të treta. Ndërkohë, këto janë faqe të krijuara kohët e fundit apo që kanë nisur të postojnë përmbajtje politike kohët e fundit, duke ndryshuar karakterin e tyre, çka tregon një strategji të qartë me synim elektorale³³².

³³¹ Vetëm përgjatë vitit 2021, nga fillimi i janarit deri në mars, Partia Socialiste ka shpenzuar mes 2.311.303 Lekë dhe 4.498.557 lekë për reklama në Facebook. Ndërkohë Partia Demokratike ka shpenzuar mes 10.408 Lekë dhe 31,121 lekë. LSI ka shpenzuar më pak se 61.372 lekë.

³³² KRIIK ka mundur të identifikojë deri në këtë moment së paku tri faqe të tilla, të trija që postojnë përmbajtje me arritjet të qeverisjes aktuale dhe sulmojnë opozitën:

- Untold Stories of Albania, postimet e së cilës më parë nuk kishin karakter politik, që prej Marsit të 2021, publikon materiale të sponsorizuara që kanë karakter elektorale.
- Socialistët, një faqe e krijuar në janar 2021.
- Ligi dhe Rend, një faqe e krijuar në nëntor të vitit 2020.

XI. ANKESAT DHE APELIMET

Ankimimet dhe apelimet mbi çështjet zgjedhore ndjekin rrugën administrative ose atë gjyqësore. Vendimet e Komisionerit dhe të Komisioneve të nivelit të dytë ankimohen në Komisionin e Ankimeve dhe të Sanksioneve. Ndërkohë që vendimet e këtij të fundit, apo mosmarrja vendim brenda afateve ligjore nga ana e tij ankimohet në Kolegjin Zgjedhor pranë Gjykatës së Apelit të Tiranës apo pranë Gjykatës Administrative

Të drejtën për t'u ankuar e kanë subjektet zgjedhore, partitë politike apo kandidatët, të cilëve iu është refuzuar regjistrimi si subjekte zgjedhore, si dhe subjektet të cilat kanë të drejtën të akreditojnë vëzhgues, për mosakreditimin e tyre.

Ngushtimi i subjekteve që mund të ankimojnë vendimet e trupës së administrimit zgjedhor vetëm në ato subjekte që janë regjistruar si subjekte zgjedhore, apo që iu është refuzuar regjistrimi ngushton efektivitetin e drejtësisë zgjedhore.

Ngushtimi i së drejtës justifikohet me ekzistencën e interesit të ligjshëm të ankimuesit. Ndërkohë, për vetë rëndësinë që procesi zgjedhor ka për shoqërinë, si e tërë, çdo individ ka një interes të ligjshëm në këtë proces.

XI.1. Ankimimet e shqyrtuara nga KAS

Që nga seanca e parë e zhvilluar në 18 janar 2021, KAS ka shqyrtuar dhe vendosur mbi gjashtë kërkesa ankimore³³³. Tri kërkesat e para ankimore të gjykuara nga KAS lidheshin me ankime të vendimeve të Komisionerit për çështje të lidhura me Vendimin e Komisionit Rregullator për përdorimin e burimeve shtetërore³³⁴.

Këto vendime rrëzuan masat administrative të vendosura nga Komisioneri, duke krijuar një precedent negativ sa i përket zbatueshmërisë së një prej risive të vendosura në amendimet e fundit të Kodit Zgjedhor, për parandalimin e përdorimit të burimeve shtetërore në fushatë elektorale.

Në gjykimin e KRIIK, KAS ka treguar një të lexuar të ngushtë të ligjit në këto tri vendime, duke anashkaluar frymën e tij, që synon parandalimin e përdorimit të burimeve shtetërore në mënyrë që të garantohet barazia në garën elektorale. Përkundër këtij vizioni, KAS është fokusuar në germën e ligjit, duke injoruar qëllimin për të cilin norma ekziston.

Përpos kësaj, këto vendime vendosin në pikëpyetje edhe paanshmërinë e kësaj strukture, në frymën e marrëveshjes së 5 qershorit për një strukturë të paanshme politikisht. Vendimmarrja në lidhje me këto tri çështje ka qenë shumicë të thjeshtë (3-2), dhe duket se anësia politike e anëtarëve të KAS ka ndikuar në gjykimin dhe vendimmarrjen e tyre.

³³³ Kërkesa ankimore nr. 1 datë 18.01.2021, ankues Z. Arben Qalliu; Kërkesa ankimore nr. 2 datë 18.01.2021, ankues partia Lëvizja Socialiste për Integritet; Kërkesa ankimore nr. 3 datë 11.02.2021, ankues Z. Erjon Veliaj; Kërkesa ankimore nr. 4 datë 09.03.2021, ankues Znj. Leonora Hyso; Kërkesa ankimore nr. 5 datë 20.03.2021, ankues Partia Demokratike; Kërkesa ankimore nr. 6 datë 20.03.2021, ankues Koalicioni Aleanca.

³³⁴ Për më shumë shih seksionin për përdorimin e burimeve shtetërore.

Për katër nga pesë kërkesat ankimore të paraqitura për kundërshtim të vendimeve të Komisionerit³³⁵, KAS ka vendosur rrëzimin e vendimeve të Komisionerit Shtetëror për Zgjedhjet, një fakt shqetësues ky, duke marrë në konsideratë se jemi vetëm në nisje të procesit, por edhe se këto janë vendimet e para të kësaj trupe që nga konstituimi i saj, dhe vendimet e KAS vendosin precedentë për vendimmarrjen e tij në vazhdimësi, jo vetëm në këtë proces zgjedhor por edhe në të ardhmen.

Për më tepër kjo vendimmarrje dhe qasje prej KAS vë në pikëpyetje sjelljen institucionale të tij si pjesë e organeve drejtuese të KQZ-së, e cila ka për detyrim dhe kompetencë të dhënë nga Kodi Zgjedhor vendosjen e sanksioneve për shkelje të ligjit zgjedhor, gjë të cilën KAS nuk e ka marrë fare në konsideratë gjatë tërë shqyrtimeve dhe trajtimeve të kryera.

XI.2. Ankimime në Kolegjin Zgjedhor

Me vendimin nr.2 date 04.03.2021 Kolegji Zgjedhor Gjyqësor vendosi pushimin e gjykimit të çështjes me nr. 2 Regj. Them., datë regjistrimi 22.02.2021, me palë paditëse Partia Lëvizja Socialiste për Integrim, palë të paditur Komisionin Qendror të Zgjedhjeve dhe person të tretë kryetarin e Bashkisë Tiranë, me objekt: “Ndryshimi i vendimit të datës 16.02.2021 të Komisionit të Ankimimeve dhe Sanksioneve. Në dispozitivin e arsyetimit specifikohet vendimi i shpallur për mungesë kompetence lëndore të Kolegjit Zgjedhor Gjyqësor. Aktet e kësaj çështje iu kaluan për kompetencë, Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë.

Nga ana e saj, Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë, në përgjigjen zyrtare³³⁶ të dërguar, konfirmon regjistrimin e kësaj çështje.

XI.3. Ankimimi i Partisë Republikane në Gjykatën Kushtetuese mbi Urdhrin e Ministres së Shëndetësisë

Situata e krijuar nga pandemia dhe Vendimi i Komitetit Teknik nr. 4856 i 16 nëntorit 2020³³⁷ dhe Urdhri i Ministres së Shëndetësisë që pasoi për moslejimin e grumbullimeve të më shumë se 10 personave dhe ndalimin e tubimeve apo takimeve partiake³³⁸ kufizojnë të drejtën e tubimit.

³³⁵ Për 1 prej kërkesave ankimore, konkretisht ajo me nr. 4 KAS ka vendosur mospranimin për shqyrtim dhe nuk kishte lidhje të drejtpërdrejtë me procesin zgjedhor të datës 25 prill 2021.

Një prej kërkesave të tjera ankimore, me ankues koalicionin “Partia Demokratike / Aleanca për Ndryshim”, lidhur me vendimin e Komisionerit për regjistrimin e listës së kandidatëve të këtij koalicioni, KAS vendosi ndryshimin e vendimit të Komisionerit.

Vendimi i fundit mbi kërkesën ankimore të koalicionit Aleanca, lidhur me vendimin e Komisionerit për mosregjistrimin e listës shumëmbrore të kandidatëve, KAS vendosi rrëzimin e ankimit dhe lënien në fuqi të vendimit të Komisionerit.

³³⁶ Shkresa nr. 3221/1 prot. Datë 23.03.2021 me objekt “Kthim përgjigje”

³³⁷ Cituar nga Urdhri i Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale Nr.633 dt.17.11.2020: Ndalimi i grumbullimeve në vende të mbyllura apo të hapura.

³³⁸ Urdhër i Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale Nr.633 dt.17.11.2020: Ndalimi i grumbullimeve në vende të mbyllura apo të hapura

Urdhri i Ministres u ankimua në Gjykatën Kushtetuese nga Partia Republikane, dhe Gjykata Kushtetuese vendosi në datë 9 mars se ai duhet të kishte një datë brenda së cilës të rishihej, pasi nuk mund të lihej me afat të papërcaktuar (deri në një urdhër të dytë si në formulimin origjinal të tij)³³⁹.

Ankimimi i Partisë Republikane bazohej në argumentin se Urdhri i Ministres ishte në kundërshtim me Kushtetutën e Shqipërisë, që garanton lirinë e tubimit dhe të shprehjes dhe krijonte disavantazh të partive opozitare ndaj maxhorancës qeverisëse, e cila gëzon vizibilitet më të lartë. Gjykata Kushtetuese gjykoj se urdhri në fakt ndalonte tubimet partiake më shumë se 10 persona, dhe jo të gjitha tubimet partiake (siç pretendonte ankimuesi – Partia Republikane). Në thelb, Gjykata Kushtetuese e bazoi vendimin e vet vetëm në faktin se Urdhri i Ministres nuk kishte një afat brenda të cilit duhet të rishihej duke mos trajtuar, në vendimin final, kushtetutshmërinë e ndalimit të tubimeve, si të tillë³⁴⁰.

Në zbatim të vendimit të Gjykatës Kushtetuese, Ministria e Shëndetësisë nxori një urdhër në datë 11 mars me anë të të cilit i shtrinte efektet e Urdhrit nr. 633 deri në 25 mars³⁴¹. Ndërkohë, në datë 24 mars, në mbledhjen e radhës, Komiteti Teknik vendosi që masat kufizuese të mbeten në fuqi edhe për dy javë të tjera (deri në datë 7 prill 2021).

Është e paqartë nëse Ministria e Shëndetësisë ka nxjerrë një urdhër të radhës për të reflektuar këtë vendim të Komitetit, duke qenë se Urdhri nr. 633 për ndalimin e tubimeve e ka humbur fuqinë e vet në datë 25 mars, ndërkohë që në Fletoren Zyrtare nuk gjendet një Urdhër i radhës.

³³⁹ Vendim nr. 11, datë 9.3.2021 i Gjykatës Kushtetuese

³⁴⁰ Është me vend të theksohet këtu se më 31 mars të vitit 2020, në përmbushje të detyrimeve që rrjedhin prej ratifikimit të Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut, Shteti Shqiptar ka njoftuar me një notë verbal Sekretariatit e Përgjithshëm të Këshillit të Evropës për një përjashtim të përkohshëm nga ana e Shqipërisë të përmbushjes së detyrimeve që rrjedhin nga nenet 8 dhe 11 të Konventës (e drejta e privatësisë dhe e drejta e tubimit). Përjashtimi nga përmbushja e këtyre detyrimeve ka qenë në fuqi deri në 23 qershor 2020, datë në të cilën Shteti Shqiptar ka njoftuar Sekretariatit se tërhiqet nga përjashtimi dhe se këto dy të drejta do të respektohen plotësisht në vazhdim. Nuk ka një njoftim të dytë të Shtetit Shqiptar për mospërmbushjen e detyrimeve të nenit 11, çka sjell që Urdhri i Ministres së Shëndetësisë të mos jetë në koherencë me qëndrimin e përfaqësisë shqiptare në Këshillin e Evropës.

³⁴¹ Urdhër nr. 158, datë 11.3.2021 i Ministrisë së Shëndetësisë.

XII. VËZHguesIT

Ligji parashikon të drejtën e subjekteve zgjedhore dhe organizatave vendase apo të huaja për të caktuar vëzhgues të procesit zgjedhor. Vëzhguesit kanë të drejtë të vëzhgojnë pa pengesë të gjitha aspektet e përgatitjes dhe zhvillimit të zgjedhjeve dhe të gjitha fazat e procesit zgjedhor, të paraqesin vërejtje me shkrim para komisioneve të zgjedhjeve për çdo lloj parregullsie që vërejnë, si dhe të shohin ose të këqyrin dokumentacionin ose materialet e procesit zgjedhor.

KQZ miratoi një Udhëzim³⁴² të ri lidhur me procedurat e akreditimit dhe rregullat e vëzhgimit nga vëzhguesit.

Deri në datën 25 mars 2021 KQZ ka akredituar 199 vëzhgues afatgjatë, 24 vëzhgues afatshkurtër dhe 446 përfaqësues të medias.

Përveç organizatave vendase, në këtë proces zgjedhor OSBE/ODHIR ka nisur vëzhgimin e procesit³⁴³.

Deri në këtë moment, vëzhguesit e KRIIK nuk kanë hasur pengesa serioze në aksesimin e informacionit të nevojshëm, apo në kontaktimin me institucionet respektive, pavarësisht se vërehen raste sporadike të mosnjohjes së kuadrit ligjor nga komisionet zonale të administrimit zgjedhor.

³⁴² Udhëzim nr. 02, datë 02.02.2021 “Për procedurat e akreditimit dhe rregullat e vëzhgimit të zgjedhjeve nga organizatat joqeveritare dhe të huaja, organizatat ndërkombëtare, përfaqësues të shteteve të huaja, mediave dhe subjekteve zgjedhore”.

³⁴³ ODIHR OPEN ELECTIONS OBSERVATION MISSION TO ALBANIA.

XIII. PJESËMARJA E GRAVE

Kodi zgjedhor garanton respektimin e parimit të barazisë gjinore, në procesin zgjedhor, sipas gjithë kuadrit legjislativ shqiptar, duke e konsideruar pjesëmarrjen e grave si një instrument themelor në konsolidimin e sistemit demokratik. Kjo nënkupton pjesëmarrje të gjinisë më pak të përfaqësuar jo vetëm në procesin politik të zgjedhjeve, nëpërmjet të qenit kandidatë, por edhe në administratën zgjedhore. Evidentohet se 49.5% e zgjedhësve në këto zgjedhja janë gra.

Përsa i përket kritereve detyruese të Kodit Zgjedhor³⁴⁴, ato i përkasin kryesisht partive politike, si subjekte që propozojnë kandidaturat, por edhe anëtarët e administratës zgjedhore të nivelit të parë e të dytë. Instrumenti nëpërmjet të cilit ligji garanton pjesëmarrjen gjinore është nëpërmjet vendosjes së kuotës gjinore në nivelin 30%, jo vetëm në listën e kandidatëve por edhe në administratën zgjedhore.

Rrjedhojë e ndryshimeve ligjore të realizuara me ndryshimet e muajit korrik³⁴⁵ nga Kuvendi i Shqipërisë, ishte sanksionimi i subjekteve zgjedhore në rast të mospërmbushjes së kuotës gjinore, me refuzim të listës shumëemërore të subjektit përkatës³⁴⁶, cedim ky, që më parë është ndëshkuar vetëm me sanksion administrativ, gjobë.

Disa subjekte³⁴⁷, në dorëzimin e listave nuk e respektuar këtë detyrim të Kodit Zgjedhor, çka solli (së bashku edhe me elemente të tjera) kthimin e listave për plotësim tek subjektet.

³⁴⁴ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 29 “Përbërja e KZAZ-së” pika 1 gërma ç në lidhje me administratën zgjedhore dhe Neni 67 “Lista e kandidatëve të partive dhe koalicioneve të partive” pika 6.

³⁴⁵ Ligji nr. 101/2020, datë 23.7.2020

³⁴⁶ Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë Neni 175 “Sanksioni për mosrespektim të barazisë gjinore”.

³⁴⁷ Partia Socialiste, Partia Balli Kombëtar, Partia Bindja Demokratike, Koalicioni Partia Demokratike - Aleanca për Ndryshim, Partia Socialdemokrate.

XIV. PERSONAT ME AFTËSI TË KUFIZUARA

Shqipëria ka nënshkruar Konventën për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDKPAK)³⁴⁸ në vitin 2009 dhe ratifikuar atë në vitin 2013, por jo Protokollin Opsional të saj³⁴⁹. Pavarësisht kësaj, pak është bërë në terma konkretë për të garantuar që personat me aftësi të kufizuara të jenë plotësisht të integruar, përfshi garantimin e të drejtave dhe lirive të tyre politike. Në kundërshtim me Konventën, personat që konsiderohen si të pazotë për të vepruar me një vendim të formës së prerë të gjykatës iu hiqet automatikisht e drejta e votës³⁵⁰.

Sipas të dhënave të Shërbimit Social Shtetëror, deri në muajin dhjetor 2020 në Shqipëri numri i personave që janë njohur zyrtarisht të kenë një aftësi të kufizuar është rreth 93.000 persona, të ndarë në aftësi të kufizuara të shikimit 12,160 persona dhe 80,000 me aftësi të kufizuara fizike.

Nga komunikimi zyrtar i KRIIK me 61 Bashkitë në vend, referohet se janë 8.887 persona të verbër në 48 bashki dhe 47.052 persona me aftësi të kufizuar. Megjithatë të dhënat figurojnë pranë çdo bashkie, nevojitet një koordinimin më i mirë se në të shkuarën i strukturave shtetërore për të siguruar paraprakisht një informacion të plotë dhe më pas edhe sigurimin e kushteve të nevojshme pranë çdo qendre votimi, në territorin e së cilës janë të regjistruar shtetas me aftësi të kufizuara, në mënyrë që të lehtësohet votimi prej tyre.

³⁴⁸ Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara.

³⁴⁹ Protokoll Opsional i Konventës për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara.

³⁵⁰ Shih p.sh. Komunikatën 1, Nr. 4/2011 të vitit 2013 të Komitetit të KDKPAK-së, pika 9.4. "Neni 29 nuk parashikon ndonjë kufizim ose përjashtim të arsyeshëm për ndonjë grup personash me aftësi të kufizuara. Prandaj, një përjashtim i së drejtës për të votuar në bazë të një paafësie psikosociale ose intelektuale të perceptuar ose aktuale, duke përfshirë një kufizim në bazë të një vlerësimi të individualizuar, përbën diskriminim në bazë të aftësisë së kufizuar, brenda kuptimit të nenit 2 të Konventës".

XV. PAKICAT KOMBËTARE

Pakicat kombëtare në Shqipëri gëzojnë ushtrimin e lirive dhe të të drejtave specifike të tyre nëpërmjet një ligji të posaçëm³⁵¹. Sipas kuptimit të këtij ligji, pakicat kombëtare në Republikën e Shqipërisë janë pakicat greke, maqedonase, arumune, rome, egjiptiane, malazeze, boshnjake, serbe dhe bullgare³⁵².

Për njësitë administrative ku pakicat kombëtare përbëjnë më shumë se 20% të popullsisë, këta qytetarë kanë të drejtën të marrin informacionin në lidhje me procesin e votimit në gjuhën e tyre. KQZ në kuadër të informimit të pakicave që jetojnë në territorin e Republikës së Shqipërisë dhe që gëzojnë të drejtën e votimit, përgatiti edhe informacione në lidhje me aktet që përbëjnë krim zgjedhor.

Asnjë prej subjekteve zgjedhore të regjistruara për këto zgjedhje nuk është parti përfaqësuese e ndonjë prej minoriteteve.

³⁵¹ Ligji 96/2017 “Për pakicat Kombëtare”, miratuar më datë 13.10 2017 dhe publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 196 datë 09.11.2017.

³⁵² Po aty, Neni 3 “Përkufizime”, pika 2.

XVI. REKOMANDIME

- KRIIK iu bën thirrje forcave politike dhe institucioneve shtetërore të angazhohen në maksimum për mbarrëvajtjen e procesit zgjedhor në vazhdim, në të gjithë elementët e vet. Kujtojmë se kryerja e një procesi zgjedhor me standarde dhe integritet, përveçse një detyrim madhor ndaj qytetarëve shqiptarë, është edhe një nga parakushtet për vazhdimësinë e procesit të integritetit të vendit në Bashkimin Europian.
- Pavarësisht mungesave, kuadri ligjor zgjedhor garanton mbajtjen e një procesi zgjedhor sipas standardeve të pranuara ndërkombëtarisht për zgjedhje demokratike, nëse zbatohet në frymën e tij. KRIIK iu bën thirrje institucioneve respektive që të zbatojnë kuadrin ligjor në frymë dhe duke mbajtur si synim primar integritetin e procesit, përkundër gërmës së ligjit.
- Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, si organi përgjegjës për administrimin e procesit zgjedhor në vend, duhet të angazhohet në përmbushjen e të gjithë detyrimeve ligjore që rrjedhin prej kuadrit ligjor dhe të përpiqet të garantojë integritetin e procesit në të gjithë elementët e vet në vazhdimësi, në fazat më të rëndësishme të tij, fushatën zgjedhore; votimin, numërimin dhe nxjerrjen e rezultatit; si dhe kontrollin e financave të partive politike gjatë fushatës.
- Komisionet Zonale të Administrimit Zgjedhor të tregojnë transparencë dhe profesionalizëm në përmbushjen e detyrave të veta në fazat e mbetura të procesit, të cilat janë më të rëndësishmet, por edhe ato në të cilat këto komisione luajnë një rol thelbësor. Me rëndësi të veçantë mbetet trajnimi në mënyrën e duhur i komisionerëve të qendrave të votimit dhe anëtarëve të grupeve të numërimit të votave.
- Partitë politike të evitojnë zëvendësimin pa shkaqe të forta dhe të qenësishme të komisionerëve të nivelit të dytë dhe të tretë (KZAZ dhe KQV). Është e rëndësishme të theksohet se zëvendësimi i komisionerëve, veçanërisht pas trajnimit të tyre, mund të shkaktojë dëmtime serioze në administrimin e procesit zgjedhor ditën e zgjedhjeve apo gjatë numërimit të votave.
- Pavarësisht se afati për njoftimin me shkrim të zgjedhësve ka përfunduar ligjërisht, bashkitë që nuk e kanë përfunduar apo nuk e kanë kryer fare këtë proces të angazhohen maksimalisht që ta përfundojnë atë me burimet e veta, në funksion të garantimit që të gjithë zgjedhësit të dinë qendrën përkatëse të votimit ditën e zgjedhjeve.
- Prokuroria e Përgjithshme të verifikojë me seriozitet dhe rigorozitet kandidatët e referuar nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, me synimin për të garantuar integritetin e kandidatëve për deputetë dhe rritjen e besimit të qytetarëve në procesin zgjedhor.
- Partitë politike të zhvillojnë një fushatë zgjedhore të qetë dhe qytetare, të bazuar në platforma konkrete dhe komunikim politik racional, duke hequr dorë nga denigrimi i kundërshtarit si argument.
- Partitë të marrin të gjitha masat e nevojshme që të mbrojnë shëndetin publik të qytetarëve gjatë periudhës së fushatës, duke iu bërë thirrje mbështetësve të tyre të respektojnë masat për parandalimin e përhapjes së SARS-COV-2, përfshi distancimin social dhe përdorimin e mjeteve mbrojtëse gjatë eventeve të fushatës.

- Partitë të distancohen nga aktet e dhunës apo individët që nxitin apo kryejnë të tilla akte dhe t'i denoncojnë këto akte si të papranueshme, pavarësisht se kush i kryen ato.
- Partitë të denoncojnë dhe distancohen nga mënyrat e paligjshme të drejtimit dhe manipulimit të votës, përfshi shit-blerjen e votës, intimidimin apo kërcënimin e zgjedhësve dhe të dekurajojnë aktet e mbështetësve të tyre që synojnë manipulimin e vullnetit të qytetarëve.
- Institucionet shtetërore të përmbushin detyrimet që rrjedhin nga Kodi Zgjedhor me synim parandalimin e burimeve publike për përfitim elektoral jo thjesht si një detyrim rutinë burokratik, por në frymën e garantimit të një gare zgjedhore të barabartë dhe të ndershme, ku të gjitha forcat politike të kenë shanse të barabarta.
- Në mungesë të kuadrit ligjor detyrues, subjektet zgjedhore dhe kandidatët të bëjnë transparencë proaktive vullnetare përpara ditës së zgjedhjeve mbi të ardhurat dhe shpenzimet e tyre gjatë fushatës zgjedhore, në funksion të transparencës dhe informimit të qytetarëve.
- Subjektet zgjedhore të angazhohen të refuzojnë çdo mbështetje që implikon elementë financiarë nga të tretë, të mbajnë kontroll të plotë mbi shpenzimet e fushatës, dhe të raportojnë çdo shpenzim që bëhet për efekt të fushatës zgjedhore në Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, edhe kur këto shpenzime bëhen nga aktivistë të tyre.
- AMA të garantojë një monitorim profesional dhe të detajuar në elementë cilësorë dhe sasiorë të mbulimit të fushatës zgjedhore, duke mos u kufizuar në regjistrimin e minutazhit të dedikuar nga mediat subjekteve zgjedhore, por edhe në tonin dhe kontekstin në të cilin përmenden subjektet.
- Komisioni Qendror i Zgjedhjeve të vendosë sanksione të shpejta dhe në përputhje me masën e shkeljes ndaj mediave, duke mos patur ndëshkimin e mediave që shkelin kuadrin ligjor si qëllim në vetvete, por garancinë se qytetarët shqiptarë do të informohen drejt dhe në mënyrë të paanshme gjatë fushatës zgjedhore.
- Mediat të angazhohen që të ndjekin aktivitetet e fushatës me burimet e veta dhe jo të mjaftohen me ri-transmetimin e materialeve filmike të gatshme të ofruara nga subjektet zgjedhore.
- Mediat duhet të kenë një qasje sa më kritike ndaj subjekteve zgjedhore, duke u fokusuar në analizën e programeve elektorale dhe jo në denigrim të kandidatëve për deputetë nga forcat politike dhe në argumente emocionalë.
- Qytetarët të denoncojnë çdo vepër penale që synon deformimin e vullnetit të qytetarëve në organet ligjzbatuese dhe në portalin e KQZ-së. Ndërkohë që këto të fundit të marrin të gjitha masat e t'u japin garanci qytetarëve se denoncimet e marra do të ndiqen, krimi zgjedhor do të hetohet dhe ndëshkohet në kohë dhe me efektivitet.
- Qytetarët të shfrytëzojnë maksimalisht mundësitë për t'u informuar rreth kandidatëve dhe programeve të partive politike, duke shfrytëzuar mundësinë e dhënë nga votimi preferencial për të mbështetur dhe votuar kandidatët me më shumë integritet që gëzojnë besimin e tyre dhe të publikut të gjerë, përpos forcës politike që iu përkasin.

XVII. MBI KRIIK

XVII.1. Mbi organizatën

Koalicioni për Reforma, Integrim dhe Institucione të Konsoliduara (KRIIK Albania) është një organizatë jo-fitimprurëse dhe jo-qeveritare, e themeluar në tetor të vitit 1997 nga një grup studentësh. Qendra e organizatës është në Tiranë, dhe aktiviteti i saj shtrihet në të gjithë vendin, duke operuar nëpërmjet përfaqësuesve lokalë dhe/ose organizatave partnere. KRIIK është regjistruar në dhjetor 1997, në formën e shoqatës me anëtarësi. Trupa më e lartë vendimmarrëse e organizatës është Mbledhja e Përgjithshme e Anëtarëve, e cila zgjedh organet drejtuese dhe mbikëqyr punën e tyre, si dhe miraton dokumentet e rëndësishme statutores, strategjike dhe politike.

Vlerat themelore në të cilat bazohet aktiviteti i KRIIK janë angazhimi qytetar vullnetar; paanësia dhe pavarësia; integriteti; konsekuenca në përmbushjen e misionit me profesionalizëm dhe përkushtim; objektiviteti në vlerësimin e fakteve dhe argumenteve; respekti për diversitetin njerëzor dhe atë të opinioneve; transparenca në veprimtari dhe ruajtja e mjedisit.

Vizioni i KRIIK është ai i një shoqërie ku mbizotëron shteti ligjor; respektohen katërcipërisht dhe pa kompromis të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, liritë qytetare, politike dhe të ndërgjegjes të të gjithë individëve, pa asnjë dallim; ku mbizotëron sensi i komunitetit dhe qytetarët janë të angazhuar në hartimin e politikave publike në mënyrë domethënëse dhe sovranë dhe ku përfaqësuesit e zgjedhur e zyrtarët e tjerë publikë kanë si interes parësor mirëqenien e qytetarëve. KRIIK punon për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe sigurisë njerëzore, forcimin e shtetit të së drejtës dhe qeverisjes demokratike; nxitjen e aktivizmit dhe angazhimit qytetar dhe nxitjen e llogaridhënies së institucioneve publike dhe politike.

XVII.2. Angazhimi në lidhje me integritetin zgjedhor

KRIIK është angazhuar në vëzhgimin e zgjedhjeve prej themelimit të vet, duke angazhuar aktivistë si vullnetarë në aksione vëzhgimi të zgjedhjeve të tjera organizatave. Prej vitit 2000, KRIIK ka qenë pjesë aksioneve të përbashkëta të vëzhgimit të disa grupeve të organizatave vendase.

Prej 2005, KRIIK ka qenë anëtar themelues e më pas edhe një nga organizatat drejtuese të Koalicionit të Vëzhguesve Vendorë (KVV), grupimi më i madh i organizatave vendore që kanë vëzhguar zgjedhjet në Shqipëri. Në kuadër të apo në bashkëpunim me Koalicionin e Vëzhguesve Vendorë, KRIIK ka vëzhguar të gjitha zgjedhjet e përgjithshme, parlamentare apo lokale, të zhvilluara në Shqipëri prej vitit 2005 deri në vitin 2017 si dhe shumicën e proceseve zgjedhore të pjesshme të zhvilluara gjatë kësaj periudhe. Në vitin 2019, KRIIK vëzhgoi Zgjedhjet për Organet e Qeverisjes Vendore të atij viti, në bashkëpunim me nëntë organizata lokale me eksperiencë në vëzhgimin e zgjedhjeve, të cilët angazhuan burimet e veta në ndihmë të aksionit të vëzhgimit, si dhe aktivistët e tyre si vëzhgues afatgjatë:

KRIIK, në bashkëpunim me Elections to Conduct Agency (ECA) kanë realizuar për herë të parë në Shqipëri numërimin paralel të votave në rang vendi, në zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të vitit 2009.

Si pjesë e Rrjetit European të Organizatave Vëzhguese të Zgjedhjeve, një rrjet organizatash lider në vëzhgimin e zgjedhjeve në Europën Juglindore dhe Qendrore, Europën Lindore, dhe Azinë Qendrore, KRIIK ka kontribuar prej vitit 2009 në forcimin e integriteti zgjedhor në disa vende të këtij rajoni, duke angazhuar aktivistë të vet si vëzhgues në misione ndërkombëtare vëzhgimi, në të gjitha nivelet e misioneve (Ekip Bazë, përfshi drejtues misioni; vëzhgues afatgjatë dhe vëzhgues afatshkurtër). KRIIK është pjesë e Sekretariatit të ENEMO-s prej vitit

Përveç angazhimit në vëzhgimin e proceseve zgjedhore, KRIIK ka ndërmarrë një numër iniciativash që synojnë të forcojnë integritetin e zgjedhjeve në Shqipëri dhe ndjek në mënyrë të vazhdueshme (jo vetëm gjatë periudhave zgjedhore) çdo zhvillim politik apo institucional që ka potencialin të ndikojë në integritetin e zgjedhjeve.

AKRONIME

ADR	Partia Aleanca Demokracia e Re	PBKD	Partia Balli Kombëtar Demokrat
ABEOK	Aleanca Bashkimi, Emigracioni, Ora dhe Konservatorët	PBLD	Partia Bashkimi Liberal Demokrat
AMA	Autoriteti i Mediave Audiovizive	PBPPSH	Partia Bashkimi Popullor i Pensionistëve Shqiptar
AP	Avokati i Popullit	PD	Partia Demokratike
DPGJC	Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile	PD-AN	Koalicioni Partia Demokratike - Aleanca për Ndryshim
FRD	Partia Fryma e Re Demokratike	PDIU	Partia Drejtësi Integrim dhe Unitet
GNV	Grupi i Numërimit të Votave	PDKSH	Partia Demokristiane e Shqipërisë
IEVP	Institucion i Ekzekutimit të Veprave Penale	PESH	Partia Emigracioni Shqiptar
KAS	Komisioni i Ankimimeve dhe Sanksioneve	PKD	Partia Kristian Demokrate
KLSH	Kontrolli i Lartë i Shtetit	PKKA	Partia Kombëtare Konservatore Albania
Komisioneri	Komisioneri Shtetëror për Zgjedhjet	PLDSH	Partia Lëvizja Demokratike Shqiptare
KQV	Komisioni i Qendrës së Votimit	PLL	Partia Lëvizja e Legalitetit
KQZ	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve	PLN	Partia Lëvizja për Ndryshim
KZ	Kolegji Zgjedhor	PLR	Partia Lëvizja e Re
KZAZ	Komisioni Zonal i Administrimit Zgjedhor	POSH	Partia Ora e Shqipërisë
LSI	Lëvizja Socialiste për Integrim	PRDSH	Partia Republikane Shqiptare
LZHK	Lëvizja për Zhvillim Kombëtar	PS	Partia Socialiste e Shqipërisë
MB	Ministria e Punëve të Brendshme	PSD	Partia Socialdemokrate
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore	QV	Qendër Votimi
NTH	Partia Nisma Thurje	QV	Qendër Votimi
ODHIR	Zyra për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut	RKGJC	Regjistri Kombëtar i Gjendjes Civile
PAA	Partia Agrare Ambjentaliste	Rregullatori	Komisioni Rregullator
PBD	Partia Bindja Demokratike	VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
PBDNJ	Partia Bashkimi për të drejtat e Njeriut	VNV	Vend i Numërimit të Votave
PBDSh	Partia Bashkimi Demokrat Shqiptar	ZAZ	Zonë e Administrimit Zgjedhor
PBK	Partia Balli Kombëtar	ZGJC	Zyrë e Gjendjes Civile
		ZRZ	Zyrë Rajonale Zgjedhore